

Een toekomstplan voor de Vlaamse kinderopvang

**Hefbomen en bouwstenen vanuit de
Toekomstgroep kinderopvang**

Slottekst 14 maart 2024

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Krachtlijnen	4
HOOFDSTUK 1: INLEIDING	9
1. Situering	9
2. Nood aan een op visie gebaseerd en geïntegreerd masterplan, met een concreet meerjarig investeringsplan	10
3. Het Europees kwaliteitsraamwerk voor kinderopvang als leidraad voor de voorstellen in een masterplan Toekomst Kinderopvang	14
4. De diversiteit van het Vlaamse kinderopvanglandschap	15
5. De Europese dienstenrichtlijn	15
6. Specifieke aandacht voor Brussel	16
HOOFDSTUK 2: toegankelijkheid van kinderopvang	17
1. Voldoende aanbod	17
2. Ouderbijdrage	26
HOOFDSTUK 3: DE PEDAGOGISCHE DOELSTELLINGEN OM ELK KIND KANSRIJK TE LATEN OPGROEIEN	29
1. Waarom een Pedagogisch Raamwerk?	29
2. Welke maatschappelijke verwachtingen stellen we aan de kinderopvang?	30
HOOFDSTUK 4: DE MEDEWERKERS IN DE KINDEROPVANG	37
1. Maatregelen rond de locatie, de aansturing en de ondersteuning van de organisatie en het ruimere netwerk	37
2. Prioriteit aan maatregelen die direct voelbaar zijn voor de medewerkers op de werkvloer	44
HOOFDSTUK 5: FINANCIERING EN ORGANISATIE VAN DE KINDEROPVANG	48
1. Uitgangspunten	48
2. Basisfinanciering	48
3. Toegankelijkheid	51
4. Cofinanciering	54
5. Inschatting van de budgetimpact	55
HOOFDSTUK 6: GEZINSOPVANG	57
1. Waarom een specifieke focus op gezinsopvang?	57
2. De eigenheid en waarde van gezinsopvang	57
3. Organisatie van de gezinsopvang	60
HOOFDSTUK 7: KINDEROPVANG IN EEN NETWERKCONTEXT	63
1. Continuïteit op 4 domeinen	63
2. Geïntegreerd lokaal samenwerken nabij gezinnen met de Huizen van het Kind als spil	63
3. Basiszorg en bijschakelen	64
BIJLAGEN	66
Bijlage 1: Waarom gezinnen financieel laten bijdragen aan de kosten voor kinderopvang?	66
Bijlage 2: De voorstellen inzake inkomenstarief	68

Bijlage 3: Berekening van het nodige aantal VTE bij een kind-begeleiderratio van 1 op 5 en leefgroepen van 15 plaatsen	72
Bijlage 4: Een rekenmodel	73
Bijlage 5: Alle voorstellen voor gezinsopvang op een rij	75
Bijlage 6: Gezinsopvang, het close relationships model	77
Bijlage 7: Internationale vergelijking uitgaven kinderopvang in % van het BBP (1999-2019)	78
Bijlage 8: Aanbeveling uit internationaal vergelijkend onderzoek naar de kind-begeleider-ratio en bijhorende modaliteiten in formele opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar	79
Bijlage 8: Deelnemers aan de Toekomstgroep kinderopvang	81

VOORWOORD

De toekomst van de kinderopvang voorbereiden. Dat is de uitdaging die de Toekomstgroep Kinderopvang (zie bijlage 9) aanging, op vraag van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin¹. Ze werkten aan concrete voorstellen om **de Vlaamse kinderopvang te hervormen**, samen met:

- vertegenwoordigers van kinderen en ouders
- vertegenwoordigers van het werkveld (organisatoren en medewerkers)
- experts.

De opdracht was gericht op **grondige hervormingen op middellange en lange termijn**, vanuit de visie in het 'Toekomstconcept Kinderopvang in een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid'².

De Toekomstgroep Kinderopvang doorliep een **participatief traject** van december 2022 tot maart 2024. Er waren uitgebreide en constructieve besprekingen over heel veel aspecten van de Vlaamse kinderopvang. Vanuit visie, onderzoek en praktijkervaring ontwikkelden zij **hefbomen en bouwstenen** als voorstellen voor een langetermijnplan voor de Vlaamse kinderopvang.

De Toekomstgroep heeft een breed scala aan belanghebbenden. Daardoor was een algehele consensus over elk deelaspect geen doel op zich. De voorstellen en hefbomen zijn geen onderhandeld plan waarover alle deelnemers het altijd unaniem eens zijn. De tekst is een **evenwichtsoefening tussen de verschillende voorstellen** en weerspiegelt, waar mogelijk, de grootste gemene deler in het overleg.

Het resultaat is een niet eerder geziene, zinvolle, noodzakelijke en brede denkoefening met het oog op de toekomst. Die vertaalt de visie uit de nota Toekomstconcept kinderopvang naar **voldoende beschikbare, kwaliteitsvolle, toegankelijke, duurzame en leefbare kinderopvang** voor elk gezin en elke opvangaanbieder in de Vlaamse Gemeenschap.

De Toekomstgroep brengt **voorstellen voor de lange termijn**. De vragen en problemen van vandaag vormden mee de achtergrond voor de besprekingen, maar directe recepten voor actuele knelpunten waren niet het doel. De slottekst kan wel inspirerend zijn voor de richting om ze aan te pakken.

Met de slottekst wil de Toekomstgroep een waardevolle en relevante bijdrage leveren aan het debat over de toekomst van de Vlaamse kinderopvang. De tekst is het resultaat van direct overleg tussen een brede groep stakeholders en experts in, rond en betrokken bij de kinderopvang. Het **kind- en gezinsperspectief** stond daarbij steeds voorop. De Toekomstgroep stuurt hiermee een sterke boodschap uit.

¹ [Startschot voor toekomsttraject voor de kinderopvang](#)

² [Toekomstconcept Kinderopvang](#)

KRACHTLIJNEN

Het Vlaamse kinderopvanglandschap is boeiend en divers. De verschillende vormen zijn gelijkwaardig:

- groepsopvang en gezinsopvang
- verschillende organisatiemodellen, zowel van private als publieke initiatiefnemers
- in zowel verstedelijkte als landelijke omgevingen.

Het toekennen van vergunningen en subsidies aan kinderopvang is de **bevoegdheid en dus ook (financiële) verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid**. Die moet daarbij ook bijzondere aandacht geven aan de specifieke context in Brussel.

1. Kinderopvang moet onvoorwaardelijk toegankelijk zijn voor *é*lk kind en *é*lk gezin, en moet zo snel mogelijk een basisvoorziening worden zoals het (kleuter)onderwijs

De economische, pedagogische en sociale functies van kinderopvang zijn gelijkwaardig en onlosmakelijk met elkaar verbonden. De Toekomstgroep identificeert hiervoor een aantal sleutelementen.

1.1. *Creëer en waarborg voldoende aanbod om het recht van elk gezin op betaalbare en toegankelijke kinderopvang in de directe omgeving te garanderen*

Het aanbod wordt uitgebreid volgens een **groeipad** over 10 jaar, gekoppeld aan een **meerjarenbudget**.

- Een **langetermijnplanning biedt garanties** voor een gebiedsdekkend aanbod dat rekening houdt met demografische en sociale factoren en met de aangetoonde nood. Dat vraagt een doorlopende monitoring door de overheid. **Lokale besturen** spelen vanuit hun **regierol** een belangrijke rol bij het realiseren van aanbod, samen met private en publieke initiatiefnemers.
- De Vlaamse overheid voorziet de nodige **financiering** om overal in Vlaanderen (en Brussel) voldoende aanbod te creëren. Met een **langetermijnplanning en meerjarenbudget** kunnen lokale besturen en organisatoren **strategisch vooruit plannen**. Er wordt minstens een plaats met **inkomenstarief** voorzien voor alle kinderen van 0 tot 3 jaar met een behoefte aan kinderopvang. In landen met een effectief gerealiseerd recht op kinderopvang betekent dit een aanbod voor ongeveer 80% van de kinderen. Een nieuw behoefteonderzoek moet nagaan welk percentage nodig zou zijn voor de Vlaamse Gemeenschap met het oog op 2034.
- **Cofinanciering door andere actoren dan de Vlaamse overheid** voor het realiseren van meer plaatsen en/of specifieke doelen **blijft mogelijk**. Deze actoren delen dezelfde principes, gericht op kinderopvang als basisvoorziening.

1.2. Realiseer een gelijk speelveld, zowel voor gezinnen, organisatoren als medewerkers

- Kinderopvang moet toegankelijk en financieel haalbaar zijn voor elk gezin.
 - Een **tarief** afgestemd op de financiële draagkracht van het gezin, is de norm. De bestaande regeling kan beter op meerdere punten:
 - Een **proactieve, automatische berekening** van het inkomenstarief op basis van gegevens uit het Groeipakket draagt bij aan administratieve vereenvoudiging, ook in Brussel.
 - Bereken het inkomenstarief op eenvoudige manier voor alle inkomensgroepen.
 - Voer één algemeen minimumtarief in aan het bedrag van het huidige laagste minimumtarief.
 - Trek het maximumtarief voor gezinnen met de hoogste inkomens haalbaar op (bijvoorbeeld naar het maximumbedrag in de Franse Gemeenschap) en vereenvoudig de kortingen en het sociaal tarief.
 - Vermijd ongewenste effecten van veranderingen voor zowel gezinnen als overheid door **met een open blik meerdere scenario's in kaart te brengen en af te wegen**.
- Kinderopvang moet toegankelijk zijn voor één gezin en één kind, dus ook voor kwetsbare gezinnen én kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte. Kinderopvang is belangrijk voor het versterken van de socio-economische positie van gezinnen en voor hun deelname aan de arbeidsmarkt. Alle drempels die leiden tot mattheuseffecten moeten worden aangepakt.
- Het subsidiesysteem voor **organisatoren** moet worden hervormd tot één **eenvoudig model: een gelijke subsidie voor gelijke opdrachten onder gelijke voorwaarden**. Bouw de huidige subsidietrappen op termijn af via een zorgvuldige transitie voor elk type opvang, rekening houdend met alle relevante aspecten. Subsidies voor nieuwe initiatieven volgen meteen het nieuwe systeem.
 - De subsidie is **stabiel en voorspelbaar** en minder afhankelijk van individuele prestaties. De organisator moet wel een **minimale gemiddelde bezettingsgraad**³ van 80% behalen.
 - De financiering **dekt de werkelijke kosten voor medewerkers, werking en infrastructuur**. De subsidiëring is gericht op wat nodig is op de niveaus opvanglocatie, organisatie en (lokaal) netwerk.
 - De financiering bevat **incentives om de toegankelijkheid te verbeteren** voor kwetsbare gezinnen, kinderen met specifieke zorgbehoeften en ouders met flexibele opvangvragen.
 - De (doel)regelgeving richt zich vooral op het 'wat' en 'waarom', en minder op het 'hoe'. De organisator krijgt **voldoende vrijheid**⁴ bij het besteden van zijn subsidie, met zo min mogelijk administratieve lasten. De organisator moet wel minimaal 80% van de subsidies besteden aan medewerkers, uitgaande van het divers beroepenveld.

³ Berekend op basis van geplande aanwezigheden

⁴ De Vlaamse overheid zorgt waar nodig voor ondersteuning, toezicht en handhaving.

1.3. Behoud diversiteit op organisatorisch vlak

Zowel publiek als privaat - inclusief zelfstandig - ondernemerschap, blijven mogelijk. De Toekomstgroep schuift daarbij een aantal richtlijnen naar voren.

- De organisator is verantwoordelijk voor het realiseren van een duurzaam organisatiemodel, heeft verantwoordingsplicht en moet beschikken over **beleidsvoerend vermogen**⁵. Vanaf een bepaalde omvang van organisatie en subsidiebedrag moet de organisator een rechtspersoonlijkheid aannemen.
- De overheid moet kunnen rekenen op een efficiënte inzet van de publieke middelen. De voorgestelde rekenmodellen gaan uit van een richtinggevend model van **middelgrote gehelen** van 225 plaatsen, verdeeld over 5 locaties groepsopvang (met richtinggevend 3 leefgroepen van 15 kindplaatsen) of 45 locaties gezinsopvang (met 5 kindplaatsen). Dit model sluit kleinere en grotere organisaties niet uit.

2. Pedagogische kwaliteit van elke kinderopvang is een essentieel uitgangspunt

Het aantal aanwezige kinderen per kinderbegeleider moet verlaagd worden om de pedagogische kwaliteit te waarborgen. Uit internationaal benchmarkonderzoek blijkt dat deze ratio in Vlaanderen duidelijk te hoog ligt. Een verdere **verlaging van de kind-begeleider-ratio** naar vijf aanwezige kinderen per kinderbegeleider⁶ en een groeps grootte van 15 plaatsen is het doel op de lange termijn.

Daarnaast moeten:

- de medewerkers voldoende kennis en competenties hebben (beleidsvoerend vermogen, Pedagogisch Raamwerk⁷)
- er tijd en middelen zijn voor het volgen van vorming, voorbereiden van activiteiten (met de kinderen), teamoverleg, contacten met ouders ...
- de begeleiders kwaliteitsvol worden **omkaderd en ondersteund**, in het kader van een **divers beroepenveld** dat ook bijdraagt aan **loopbaanperspectieven**.

Benut het bestaande Vlaams instrumentarium en onderzoek om de verwachte **pedagogische doelstellingen**⁸ helder te maken en op de werkvloer te ondersteunen, te versterken en te borgen.

3. Investeer prioritair in de medewerkers, want kinderopvang is mensenwerk

Verhoog de aantrekkelijkheid van werken in de kinderopvang door het ontwikkelen van motiverende **opleidings- en loopbaanmogelijkheden**.

Garandeer de financiële stabiliteit van alle opvangvoorzieningen en financier hen op basis van de werkelijke kostprijs van kwaliteitsvol werken.

- De financiering is gericht op voldoende, professionele medewerkers in aantrekkelijke en duurzame banen. Onder meer de rekenmodellen voor groepsopvang en gezinsopvang kunnen mee de aanzet geven. Ze gaan uit van een divers beroepenveld, de nodige aantallen medewerkers en de bijhorende loon- en werkingskosten.
- De financiering maakt het mogelijk alle medewerkers correct te betalen met correcte arbeidsvoorwaarden, inclusief volledige sociale bescherming. Daarbij staat het principe

⁵ De Vlaamse overheid zorgt waar nodig voor ondersteuning, toezicht en handhaving.

⁶ De organisator geeft hieraan - vanuit zijn beleidsvoerend vermogen - concreet invulling op locatieniveau.

⁷ Streven om dit Pedagogisch Raamwerk ook af te stemmen op de kaders van kleuteronderwijs, o.m. in de context van doorgaande lijn.

⁸ [Het Pedagogisch Raamwerk | Kind en Gezin](#)

van 'gelijk loon voor gelijk werk' voorop. Concreet betekent dit onder meer dat in de gezinsopvang aangesloten onthaalouders de kans krijgen om onder het statuut van werknemer te werken.

4. Maak van kinderopvang een belangrijke speler binnen het lokale netwerk van basisvoorzieningen voor gezinnen met (jonge) kinderen

Kinderopvang kan actief bijdragen aan zowel een doorgaande ontwikkelings- en zorglijn van kinderen van 0 tot 6 jaar, als een lokaal geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid.

Kinderopvang moet daarom altijd en minstens verbonden zijn met:

- een Huis van het Kind (waarvan het Lokaal Loket Kinderopvang in de toekomst deel zal uitmaken) en actoren voor het bijschakelen van extra ondersteuning (en zorg)
- lokale actoren, voor de realisatie van een doorgaande lijn tussen kinderopvang, (kleuter)onderwijs en kleuteropvang.

Het is belangrijk dat dit altijd met respect voor de keuzevrijheid van elk gezin gebeurt, zodat het gezin zelf de regie in handen houdt.

5. Gezinsopvang

Gezinsopvang heeft drie gelijktijdig aanwezige kenmerken: de kleine schaal van de locatie (waar een beperkt aantal kinderen wordt opgevangen), de gezinscontext van de onthaalouder en de onthaalouder als vaste, vertrouwde persoon die het kind opvangt.

Om gezinsopvang duurzaam mogelijk te blijven maken, is het nodig om in te zetten op:

- specifieke factoren die gezinsopvang toelaat om kwaliteitsvol en duurzaam te werken (een geschikte woning, maturiteit om 'alleen' te werken en tegelijk vermijden dat de onthaalouder geïsoleerd werkt en een goede begeleiding van bij de start);
- werkings- en vergunningsvoorwaarden die haalbaar zijn voor opvang in de gezinscontext
- analoog aan de voorstellen voor alle kinderopvang:
 - een volwaardig statuut ⁹ en volwaardig inkomen voor de onthaalouder
 - voldoende en effectieve omkadering, vanuit een divers beroepenveld
 - een subsidieregeling die dit mogelijk maakt én voldoende voorspelbaar en stabiel is.

⁹ Als werknemer of als zelfstandige

6. Ontwikkel een coherent en consequent langetermijnbeleid, vastgelegd in een nieuw decreet Kinderopvang

De Vlaamse kinderopvang omvormen tot een volwaardige basisvoorziening vraagt een onderbouwde langetermijnvisie, met strategische keuzes en noodzakelijke investeringen. Een nieuw **decreet Kinderopvang** moet de basis leggen voor de organisatie van de kinderopvang als basisvoorziening voor elk kind en elk gezin. Het moet effectief mogelijk maken dat voldoende aanbod, kwaliteit en duurzaamheid hand in hand gaan. Voor de uitvoering is een **meerjarig masterplan** nodig. De Vlaamse overheid kan zich daarbij baseren op het toekomstconcept voor de kinderopvang en op de onderling samenhangende voorstellen¹⁰ in deze nota.

Het realiseren van de doelstellingen vereist aanzienlijk extra budget. Het is niet realistisch om al deze middelen op korte (of middellange) termijn volledig vrij te maken. Een budgettair groeipad over meerdere jaren is nodig, waarbij elk jaar daadwerkelijk extra inspanningen worden geleverd. Concreet wordt een periode van 10 jaar (tot eind 2034) voorgesteld. De nodige investeringen zullen ook waardevolle terugverdieneffecten meebrengen.

¹⁰ Niet over elk individueel voorstel is een algehele consensus bereikt, wel is er een ruim draagvlak overheen het geheel van de voorstellen.

HOOFDSTUK 1: INLEIDING

1. Situering

Het opzet

De toekomst van de kinderopvang voorbereiden; die uitdaging ging de Toekomstgroep Kinderopvang aan - op vraag van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Zo zijn **concrete voorstellen uitgewerkt om de Vlaamse kinderopvang te hervormen**, samen met:

- vertegenwoordigers van kinderen en ouders
- vertegenwoordigers van het werkveld (organisatoren en medewerkers)
- experts.

Wat voorafging

2012 - Het decreet Kinderopvang van baby's en peuters

De kinderopvang is geregeld door het decreet Kinderopvang van 20 april 2012. Dit decreet bood bij de invoering een antwoord op het sterk versnipperde en heterogene kinderopvanglandschap. Hiermee wou de Vlaamse overheid de economische, sociale en pedagogische functie van kinderopvang realiseren¹¹.

Op 1 april 2014 trad het decreet in werking. De uitdagingen voor de kinderopvang en maatschappelijke beleidscontext zijn sindsdien sterk geëvolueerd. Daarom zijn eerste stappen gezet om de organisatie en financiering van kinderopvang te herzien.

2021 - Toekomstvisie kinderopvang en advies van de SERV

Opgroeien maakte - samen met een denktank van externe experts - een eerste toekomstvisie voor kinderopvang van baby's en peuters.¹² Tegelijk formuleerde de SERV een advies om te transformeren naar een kinderopvangmodel op maat van ouders en een soepel werkende arbeidsmarkt en samenleving.¹³

2022 - Vroeg en nabij met toekomstconcept kinderopvang

Op vraag van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin ontwikkelde Opgroeien - in overleg met belanghebbenden - binnen Vroeg en nabij¹⁴ een toekomstconcept voor kinderopvang.¹⁵ In het najaar van 2022 gaf de minister opdracht aan de Toekomstgroep om dit concept te vertalen naar een concreet toekomstplan voor de kinderopvang. Die duurzame toekomstvisie was ook een aanbeveling van de parlementaire onderzoekscommissie naar de veiligheid in de kinderopvang¹⁶.

Sindsdien werkten een brede vertegenwoordiging van belanghebbenden en experts in

¹¹ [Het decreet Kinderopvang | Kind en Gezin](#)

¹² [Toekomstvisie Kinderopvang](#)

¹³ [Advies Kinderopvang SERV](#)

¹⁴ [Vroeg en Nabij](#)

¹⁵ [Toekomstconcept Kinderopvang](#)

¹⁶ [Verslag Parlementaire Onderzoekscommissie naar wantoestanden in de KO - juli 2022.pdf](#) , blz.18

de kinderopvang 17 samen aan concrete voorstellen om de kinderopvang te versterken.

Dat gebeurde met twee werven:

- de hoofdwerf toekomst kinderopvang
- de nevenwerf toekomst gezinsopvang

Je vindt alle informatie over het toekomstplan op [de website van Opgroeien](#).

2. Nood aan een op visie gebaseerd en geïntegreerd masterplan, met een concreet meerjarig investeringsplan

2.1 Kinderopvang als basisvoorziening in een lokaal netwerk dat gezinnen met (jonge) kinderen ondersteunt

Elk kind moet alle kansen krijgen om evenwichtig op te groeien. We investeren hier vandaag al sterk in door onderwijs. Die investering is ook noodzakelijk in de eerste levensjaren van een kind: de 1000 eerste dagen (de periode van -9 maanden tot einde 2de levensjaar) en tot het kind naar de lagere school gaat. We hanteren een coherente visie en streven naar continuïteit in wat we als samenleving willen mogelijk maken in de eerste levensjaren van alle kinderen.

Gezinnen hebben een universeel recht om de zorg en opvoeding van hun kind te kunnen delen. Dat geldt voor tal van situaties:

- omdat ouders moeten of willen gaan werken
- omdat ouders kiezen voor bredere ervaringen van hun kind met andere kinderen
- omdat het zinvol is omwille van de gezinssituatie
- omwille van moeilijkere persoonlijke omstandigheden in hun leven ...

Er moeten plekken zijn waar ouders terecht kunnen voor effectieve ondersteuning bij het opnemen van de opvoedingsverantwoordelijkheid en om de zorg en opvoeding van hun kind(eren) te delen.

Dat betekent dat gezinnen - in al hun diversiteit - een spectrum aan mogelijkheden en ondersteuning nodig hebben, volgens hun noden en keuzes. Daarom werken lokale partners rond gezinnen samen aan een **geïntegreerd en divers basisaanbod** kinderopvang en gezinsondersteuning, met wendbare en multifunctionele antwoorden voor een diversiteit aan behoeften, vragen en zorgpuzzels waarmee een gezin te maken kan krijgen.

Kinderopvang maakt deel uit van een dergelijk lokaal netwerk. Het is een basisvoorziening waar een gezin met jonge kinderen universeel en gewaarborgd recht op heeft. Volgens het kinderrechtenverdrag¹⁸ geldt dat in alle mogelijke situaties en omstandigheden. Kinderopvang sluit hierbij aan vanuit zijn drie ondeelbare functies (economisch, pedagogisch en sociaal) en moet a priori kwaliteitsvol zijn. Het recht op kinderopvang staat **op dezelfde hoogte als het recht op onderwijs**.

Het lokale netwerk omvat best ook de lokale onderwijspartners, vooral het kleuteronderwijs. Dat geeft geïntegreerd mee gestalte aan een aanbod voor jonge

¹⁷ De Toekomstgroep omvat vertegenwoordigers van de kinderopvang, sociale partners, ouders, wetenschappers, belangengroepen en experts. Je vindt de deelnemers in de bijlage 9.

¹⁸ Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, art 18: Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang.

kinderen en hun gezinnen in één doorgaande lijn.

2.2 Waarom de Vlaamse kinderopvang aan herziening toe is

Gezinnen met jonge kinderen moeten kunnen rekenen op **kinderopvang als een basisvoorziening** in onze samenleving. De ambitie is om van kinderopvang een basisvoorziening te maken die gezinnen mee ondersteunt bij de zorg en het opgroeien van hun kinderen. Het aanbod moet kwaliteitsvol en toegankelijk zijn voor alle jonge kinderen en hun gezinnen¹⁹. Daarom moet opvang zich duurzaam kunnen organiseren en voldoende competente medewerkers²⁰ in aantrekkelijke jobs kunnen tewerkstellen.²¹

Internationaal vergelijkend onderzoek²² toont aan dat de organisatie en financiering van onze kinderopvang het momenteel niet mogelijk maken om de ambitie van basisvoorziening waar te maken. Het Vlaamse kinderopvangbeleid slaagt er vandaag nog niet in om tegelijk drie essentiële doelstellingen te realiseren: voldoende aanbod, (pedagogische) kwaliteit en duurzame kinderopvang.

De financiering en organisatie van de kinderopvang in Vlaanderen vergen een grondige herziening die partijpolitieke belangen en legislaturen overstijgt. De Vlaamse kinderopvang omvormen tot een volwaardige basisvoorziening, vraagt **een onderbouwde langetermijnvisie met strategische keuzes en noodzakelijke investeringen**.

De basis van deze hervorming is te leggen in een **nieuw decreet Kinderopvang** dat:

- onvoorwaardelijk de kinderopvang organiseert als basisvoorziening voor elk kind en elk gezin
- effectief mogelijk maakt dat voldoende aanbod, kwaliteit en duurzaamheid hand in hand gaan.

Voor de uitvoering daarvan is een **meerjarig masterplan** nodig. De Vlaamse overheid kan zich daarbij baseren op het toekomstconcept voor de kinderopvang²³ en op de voorstellen in deze nota.

¹⁹ Rapport Europese Commissie 'Toolkit for inclusive early childhood education and care':

<https://op.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/4c526047-6f3c-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

²⁰ Urban, M., Vandenbroeck, M., Lazzari, A. Peeters J. & Van Laere (2011). *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care. A Study for the European Directorate-General for Education and Culture. Final Report.*

²¹ Rapport Europese Commissie 'How to recruit, train and motivate well-qualified staff':

<https://op.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/47ba3c3a-6789-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-191896611>

²² Onderzoek prof. Wim Van Lancker, Centrum voor Sociologisch Onderzoek, KU Leuven

[Publications | Wim Van Lancker](#).

Onder meer:

- Van Lancker, W., Pavolini, E. (2023). *Understanding the immigrant-native gap in childcare use: An empirical exploration for 21 European countries. Acta Sociologica* 66(1): 74-95.

- Pavolini, E., Van Lancker, W. (2018). *The Matthew effect in childcare use: a matter of policies or preferences?. Journal of European Public Policy* 25, 6: 878-893.

- Van Lancker, W., Ghysels, J. (2016). *Explaining patterns of inequality in childcare service use across 31 developed economies: a welfare state perspective. International Journal of Comparative Sociology*, 57, 5: 310-337.

- Van Lancker, W. (2013). *Putting the child-centred investment strategy to the test: Evidence for EU27. European Journal of Social Security*, 15, 1: 4-27.

²³ [Een toekomstplan voor de kinderopvang | Opgroeien](#)

2.3 Belang van een geïntegreerde benadering

Zowel gezinnen als medewerkers in de kinderopvang ervaren dat de pedagogische, sociale en economische doelstellingen van kinderopvang onder druk staan.

- De verdere groei van het aanbod is niet evident, terwijl het plaatsentekort nog lang niet is opgelost.
- Er is een manifest personeelstekort en de lonen, arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden zijn niet voor alle medewerkers gelijk, noch voldoende aantrekkelijk.
- Er ontbreekt een volledig gelijk financieel speelveld voor gezinnen en aanbieders.
- De kwaliteit en het vertrouwen in de opvang staan onder druk.
- De opvang is onvoldoende toegankelijk, vooral voor kwetsbare gezinnen.

De Toekomstgroep ziet een duidelijke samenhang tussen deze vaststellingen. Een geïntegreerde aanpak is nodig. De voorstellen in deze slottekst vormen daarom een **geïntegreerd, onderling samenhangend en visiegedreven geheel**.

2.4 Een meerjarig masterplan dat een meerjarig investeringsplan vergt

Een meerjarig masterplan kinderopvang realiseren hangt onvermijdelijk af van de nodige budgetten. Een structurele verandering is alleen mogelijk na een grondige analyse en met een forse verhoging van de middelen die de overheid nu inzet voor kinderopvang. Dat betekent een consequent volgehouden **engagement over verschillende budgetjaren en komende legislaturen**.

Uit internationaal vergelijkend onderzoek blijkt dat de Vlaamse overheid alvast tot 2019 een aanzienlijk kleiner percentage van het bruto binnenlands product besteedde aan uitgaven voor kinderopvang. Zowel hoogte als groei vielen duidelijk lager uit²⁴.

In de huidige legislatuur is al een eerste stap gezet door het budget voor de Vlaamse kinderopvang te verdubbelen. Maar dat volstaat niet. Er is nog een lange weg te gaan om het huidige aanbod te **verduurzamen en uit te breiden** voor alle gezinnen met jonge kinderen en een behoefte aan kinderopvang. Pas dan is effectief een positieve kentering mogelijk voor wie in de kinderopvang werkt en om de kwaliteit in zijn diverse aspecten verder te versterken en te borgen.

Het gaat de facto om een **fundamentele maatschappelijke keuze** hoe we als Vlaamse samenleving kijken naar en wat we verwachten van onze kinderopvang. Zijn we als samenleving bereid om keuzes te maken die de kinderopvang volwaardig in staat stellen om aan de verwachtingen te kunnen voldoen?

2.5 Een concreet tijdspad met prioriteiten en ruimte voor sociaal ondernemerschap

Een meerjarig masterplan met bijhorend voldoende en consequent aangroeiend budget toont het engagement om concrete stappen doorheen de tijd te zetten en biedt de nodige positieve signalen.

- Het neemt ernstig wat kinderen nodig hebben op educatief en sociaal vlak.

²⁴ Zie grafiek uit onderzoek Prof. Wim Van Lancker in bijlage 7.

- Het ondersteunt gezinnen die opvang nodig hebben om te kunnen participeren aan de samenleving, om te kunnen gaan werken en om een opleiding te kunnen volgen.
- Het biedt organisatoren en hun medewerkers effectief perspectief en motiveert om vol te houden.
- Het bevestigt het engagement ten aanzien van de samenleving om kinderopvang uit te bouwen als basisvoorziening, met een essentiële maatschappelijke rol en de daarbij nodige middelen.

De Toekomstgroep Kinderopvang stelt daarvoor een **realisatietermijn van 10 jaren** voorop, tussen 2024 en 2034. De Toekomstgroep vraagt nadrukkelijk om wat nu nodig is niet op de lange baan te schuiven, noch over te hevelen naar een volgende legislatuur.

Er zijn investeringen die daarbij, in hun onderlinge samenhang, **hoge prioriteit** hebben.

- Voorzie zo snel mogelijk voor alle bestaande kinderopvang de nodige volwaardige subsidies om leefbaar, duurzaam en kwaliteitsvol te kunnen werken en ouders de mogelijkheid te geven naar financiële draagkracht bij te dragen.
- Bouw verder aan voldoende aanbod dat tegemoet komt aan de vraag van elk gezin dat behoefte heeft aan kinderopvang.
- Voorzie bijkomende middelen voor voldoende medewerkers op de werkvloer:
 - met diverse en ook hogere competenties
 - aan volwaardige inkomens en arbeidsvoorwaarden
 - in werkbare en aantrekkelijke jobs met effectieve doorgroei- en loopbaanmogelijkheden.

De Toekomstgroep pleit ervoor dat de sector ruimte krijgt voor **maatschappelijk verantwoord sociaal ondernemerschap**. Daarbij kan de organisator - vanuit zijn beleidsvoerend vermogen - mee bepalen welke elementen van het globale toekomstprogramma hij eerst vorm geeft. De organisator houdt hierbij rekening met:

- zijn specifieke context
- de regelgeving en beleidskeuzes
- sociale akkoorden die van toepassing zijn.

Hij heeft een verantwoordingsplicht ten aanzien van de Vlaamse overheid over de inzet van de overheidsmiddelen om de beoogde toekomstdoelen te realiseren.

⇒ **Voorstel**

Werk aan een grondige, geïntegreerde herziening van de organisatie en de financiering van de Vlaamse kinderopvang die partijpolitieke belangen en legislaturen overstijgt. Leg daartoe de basis in een **nieuw decreet Kinderopvang**.

Verzeker de realisatie door een **meerjarig masterplan** met concreet tijdspad en bijhorend voldoende, jaarlijkse aangroeiend budget over een termijn van 10 jaar. Zet gelijktijdig en samenhangend in op de verschillende soorten investeringen die nodig zijn in functie van voldoende, kwaliteitsvolle en duurzame kinderopvang.

Bouw voldoende ruimte in voor het **maatschappelijk verantwoord sociaal ondernemerschap** van de initiatiefnemers.

3. Het Europees kwaliteitsraamwerk voor kinderopvang als leidraad voor de voorstellen in een masterplan Toekomst Kinderopvang

De Europese Commissie reikte in 2015 een kwaliteitskader²⁵ aan om voorzieningen voor opvang en opvoeding van jonge kinderen van hoge kwaliteit te kunnen ontwikkelen. Dit raamwerk vormt de leidraad voor de voorstellen van de Toekomstgroep en focust op vijf pijlers:

- de **toegankelijkheid en betaalbaarheid van het aanbod** voor alle gezinnen en kinderen met het oog op participatie, sociale cohesie en respect voor diversiteit
- de **medewerkers in de kinderopvang** en het belang van hun opleiding, permanente vorming en werkomstandigheden
- de **inhoud van pedagogische werking en kwaliteit gericht op de holistische ontwikkeling** van elk kind
- het **beleid, de regelgeving en de financiering** vanuit een heldere visie op ieders verantwoordelijkheid
- **monitoring en evaluatie** in het belang van het kind en het gezin, en met het oog op kwaliteitsverbetering van beleid en praktijk.

Deze 5 samenhangende dimensies hebben een belangrijke impact op de kwaliteit van kinderopvang.²⁶ De voorstellen van de Toekomstgroep worden in dit rapport ingedeeld vanuit de eerste 4 dimensies. De dimensie Monitoring en Evaluatie is voor een latere fase.

Recent schuift men in de internationale context nog een bijkomende dimensie van kwaliteit naar voor: **verbondenheid**.²⁷ Voor kwaliteitsvolle kinderopvang is het belangrijk dat de werking verbonden is met de buurt, de gemeenschap en andere voorzieningen die werken met gezinnen en kinderen.

Kinderopvang is een **essentiële partner in samenwerking en in een (meer) geïntegreerde werking**. Deze zesde dimensie verbindt de voorstellen van de Toekomstgroep Kinderopvang zo met de inhoud van het ontwerpdecreet over de organisatie van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid (Vroeg en nabij). Hoofdstuk 7 gaat daar dieper op in.

²⁵ [Het European Quality Framework For Early Childhood education and care](#)

²⁶ Bron: [Early childhood education and care - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

²⁷ Zo onder meer door het ICDI - International Child Development Initiatives (<https://icdi.nl>).

4. De diversiteit van het Vlaamse kinderopvanglandschap

Het landschap van de Vlaamse kinderopvang is zeer divers:

- van zeer kleine locaties met enkele plaatsen tot zeer grote vestigingsplaatsen die dagelijks tientallen, soms zelfs meer dan honderd kinderen verwelkomen
- van kleine organisatoren met één kleine vestiging tot heel grote organisatoren met tientallen kinderdagverblijven en honderden, soms zelfs enkele duizenden gezinsopvanglocaties
- de initiatiefnemers zijn zowel kleine en grotere private - ook zelfstandige - sociale ondernemers, vzw's, vennootschappen ... als tientallen lokale besturen die mee hun schouders zetten onder de dagelijkse organisatie van kinderopvang.

Diversiteit maakt het Vlaamse opvanglandschap boeiend en rijk. Elke opvangvorm heeft zijn eigenheid en waarde.

De voorstellen in deze nota vertrekken vanuit de conceptnota voor een duurzame toekomst van de Vlaamse kinderopvang. Ze zijn gericht op wat er in Vlaanderen nodig is zodat een divers opvanglandschap beter in staat is zijn opdrachten voor alle gezinnen waar te maken.

Op vraag van de minister zoomde de Toekomstgroep Kinderopvang ook in op één specifieke opvangvorm die sterk onder druk staat: **de gezinsopvang**. Wat is er nodig is om deze heel specifieke, huiselijke opvangvorm duurzaam en kwaliteitsvol te kunnen behouden in het Vlaamse kinderopvanglandschap? In de Toekomstgroep Kinderopvang boog een nevenwerf gezinsopvang zich over deze vraag. Hun voorstellen zijn - waar mogelijk - verwerkt in elk hoofdstuk. Daarnaast is er een apart hoofdstuk gewijd aan wat nog meer nodig is, specifiek voor de gezinsopvang.

5. De Europese dienstenrichtlijn

Vanuit Europees perspectief kan kinderopvang worden beschouwd als een **dienst van algemeen economisch belang** (DAEB), conform het EU-werkingsverdrag²⁸.

De regels van de interne markt en mededinging zijn van toepassing. Daardoor is alleen regulatie mogelijk waar nodig. Normen moeten gelijk worden toegepast op gelijke situaties en evenredig zijn aan het doel. **Staatssteun is in principe verboden, tenzij aangetoond wordt dat de subsidies niet meer zijn dan wat noodzakelijk is, rekening houdend met een redelijke winst.**

Er moet duidelijk verantwoord worden hoe en waarom subsidies wel of niet beschikbaar zijn voor wie, zeker wanneer er meer kandidaten zijn dan het budget toelaat. Europa benadrukt daarbij het belang van **duidelijke en transparante criteria en eenvoudige procedures**. Een meerjarig toekomstplan moet uiteraard rekening houden met deze principes bij de concrete uitwerking van de voorstellen. Deze benadering is belangrijk bij de verdere lezing van de slottekst.

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT>

6. Specifieke aandacht voor Brussel

De ambities, engagementen en voorstellen van de Toekomstwerf Kinderopvang gelden voor de hele Vlaamse Gemeenschap, met inbegrip van het **tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad**. Bij de verdere uitwerking moet waar nodig rekening worden gehouden met de specifieke context van Brussel.

- Brussel is meertalig en superdivers, met veel jonge gezinnen en een relatief groot aandeel kwetsbare gezinnen. Diverse overheden zijn bevoegd voor kinderopvang en/of flankerende maatregelen. Dat maakt de zoektocht van ouders, organisatoren en medewerkers soms uitdagend. Overleg, samenwerking en afstemming tussen de betrokken overheden is belangrijk. Tegelijk is Brussel dé ideale plek om te innoveren en te pionieren voor toekomstig Vlaams beleid.
- De Vlaamse overheid doet een aanbod voor 30% van de kinderen in Brussel, met bijzondere aandacht voor gezinnen met thuistaal Nederlands én voor kwetsbare gezinnen. Het is belangrijk dat Opgroeien van bij de conceptie tot de implementatie van (beleids)maatregelen een **Brussel-toets doet voor nieuw beleid, nieuwe regelgeving en/of nieuw budget**. De voorafname voor Brussel bij uitbreiding moet worden verder gezet tot de doelen van het masterplan zijn bereikt.
- De Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) neemt de lokale regierol op en is voor de Vlaamse overheid een strategische partner voor een doorgaande lijn tussen kinderopvang, onderwijs en kleuteropvang en voor een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid in Brussel.
- Bijkomende aandacht moet gaan naar het aantrekken en behoud van personeel. Dat is zo voor heel Vlaanderen, maar des te meer in Brussel. Daarbij kan de aanpak die wordt voorgesteld voor het Nederlandstalig (kleuter)onderwijs in Brussel als inspiratie dienen. Daarnaast is afstemming nodig met de opleidings- en tewerkstellingsactoren van de verschillende overheden.
- Er is ook nood aan bijkomende infrastructuur. De schaarste aan ruimte, de specifieke bouwregels en duurdere werven, maakt dat bouwen in Brussel meer kost²⁹. Om te komen tot een kostendekkende financiering, moet bij het bepalen van de bedragen voor infrastructuursubsidies rekening worden gehouden met deze meerkost. De nodige middelen moeten worden voorzien in functie van de verdere programmatie.
- Het Groeipakket is slechts gedeeltelijk van toepassing in Brussel. In het kader van de beoogde automatische gegevensuitwisseling (bepaling inkomenstarief, subsidie toegankelijkheid ...) mag dat in geen geval leiden tot een ongelijke behandeling of extra administratieve belasting van ouders en/of organisatoren.
- Het **Huis van het Kind Brussel en het Lokaal Loket Kinderopvang** moeten gezinnen wegwijs maken en mee zorgen voor het inschakelen van meer specifieke expertise. Bij de ontwikkeling van een organisatorisch en financieel model voor 'zorg en ondersteuning op lokaal niveau' in het kader van Vroeg en nabij, moet rekening worden gehouden met de Brussel-specifieke institutionele complexiteit.

²⁹ Zoals in meerdere andere groot- en centrumsteden

HOOFDSTUK 2: TOEGANKELIJKHEID VAN KINDEROPVANG

1.Voldoende aanbod

Vandaag is kinderopvang niet toegankelijk voor elk gezin dat daar nood aan heeft. Dat blijkt telkens opnieuw uit de onderzoeken naar het gebruik van kinderopvang en is recent nogmaals bevestigd in het VIONA onderzoek³⁰.

De gemiddelde dekkingsgraad in Vlaanderen is 44 plaatsen per 100 kinderen en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 49 plaatsen per 100 kinderen. Er zijn **grote verschillen in gebruik van formele kinderopvang**.

- Bij kinderen in kansarmoede met een moeder van niet-Belgische origine, ligt het gebruik het laagst (35,0%).
- Bij kinderen met een moeder van Belgische origine en die niet kansarm zijn, ligt het gebruik het hoogst (78,8%).

Dit verschil neemt de laatste jaren nog toe (cijfers 2022³¹).

Nochtans toont onderzoek aan dat kwaliteitsvolle voorzieningen voor jonge kinderen tijdens de eerste levensjaren een **blijvende, positieve impact** hebben op de sociale, emotionele en fysieke ontwikkeling van kinderen, hun toekomstige schoolresultaten en maatschappelijke participatie. Deze positieve impact is zelfs nog groter voor kwetsbare kinderen en hun gezinnen.³²

De Europese Raad heeft op 14 juni 2021 een **Europese kindergarantie** ingesteld. Die vraagt de lidstaten om - via nationale actieplannen - alle mogelijke middelen te investeren om de toegang tot kwaliteitsvolle diensten voor kinderen te verzekeren.

‘Een van de belangrijkste bepalende factoren voor sociale uitsluiting bij kinderen is de ongelijke toegang tot essentiële diensten die van cruciaal belang zijn voor hun welzijn en de ontwikkeling van hun sociale, cognitieve en emotionele vaardigheden. Kinderen die in armoede leven of kinderen uit kansarme milieus krijgen vaker te maken met belemmeringen bij de toegang tot voor- en vroegschoolse educatie en opvang.’ 33

Kinderopvang moet een basisvoorziening worden met eenzelfde, toereikend en kwalitatief basisrecht voor elk kind en elk gezin. Daarom is een meerjarig plan nodig dat zorgt voor een **substantiële uitbreiding van het inkomensgerelateerd opvangaanbod**. Dit impliceert op het niveau van de Vlaamse overheid een **vorm van programmatie en financiering** die eenzelfde, toereikend en kwalitatief basisrecht voor elk kind en elk gezin garandeert.

³⁰ Kathy Goffin K, Valsamis D., Carpentier M., Faes K. en Verhaeghe N., (2023), *Onderzoek naar opvang baby's en peuters en tewerkstelling in Vlaanderen: VIONA kinderopvang en tewerkstelling finaal eindrapport 23.06.23.pdf* (vlaanderen.be)

³¹ bron: [website Opgroeien](#)

³² Rapport Europese Commissie 'Toolkit for inclusive early childhood education and care': <https://op.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/4c526047-6f3c-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

³³ [Aanbeveling tot instellen van een Europese Kindgarantie](#)

1.1 Inkomenstarief draagt bij tot een gelijk speelveld voor ouders en aanbieders

De huidige opvangplaatsen met **inkomenstarief** (IKT) zorgen voor een gelijk speelveld voor de ouders en laten ieder bijdragen in verhouding tot de eigen financiële draagkracht. IKT is hét instrument voor een toegankelijke kinderopvang, zeker voor gezinnen die werken met een laag inkomen, (her)intreders, werkzoekenden, inburgeraars en andere kwetsbare doelgroepen door lage scholing, beperkte financiële draagkracht en/of migratieachtergrond.

Bijkomende inkomensgerelateerde opvangplaatsen zijn ook nodig in wijken met veel werkloosheid en inactiviteit en waar veel kwetsbare groepen wonen. De Vlaamse overheid moet daarom mogelijk maken dat alle gezinnen de kans hebben om opvang te vinden naar hun financiële draagkracht. Concreet betekent dit dat alle ouders en opvangplaatsen door de overheid in die mate financieel ondersteund moeten worden dat voor elk gezin een inkomenstarief mogelijk is. Anderzijds moeten alle aanbieders in de mogelijkheid zijn om desgewenst subsidie voor inkomenstarief te verkrijgen. Dit is wat moet begrepen worden achter het voorstel van “100% IKT”.

Er moet prioritair en blijvend ingezet worden op de maximale **omschakeling** van alle bestaande plaatsen naar IKT-plaatsen. Dat is noodzakelijk voor:

- het borgen van de financiële leefbaarheid van de organisator
- het verduurzamen én het garanderen van de toegankelijkheid van het aanbod voor ouders.

Daarnaast moeten de middelen voor creatie van **nieuwe plaatsen** uitgaan van kinderopvang met IKT.

⇒ Voorstel

Maak alle gesubsidieerde kinderopvang inkomensgerelateerd.

Zorg ervoor dat werk wordt gemaakt van de omschakeling van bestaande plaatsen die nog niet inkomensgerelateerd kunnen werken, en tegelijk dat alle nieuwe plaatsen meteen inkomensgerelateerd zijn. Beide maatregelen moeten parallel worden uitgerold..

1.2 Recht op kinderopvang – voldoende aantal plaatsen

Werkende tweeverdienersgezinnen zijn momenteel de grootste gebruikers van kinderopvang. Om hun (kansen op) tewerkstelling niet in het gedrang te brengen, blijft een voldoende groot aanbod voor deze groep nodig. Maar om kinderopvang als basisrecht voor elk gezin ten volle mogelijk te maken en te zorgen voor gelijke kansen voor toegang tot kinderopvang, is ook **aandacht nodig voor voldoende gesubsidieerde plaatsen dichtbij kansarme gezinnen** (en mogelijk huidige niet-gebruikers).

Het recente VIONA-onderzoek over kinderopvang en tewerkstelling meldt dat een deel van de huidige niet-gebruikers zou openstaan voor kinderopvang, maar botst op drempels. Zoals een te hoge (gepercipieerde) prijs of beperkte beschikbaarheid en flexibiliteit van het aanbod.

Inspanningen om deze groep over de streep te trekken, draaien minder om het versterken van de kwaliteit en het imago van kinderopvang, maar eerder om:

- het versterken van de **beschikbaarheid van kinderopvang dichtbij deze gezinnen**
- het verlagen van de **financiële drempel**
- het versterken van de **flexibiliteit van het aanbod** (bv. ook voor zij die werk zoeken of een opleiding volgen).

Door het tekort aan betaalbare kinderopvangplaatsen (met wachttijden) vinden gezinnen die (al) een stabiele tewerkstellingssituatie hebben in de praktijk gemakkelijker een opvangplaats. Zij zijn beter in staat zich tijdig in te schrijven op een wachtlijst voor de kinderopvang, kunnen de opvang tijdig plannen en komen zo in aanmerking voor de beschikbare plaatsen. Op die manier ontstaat een **mattheuseffect**³⁴.

De vormgeving van het uitbreidingsbeleid wordt sterk bepaald door budgettaire grenzen. Het gaat de facto steeds over de **verdeling van (te beperkt) beschikbare budgetten** en minder over het effectief uitbouwen van voldoende en nabij beschikbaar aanbod, om het recht op kinderopvang te realiseren voor elk gezin. Uit onderzoek blijkt dat de vraag of behoefte volgt als het aanbod er is.

Daarom vraagt de Toekomstgroep aan de Vlaamse overheid om een 10-jarig groeipad uit te tekenen met als einddoel het realiseren van **een recht op inkomensgerelateerde opvang, beschikbaar voor elk gezin dat daar behoefte aan heeft**.

In landen waar kinderopvang een recht is en effectief als basisvoorziening beschikbaar is voor elk gezin, zien we dat gemiddeld 80% van de kinderen hiervan gebruik maakt³⁵. We hanteren dit percentage hier als de voorlopige en hypothetische stip aan de horizon voor de Vlaamse kinderopvang. Dit cijfer is nog te verfijnen door vernieuwd en actueel **behoefteonderzoek voor de Vlaamse Gemeenschap**.

³⁴ De term 'mattheuseffect' verwijst naar het wijdverbreide en veelvuldig geobserveerde fenomeen dat in een welvaartsstaat de middenklasse meer vruchten plukt van sociale voordelen en diensten (zoals gezondheidszorg, degelijk onderwijs) dan de sociaal zwakkeren en armen voor wie ze van levensbelang zijn.

³⁵ http://www.seepro.eu/Seiten_Englisch/Country_Reports.htm Landen met een recht op kinderopvang zijn onder meer: Noorwegen Zweden, Finland, Denemarken, Duitsland

Daarbij gelden een aantal principes:

- Als we voorlopig uitgaan van de hypothese dat we in de Vlaamse Gemeenschap voor 80% van de kinderen tussen 3 maanden en 2,5 jaar een opvang nodig hebben, dan moeten er bovenop het huidige aanbod tegen 2034 ongeveer **29.000 plaatsen³⁶ bijkomen**. Daarbij is rekening gehouden met demografische prognoses en het gemiddeld gebruik van kinderopvang.
- Stip aan de horizon is het recht op kinderopvang realiseren voor elk kind en elk gezin dat dit nodig heeft. Eens de doelstelling van voldoende aanbod gerealiseerd is, kan het **financieringssysteem op lange termijn** evolueren naar een open-end regeling. Het recht op bijkomende middelen kan dan gelden waar aantoonbaar bijkomend aanbod noodzakelijk is³⁷. Lokale besturen kunnen dan een **trekkingsrecht** laten gelden. Daarbij krijgen ze de garantie dat het nodige bijkomend aanbod gefinancierd wordt. De Toekomstgroep beseft dat dit pas op lange termijn mogelijk is. In de groei naar deze doelstelling en open-end financiering, moeten bijkomende budgetten zo worden verdeeld dat ze stapsgewijs naar dat doel toewerken.
- Tot zolang met een **verdeling van budget** wordt gewerkt, houdt die verdeling rekening met demografische indicatoren, sociaaleconomische indicatoren en de lokale nood aan bijkomend aanbod³⁸. Gelet op het belang van de lokale regierol behouden we het uitgangspunt om - in de transitie naar een dekkend aanbod - budget/plaatsen toe te kennen op **gemeenteniveau**. De keuze van de geografische verdeling van middelen kan rekening houden met de huidige **ongelijkheid in de spreiding** van het aanbod op niveau van de eerstelijnszone (ELZ).

Op dit moment zijn er heel grote regionale verschillen in beschikbaar kinderopvangaanbod, gaande van ELZ met minder dan 35 plaatsen per 100 kinderen tot ELZ met meer dan 45 plaatsen per 100 kinderen³⁹. De uitbreiding van het aanbod moet er dus op gericht zijn om deze ongelijke spreiding op termijn weg te werken. Maar plaatsen worden wel nog steeds toegekend op gemeenteniveau.

³⁶ Op basis van een ruwe theoretische berekening uitgaand van:

- een prognose van het aantal kinderen tussen 3 maanden en 2,5 jaar in 2034
- de huidige gemiddelde kind/plaats ratio (aantal kinderen dat gebruik maakt van een plaats) van 1,1
- een hypothetisch gemiddelde van 80% van de kinderen tussen 3 maanden en 2,5 jaar dat dan kinderopvang gebruikt
- het onveranderd blijven van de huidige ouderschapsverlofregelingen
- het vandaag bestaande aanbod is er ook nog in 2034

³⁷ Op basis van een geobjectiveerd instrument

³⁸ Zie vorige voetnoot

³⁹ Bron: [Provincie in cijfers](#)

ook in de wijken met nog veel werkloosheid en inactiviteit en waar veel kwetsbare groepen wonen.

Het aanbod kan pas gepast en voldoende zijn als het **gebiedsdekkend** wordt georganiseerd. Dat vereist ook dat de overheid goed de demografische en sociale factoren blijft monitoren die aan de basis liggen van de planning en de aangetoonde nood. Dat betekent niet dat het aanbod overal op dezelfde manier moet worden georganiseerd. De praktische organisatie kan verschillen over het grondgebied, aangepast aan de lokale vraag en aanbod. Zo kan of moet er in steden en verstedelijkte gebieden anders gewerkt worden dan in landelijke gebieden.

Het huidige kinderopvangaanbod is ook **lokaal ongelijk verdeeld**. Onderzoek over de verdeling van plaatsen in centrumsteden⁴⁰ stelt een verband vast tussen het fiscaal inkomen en de dekkingsgraad. Inwoners van rijkere gemeenten hebben meer kinderopvangplaatsen ter beschikking in hun gemeente dan inwoners van armere gemeenten. Er is echter geen verband tussen het fiscaal inkomen en de sociale dekkingsgraad: in gemeenten waar inwoners gemiddeld een lager fiscaal inkomen hebben, is er geen betere dekking van kinderopvang met IKT.

Volgens hetzelfde onderzoek is er nauwelijks een verband tussen de dekkingsgraad van een centrumstad en de sociale ongelijkheid. Het is dus niet zo dat meer plaatsen altijd leiden tot meer gelijkheid. Het is wel zo dat er vaak meer sociale gelijkheid is in de spreiding van het aanbod in steden waar het stadsbestuur zelf meer kinderopvang organiseert..

Om het aanbod lokaal en gebiedsdekkend te creëren, moeten ook **sociale factoren** - zoals het fiscale inkomen of de kansarmoedecijfers - **voldoende gewicht** krijgen in de verdeling van het budget voor (uitbreidings)subsidies. Het is daarbij belangrijk dat **het lokaal bestuur evidence-informed⁴¹ werkt**, met gedetailleerd cijfermateriaal op gemeentelijk en wijkniveau. Dat materiaal moet rekening houden met **zowel sociale als economische argumenten** en moet de basis vormen voor **verdere besprekingen in het Lokaal Overleg Kinderopvang (LOK)**.

⁴⁰ Van Lancker W. en Vandenbroeck M.(2019), De verdeling van de kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden: spanning tussen de economische en de sociale functie van de kinderopvang: <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/551528>

⁴¹ Evidence-informed is het proces om de best beschikbare gegevens bij het besluitvormingsproces te betrekken

De rol van lokale besturen

Ieder kind heeft recht op kinderopvang. Het is de verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid en de lokale besturen om de uitoefening van dat recht te garanderen. Lokale besturen spelen een cruciale rol om een lokale sociale dekkingsgraad te realiseren, vanuit hun actor- als regierol. Ze werken binnen een **centraal kader van kwaliteitscriteria en financiering**.

Dat betekent dat lokale besturen de **regie opnemen over het lokale aanbod** (regierol) en dat ze - als dat nodig is - als publieke organisator ook zelf mee kunnen instaan voor dat aanbod (actorrol).. Ze doen daarbij geen afbreuk aan het aanbod dat wordt gerealiseerd door sociale ondernemers van de private sector⁴².

Daartegenover staat de verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid om te **zorgen voor het nodige budget**. Intergemeentelijke samenwerking kan een hefboom zijn voor kleinere gemeenten, ook om het lokaal kinderopvangbeleid te professionaliseren en efficiënter te maken. Als lokale besturen extra plaatsen financieren (in de publieke en/of in de private sector) binnen het programmatiekader van de Vlaamse overheid, dan moet Opgroeien de subsidiëring van die plaatsen nadien zo snel mogelijk overnemen binnen de meerjarenprogrammatie.

De criteria om nieuwe gesubsidieerde plaatsen toe te kennen, zijn een **gedeelde verantwoordelijkheid** tussen de Vlaamse overheid en lokale besturen. Aanvragen voor subsidies worden beoordeeld op basis van:

- criteria die gerelateerd zijn aan de 'controle op kwaliteit' en 'vergunningvoorwaarden' liggen bij de Vlaamse overheid
- criteria zoals 'geografische inplanting' en 'medewerking aan het lokale beleid' worden beoordeeld door het betrokken lokaal bestuur.

Daarnaast moet het ook mogelijk zijn om **aanvullend lokale adviescriteria** te maken op maat van de lokale context en noden. De medewerking aan het lokale beleid moet uiteraard in overleg met alle lokale actoren gebeuren.

De beperkte programmeerbaarheid van het aanbod gezinsopvang

De nevenwerf gezinsopvang schuift hier een specifiek aandachtspunt naar voor. De continuïteit en dus ook de programmeerbaarheid van het aanbod gezinsopvang hangt sterk samen met de **beschikbaarheid van onthaalouders**. Dat hangt onder meer af van individuele, persoonlijke situaties en keuzes van onthaalouders. Een organisator van gezinsopvang door aangesloten onthaalouders kan moeilijk zekerheid geven waar zijn gezinsopvanglocaties komen en gaan. Dat remt de zekerheid af dat er voldoende aanbod gezinsopvang is in een geografisch meer beperkt gebied.

De subsidies gezinsopvang zijn nu toegekend per zorgregio, en niet per gemeente. De nevenwerf gezinsopvang pleit voor oplossingen die verzekeren dat de middelen voor gezinsopvang niet verdampen als er gezinsopvang wegvalt en deze niet in diezelfde zorgregio kan vervangen worden. Dat is belangrijk om het aanbod aan gezinsopvang in stand te kunnen houden. Bijvoorbeeld door de subsidies te kunnen inzetten in andere regio's waar wel nieuwe onthaalouders gevonden worden, ook als dat niet volledig matcht met de programmatie.

⁴² Binnen een duidelijk kader voor het aflijnen van de regierol en de actorrol

Het alternatief is dat de subsidies gezinsopvang in dezelfde regio worden omgezet naar subsidies groepsopvang. Maar door de lagere subsidie per plaats gezinsopvang kunnen daarmee minder plaatsen groepsopvang worden gerealiseerd⁴³.

⇒ Voorstellen

Consolideer en versterk de **rol van de lokale besturen** om een lokale sociale dekkingsgraad van het kinderopvangaanbod te realiseren.

Maak een **kader voor de gedeelde verantwoordelijkheid** van de Vlaamse overheid en het lokaal bestuur op het vlak van de adviescriteria voor de uitbreiding. Leg minimale criteria op die relevant zijn vanuit lokaal oogpunt.

1.4 Transparantie en voorspelbaarheid van beschikbaar budget

Opvangaanbod realiseren vraagt van een organisator investeringen en effectieve mogelijkheden tot planning op voldoende lange termijn voor infrastructuur en personeel. Een belangrijke eerste stap die in deze legislatuur is geïntroduceerd, is de meerjarenplanning voor uitbreidingen over de duur van de volledige legislatuur. Door op korte termijn te plannen is men eerder geneigd om bestaande locaties uit te breiden dan om nieuwe voorzieningen in te planten. Dat kan ertoe leiden dat er geen kinderopvang wordt gecreëerd op plaatsen waar nog geen of weinig opvangmogelijkheden zijn.

De geografische spreiding en de verdeelsleutels van het budget worden best bekendgemaakt via een **meerjarenplan aan het begin van de legislatuur** zodat de beschikbaarheid van de middelen transparant en voorspelbaar is **op gemeenteniveau**. Op die manier wordt het voor zowel lokale besturen als organisatoren mogelijk om planmatig te werken om zo een meer gelijke spreiding van het inkomensgerelateerd opvangaanbod te creëren.

⇒ Voorstel

Maak aan het begin van de legislatuur **een meerjarenplan** bekend voor de uitbreiding van het aanbod, inclusief een geografische spreiding van het budget op gemeenteniveau.

⁴³ Dit gaat niet over de samenwerkende onthaalouder, vergund als groepsopvang maar gesubsidieerd als sui generis gezinsopvang. Voor hen moet effectief de omschakeling naar subsidies groepsopvang worden toegepast zoals reeds sedert 2014 voorzien in het subsidiebesluit. Zie hoofdstuk 6 Gezinsopvang.

1.5 Rol van de Lokale Loketten Kinderopvang als actieve speler in het versterken van toegang tot het aanbod

Zowel uit onderzoek⁴⁴ als bevraging van de praktijk blijkt dat Lokale Loketten het potentieel hebben om een **spilfiguur te zijn in het versterken van lokale samenwerking**. Ze kunnen bovendien de regie in handen nemen om afspraken te maken over een goeie afstemming tussen vraag en aanbod. Maar tot vandaag hebben ze niet de nodige middelen om dit ten volle op te nemen. Bovendien hebben ze geen duidelijk mandaat om organisatoren te ondersteunen bij het realiseren van een toegankelijk beleid.

De Toekomstgroep stelt voor om de subsidie aan **Lokale Loketten Kinderopvang** betekenisvol uit te breiden zodat die toereikend is om de huidige kernopdrachten - van ondersteuning van gezinnen ondersteunen, lokaal samenwerken en opvangvragen registreren - te realiseren.

Het Lokaal Loket Kinderopvang speelt een cruciale rol in het ondersteunen van de kinderopvang bij:

- het optimaliseren van de matching tussen vraag en aanbod
- het realiseren van flexibele en occasionele opvang
- het toegankelijk maken van het aanbod voor kwetsbare gezinnen.

Gelinkt aan het realiseren van een geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid (Vroeg en nabij) wordt verder onderzocht hoe het Lokaal Loket Kinderopvang in de toekomst een plaats kan krijgen in een breed informatie- en ondersteuningspunt voor gezinnen en hoe de inbedding van kinderopvang als basisvoorziening in het lokaal geïntegreerd gezinsbeleid kan versterkt worden (zie ook hoofdstuk 7).

⇒ Voorstel

Breid de subsidie aan **Lokale Loketten Kinderopvang** uit zodat de huidige opdrachten effectief kunnen vervuld worden én geef hen het mandaat om organisatoren te ondersteunen bij het realiseren van een toegankelijk beleid.

⁴⁴ Raes A., Piessens A. en Willockx D. (2020) Flexibiliteit in de Kinderopvang: [flexibiliteit-in-de-kinderopvang.pdf](https://www.mechelen.be/flexibiliteit-in-de-kinderopvang.pdf) ([mechelen.be](https://www.mechelen.be))

1.6 Voorrangsregels

De verplichting voor de inkomensgerelateerde kinderopvang om **voorrangsregels** toe te passen is een beleidsmaatregel die noodzakelijk is zolang het aanbod niet voldoende is. In die zin is het belangrijk om de invulling van de voorrangsregels mee te laten evolueren met de evolutie van het inkomensgerelateerd aanbod. Er moet bekeken worden in welke mate voorrangsregels nog nodig zijn naarmate het einddoel wordt bereikt.

Voorrangsregels kunnen nog relevant zijn om een gezonde sociale mix te bereiken.

Uit de evaluatie van de voorrangsregels⁴⁵ blijkt dat de regels die tot nu bestonden een **herverdelend effect** hebben. De huidige bijstellingen van de regels liggen niet in de lijn van de aanbevelingen in dit rapport. Integendeel, de bijstellingen staan haaks op de gelijkwaardigheid van de economische, sociale en pedagogische functie van kinderopvang. Ze verhogen ook de drempel naar werk in plaats van deze te verlagen, en sluiten kwetsbare gezinnen uit, in plaats van hen te ondersteunen.

De Toekomstgroep vraagt dan ook om de voorrangsregels opnieuw aan te passen.

⇒ Voorstellen

Draai de recente wijziging aan de **voorrangsregels** zo snel mogelijk terug en herneem de aanbevelingen van het evaluatierapport voorrangsregels.

Monitor de evolutie van zowel het aanbod als het profiel van gebruikers en niet-gebruikers en laat de invulling van voorrangsregels op termijn mee evolueren in functie van de realisatie van het hoofddoel: kinderopvang voor elk kind en elk gezin dat daar nood aan heeft.

2. Ouderbijdrage

Kinderopvang is een basisvoorziening voor alle kinderen en gezinnen. Ze moet dan ook toegankelijk zijn, ook inzake betaalbaarheid. **De samenleving en de ouders dragen bij aan de kostprijs van de opvang van kinderen.**

De financiële bijdrage van de gezinnen moet matchen met hun financiële draagkracht.

Daarom staat voor quasi alle leden⁴⁶ van de Toekomstgroep voorop dat alle kinderopvang in de toekomst betaalbaar moet zijn volgens een systeem van inkomenstarief. Alle plaatsen **moeten** dus ook de **subsidies kunnen krijgen** om dat mogelijk te maken.

Het huidige inkomenstarief in de kinderopvang van baby's en peuters (IKT) is op zich al een belangrijke bestaande sociale maatregel die de (financiële) toegankelijkheid voor de meerderheid van de gezinnen ten goede komt. Het is dan ook absoluut noodzakelijk niet

⁴⁵Voorrangsregels kinderopvang: evaluatie van de toepassing (2021): [evaluatie-voorrangsregels-kinderopvang-mei2021-rapport.pdf](https://opgroeien.be/evaluatie-voorrangsregels-kinderopvang-mei2021-rapport.pdf) (opgroeien.be)

⁴⁶ Er ging in de Toekomstgroep ook een stem op dat voor ouders in een gezonde financiële situatie de mogelijkheid moet blijven om met een vaste prijs te werken. Dit zonder voorbij te gaan aan de noodzakelijke betaalbaarheid voor alle gezinnen, binnen de financiële draagkracht van een gezin. Maar waarbij het niet noodzakelijk is dat de overheid dit voor elk gezin financieel bijpast. Dit kan bijvoorbeeld ook door de werkgever gebeuren.

van dit systeem af te stappen. Integendeel moeten de nodige stappen gezet worden om het systeem maximaal te verruimen zodat het beschikbaar is voor elk kind en elk gezin. Toch zijn er aan de wijze waarop het IKT vandaag is uitgewerkt en wordt toegepast nog meerdere aspecten die bijsturing vragen. Dat is nodig om het IKT ten volle zijn rol te laten spelen als hefboom voor **kinderopvang als toegankelijke basisvoorziening**.

Deze basisprincipes moeten altijd gerealiseerd worden in een **regeling voor inkomenstarief**.

- De financiële bijdrage van de ouders moet stroken met hun effectieve financiële draagkracht.
- De financiële bijdrage naar financiële draagkracht moet op alle opvangplaatsen en voor alle gezinnen op eenzelfde, gelijke manier worden gerealiseerd.
- De toegang tot het inkomenstarief moet er onvoorwaardelijk zijn voor elk gezin. Overheidsmiddelen om dit mogelijk te maken, moeten voor elk gezin ingezet kunnen worden. Regels die deze toegang beperken (bv. de recent aangepaste voorrangregels voor toegang tot kinderopvang met inkomenstarief) stroken hier absoluut niet mee. Regels moeten juist bijdragen tot de onvoorwaardelijke garantie op deze toegang voor elk gezin. Het inkomenstarief moet onvoorwaardelijk openstaan voor elk gezin.

De Toekomstgroep vindt het **inkomenstarief** in de Vlaamse kinderopvang een absolute sterkte die onvoorwaardelijk moet behouden en geborgd blijven.

Daarom is een zo kort mogelijk groeipad te voorzien waardoor **alle - ook nieuwe - kinderopvangvoorzieningen gesubsidieerd kunnen worden om het inkomenstarief aan te bieden**.

De wijze waarop het inkomenstarief vandaag is uitgewerkt en wordt toegepast is nog voor verbetering vatbaar: zowel om ervoor te zorgen dat het inkomenstarief nog beter kan bijdragen tot een toegankelijke kinderopvang, als om de berekeningstechniek te optimaliseren.

We beperken ons hier tot een samenvatting van de **hoofdpijnen van de voorstellen en aanbevelingen** daarover (in bijlage 2 staan alle voorstellen over het inkomenstarief gebundeld).

- De berekening van het IKT moet voor alle inkomensgroepen steeds gebeuren op basis van eenzelfde berekeningscoëfficiënt. Die moet zo worden bepaald dat hij zeker geen nadelig effect veroorzaakt voor de gezinnen met de laagste inkomens.
- Voer terug één eenduidig minimumtarief in en verlaag dit bedrag tot de hoogte van het huidige laagste minimumtarief.
- Het vaste maximumtarief geldt vanaf een bepaalde inkomensgrens. Een gezin met meer inkomen draagt dan niet meer bij volgens zijn werkelijke gezinsinkomen. Aanbeveling is om het maximumtarief en het bedrag van de bijhorende inkomensgrens op te trekken. Een begrenzing blijft wel nodig om uitstroom naar een 'zwart' circuit te vermijden. Het concrete voorstel is om het maximumtarief op te trekken tot het bedrag dat geldt bij ONE.
- Behoud het systeem van korting voor kinderlast in het IKT.
- Voor gezinnen in bijzondere individuele situaties moet het mogelijk blijven om het formeel berekende inkomenstarief individueel te verminderen.
- Zorg dat eventuele bijkomende kosten waar ouders niet vrij kunnen voor kiezen bovenop het IKT zo maximaal mogelijk worden beperkt tot één all-in factuur.

- Beëindig het systeem waardoor ouders moeten betalen als hun kind niet aanwezig was op een gereserveerde dag. Daarvoor is een afdoend, minder prestatieafhankelijk subsidiesysteem nodig, zonder in te boeten op wat nodig is voor pedagogische kwaliteit.
- Zorg vooraf voor transparante en heldere communicatie aan de ouders over de bijdrage- en kostenregeling.
- Stroomlijn het gezins- en inkomensbegrip en de werkwijze in het Groeipakket en het inkomenstarief. Realiseer zo ook de automatische toekenning van het IKT. Zorg wel voor grondige simulaties van de te verwachten impact om inhoudelijk degelijke en onderbouwde keuzes over deze stroomlijning te kunnen maken.
- Het IKT en automatische toekenning ervan volgens de principes van het Groeipakket hebben op zich een sterk potentieel in functie van toegankelijkheid.
- Zorg voor een heldere aanpak en tijdige proactieve communicatie over hoe de automatische berekening van het IKT werkt.

HOOFDSTUK 3: DE PEDAGOGISCHE DOELSTELLINGEN OM ELK KIND KANSRIJK TE LATEN OPGROEIEN

1. Waarom een Pedagogisch Raamwerk?

Het Pedagogisch Raamwerk kijkt naar het **geheel van doelen, activiteiten, inhoud en waarden** die gericht zijn op de ontwikkeling en het welzijn van jonge kinderen.

Welke doelen we vooropstellen voor de kinderopvang, is niet los te zien van de verwachtingen die **de maatschappij** stelt aan de kinderopvang.

Om deze verwachtingen te kunnen inlossen, zijn er essentiële **voorwaarden** in elke kinderopvang nodig. Om kwaliteitsvol te kunnen werken is bijvoorbeeld **tijd en ruimte** voor medewerkers nodig voor andere werkopdrachten dan deze direct met de kinderen zelf⁴⁷.

Dit hoofdstuk is daarom sterk verbonden met de overige thema's van het **Europese Kwaliteitskader voor kinderopvang** (European Quality Framework : EQF)⁴⁸: medewerkers, organisatie en financiering, toegankelijkheid, monitoring en evaluatie. Het verbeteren van de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang is het uiteindelijke doel in al deze thema's. Door de pedagogische kwaliteit van de opvang te **meten en te monitoren**⁴⁹, kunnen we nagaan of de doelstellingen van het curriculum effectief behaald worden. Dit biedt een perspectief op wat er goed loopt en waarop sterker moet worden ingezet.

Het waarborgen van kwaliteit in de opvang is afhankelijk van verschillende factoren. De **kind-begeleider-ratio** of het aantal kinderen per begeleider speelt hierbij een belangrijke rol. De aanbevelingen uit het internationaal vergelijkend onderzoek over deze ratio⁵⁰ maken duidelijk op welke modaliteiten en essentiële voorwaarden het beleid in Vlaanderen extra moet inzetten.

In dit hoofdstuk zijn meerdere internationale publicaties en rapporten⁵¹ onderliggend gebruikt als inspiratiebron.

⁴⁷Door de kinderopvangsector vaak benoemd als 'kindvrije uren': tijd voor (team)overleg met collega's, intervisie en reflectie, overleg met de ouders, overleg met externe partners waarmee wordt samengewerkt in functie van specifieke ondersteuning van kinderen en hun gezinnen (bv. voor inclusieve kinderopvang, ondersteuning van kwetsbare gezinnen...), coaching- en mentorgesprekken, voorbereiding van inhoudelijk-pedagogische werk met de kinderen.

⁴⁸ EQF: zie ook deel 3 in het inleidende hoofdstuk

⁴⁹ De Vlaamse overheid zorgt hierbij waar nodig voor ondersteuning, toezicht en handhaving.

⁵⁰ Teppers, E., Van Regenmortel, M. (2023). *Internationaal vergelijkend onderzoek naar de kind-begeleider ratio in formele opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar en de bijhorende modaliteiten en randvoorwaarden*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

[2023_02_rapport_11_swvg_ef_30_kind_begeleider_ratio_kinderopvang.pdf \(nimbu.io\)](#)

⁵¹ - [Het European Quality Framework For Early Childhood education and care](#)

- Rapport Europese Commissie 'Toolkit for inclusive early childhood education and care':

<https://op.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/4c526047-6f3c-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

- Urban, M., Vandenbroeck, M., Lazzari, A. Peeters J. & Van Laere (2011). CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care. A Study for the European Directorate-General for Education and Culture. Final Report.

(Vervolg voetnoot 52)

- Rapport Europese Commissie 'How to recruit, train and motivate well-qualified staff':

<https://op.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/47ba3c3a-6789-11eb-aeb5-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search>

- [Vandenbroeck, M., Laevers, F., Hulpia, H., Daems, M., Declercq, B., Janssen, J., & Van Cleynenbreugel, C. \(2016\). MeMoQ Deelrapport 14. Samenvatting van de nulmeting. Brussel - Gent - Leuven: Kind en Gezin - UGent - KU Leuven.](#)

2. Welke maatschappelijke verwachtingen stellen we aan de kinderopvang?

2.1 Kinderopvang als groeiplek in 'Vroeg en nabij'⁵²

Een inclusief geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid biedt ieder kind een 'groeiplek' om kansrijk op te groeien. Een groeiplek is de brede verzameling van **zorgzame en veilige leefomgevingen van een kind** tijdens het opgroeien, zowel thuis als extern. Daarbij is er geïntegreerde en inclusieve aandacht voor ontwikkeling, zorg én opvang. De **ouders** behouden steeds de regie, ook als zij de zorg voor hun kind met anderen delen. Veel ouders delen de zorg voor hun kind nu met de kinderopvang. Daarom moeten de kinderopvanginitiatieven integraal deel uitmaken van een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid en doorgroeien tot **plekken met een inclusieve⁵³ en kwalitatieve dienstverlening voor alle gezinnen en kinderen**. Die opvangfunctie realiseert de pedagogische, sociale en economische doelen van kinderopvang.

Kinderopvang is een basisvoorziening die vroeg en nabij aanwezig is voor alle kinderen en hun gezinnen die opvang nodig hebben. De opvang werkt volgens het principe van **proportioneel universalisme** en voldoet aan **de zeven B's**: bruikbaar, beschikbaar, betaalbaar, bereikbaar, bekend, begrijpbaar en betrouwbaar. Een basisvoorziening staat nooit op zichzelf, maar werkt lokaal samen in een **netwerk** van andere actoren en diensten voor kinderen en gezinnen (zie ook hoofdstuk 7 'Kinderopvang in netwerkcontext').

Kinderopvang als basisvoorziening moet zijn dienstverlening op vijf punten garanderen. Er moet overal gewerkt worden:

- in een **pedagogisch continuüm⁵⁴** met een **holistische aanpak**, gericht op het welbevinden en de betrokkenheid van elk kind. Het kind krijgt daarbij de nodige educatieve en emotionele ondersteuning voor een brede ontwikkeling en taalverwerving en kan spelend leren in een veilige en gezonde omgeving.
- met focus op **inclusief werken**, voor zoveel mogelijk kinderen.
- via een continuüm met **nood- en occasionele opvang**, gedeeltelijke en wisselende opvang en voltijdse intensieve opvang op maat van ouders en kinderen.
- in een **oudergerichte omgeving** met uitnodiging tot actieve participatie.
- waar ook plaats is om noden en vragen van ouders uit te klaren.

Een **aangepast werkings- en beleidskader** moet op minstens **zeven domeinen** garanties bieden aan de ouders en aan de dienstverlening met een opvangfunctie:

1. **Pedagogische basiskwaliteit** moet gerealiseerd worden zoals geformuleerd in het European Quality Framework (EQF) en het Pedagogisch Raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters van Opgroeien.
2. Iedere voorziening heeft **voldoende basiskennis**, ook over specifieke ondersteuningsnoden en kwetsbare situaties. Zo kunnen ze tijdig problemen herkennen en expertise bijschakelen, altijd in overleg met en respect voor de regierol van de ouders.
3. De voorzieningen werken met vlot aanpasbare **opvangplannen** en een continuüm rond zorg delen op maat van gezinnen.

⁵² [Toekomstconcept Kinderopvang in een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid p.2](#)

⁵³ Inclusieve dienstverlening: elk gezin kan met hetzelfde gemak gebruik maken van de kinderopvang.

⁵⁴ Een pedagogisch continuüm is een samenhangend en geleidelijk verloop van opvoeding, opvang en onderwijs.

4. Een **competentiegericht beroepenveld** met diverse functies en **voldoende medewerkers** in verhouding tot het aantal aanwezige kinderen die de professionaliteit en kwaliteit van de dienstverlening garanderen⁵⁵.
5. Alle voorzieningen hebben altijd en minstens een functionele verbinding met het lokale Huis van het Kind en/of het Lokaal Loket zodat ze deel uitmaken van een breder **netwerk** voor samenwerking. Vanuit die samenwerking kunnen ze waar nodig bijkomende zorg en ondersteuning bijschakelen.
6. Duurzame organisatievormen en -modellen garanderen professionaliteit en **beleidsvoerend vermogen** rond organisatie en aanbod op maat.
7. **Innoveren en sociaal ondernemen** is belangrijk om maatschappelijke doelstellingen te realiseren.

⇒ Voorstel

Kinderopvang wordt uitgebouwd tot een 'plek voor inclusieve en kwalitatieve basisvoorziening' in een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid.

2.2 Kinderopvang als groeiplek formuleert een pedagogische visie met doelstellingen rond het kind, het gezin en de samenleving

De pedagogische doelstellingen van de Vlaamse kinderopvang staan in het Pedagogisch Raamwerk⁵⁶. Dat raamwerk is wetenschappelijk onderbouwd en gaat uit van internationale richtlijnen zoals het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, het Europese Kwaliteitskader voor kinderopvang⁵⁷, de Europese Kindergarantie⁵⁸ ... De sector kinderopvang werkte mee aan het Pedagogisch Raamwerk en ondersteunt het. De pedagogische doelstellingen zijn opdrachten ten aanzien van het kind, zijn gezin en de samenleving.

Wat de kinderopvang voor **kinderen** doet:

- zorg dragen voor het welbevinden van elk kind
- elk kind rijke ontplooiingskansen bieden
- erkennen van en bijdragen tot verbondenheid

Wat de kinderopvang voor **ouders** doet:

- samen de opvoeding gestalte geven
- verbreden van de gezinsopvoeding
- maatschappelijke participatie mogelijk maken
- erkennen van en bijdragen tot verbondenheid

⁵⁵ Zie hoofdstuk Workforce. Dat is ook verbonden met de kind-begeleider-ratio.

⁵⁶ Het Pedagogisch Raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters is een bondige visietekst over kwaliteitsvolle kinderopvang. Het verduidelijkt wat de kinderopvang betekent voor kinderen, voor gezinnen en voor de samenleving. Het raamwerk geeft een richting aan, een houvast om zich voor te engageren ... Zie: [Pedagogisch Raamwerk](#)

⁵⁷ Thematic Working group on early childhood education and care ECEC (2014), Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care, report of the Working Group on Early Childhood Education and Care under the auspices of the European Commission,

[Monitoring the quality of early childhood education and care - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

⁵⁸ [Het European Quality Framework For Early Childhood education and care](#)

Wat de kinderopvang voor de **samenleving** doet:

- voorbereiden op de samenleving
- zorgen voor inclusie en sociale cohesie
- bijdragen tot gelijke kansen
- bijdragen tot ecologisch bewustzijn
- voorbereiden op levenslang leren

⇒ Voorstel

De opdrachten rond het kind, het gezin en de samenleving zoals geformuleerd in het Pedagogisch Raamwerk worden onderschreven als doelstellingen voor kwaliteitsvolle en duurzame kinderopvang.

2.3 Welke essentiële voorwaarden moeten vervuld zijn om de pedagogische opdrachten te kunnen waarmaken?

Om de doelen van het Pedagogisch Raamwerk te kunnen bereiken, heb je competente medewerkers⁵⁹ nodig én een competente organisator die de structuur, ruimte en middelen heeft om een kwaliteitsvolle werking uit te bouwen.

In het Pedagogisch Raamwerk wordt dat concreet gemaakt.

- Competente medewerkers hebben de nodige pedagogische expertise en de nodige tijd en ruimte voor reflectie.
- Medewerkers worden ondersteund met een adequate pedagogische omkadering.
- De organisator neemt leiderschap op.
- De kinderopvang handelt als een competente voorziening.
- Er wordt geobserveerd, gedocumenteerd, geëvalueerd en bijgestuurd.

In hoofdstuk 4 'De medewerkers in de kinderopvang' gaan we dieper in op die essentiële voorwaarden, de loon- en arbeidsvoorwaarden, de werkbare kind-begeleider-ratio met tijd en ruimte om het werk kwaliteitsvol te organiseren en de nood aan meer diverse competentieprofielen.

Een rekenmodel (zie verder in dit hoofdstuk) draagt bij aan het kwantificeren wat er nodig is aan profielen, mankracht op de werkvloer en hoeveel aansturing en ondersteuning er nodig is binnen de ruimere organisatie.

Tijd en ruimte voor professionele ontwikkeling en levenslang leren

Om hun taken uit te kunnen voeren, is het essentieel dat medewerkers op de werkvloer naast de werkuren bij de kinderen, **ook tijd en ruimte krijgen voor andere werkgerelateerde opdrachten**⁶⁰. Het gaat dan bijvoorbeeld om de voorbereiding van activiteiten met de kinderen, teamoverleg, contacten met ouders, gesprekken met hun coach of mentor, en andere opdrachten voor hun verdere professionele ontwikkeling.

⁵⁹ Samen met Onderwijs is te bekijken hoe dit te versterken vanuit het reguliere onderwijs

⁶⁰ In de kinderopvang wordt dit vaak benoemd als 'kindvrije uren'.

Die tijd en ruimte zijn nodig om het pedagogische aanbod te ontwikkelen en om onderling af te stemmen over de pedagogische aanpak. Hoe kan de opvang bijvoorbeeld inspelen op de specifieke zorgbehoeften van een kind? Medewerkers kunnen de pedagogische praktijk bekijken, aan zelfevaluatie doen en reflecteren over wat goed loopt en wat beter kan. Ze krijgen de tijd om vragen van gezinnen over gevoelige onderwerpen te bespreken. Voor een kwaliteitsvolle werking worden **intervisiemomenten voor medewerkers** systematisch in de teamwerking ingepland. Zo kunnen medewerkers uitwisselen, leren van elkaar en sterker samenwerken. Dat komt het professioneel handelen van de medewerkers ten goede en laat hun verder groeien in de job. De focus moet liggen op inhoudelijk verdiepen, activiteiten voorbereiden en administratieve rapportage beperken.

⇒ Voorstel

Kwaliteitsvolle kinderopvang vereist continu verdere professionalisering van medewerkers én van de organisatie. Daartoe is tijd en ruimte nodig naast de werkuren bij de kinderen en omkadering (zoals vermeld in de Impactstudie van de verlaging van de ratio).

Organisatoren met beleidsvoerend vermogen

Onder beleidsvoerend vermogen verstaan we de mate waarin een organisatie de nodige competenties heeft en de mate waarin activiteiten van de verantwoordelijke en de medewerkers op elkaar zijn afgestemd. Dat vertaalt zich in zes dragers:

1. **Duidelijk leiderschap**
2. **Een geïntegreerde aanpak**
3. **Een reflectieve, proactieve en reactieve houding**
4. **Een innovatieve houding**
5. **Doeltreffende communicatie en transparantie**
6. **Samenwerking**

Het beleidsvoerende vermogen werkt ook door in het pedagogische beleid en het medewerkersbeleid. Er zijn ondersteunende acties om het beleidsvoerende vermogen van pas startende organisatoren te versterken en meer ervaren organisatoren te laten verfijnen.

⇒ Voorstel

De organisator beschikt over **beleidsvoerend vermogen** en daardoor ook over de nodige ruimte en vrijheid om het pedagogische beleid en het medewerkersbeleid naar eigen inzicht vorm te kunnen geven.

Structurele inbedding van pedagogische kwaliteit in de organisatie van kinderopvang

Kinderopvang is organiseren en beleid voeren op verschillende vlakken. De organisator ontwikkelt een visie, bouwt een werking uit en sluit overeenkomsten met ouders. De organisator stuurt de medewerkers aan, houdt de financiën op orde, werkt samen met partners ... Dat is nodig om dagelijks alle kinderen kwaliteitsvol te kunnen opvangen en begeleiden.

Het belang van **drie onderling samenhangende opdrachten** van de organisator moet benadrukt worden:

1. de organisatie managen en alle medewerkers op elke locatie aansturen en ondersteunen
2. het pedagogische beleid uittekenen, versterken, implementeren en vernieuwen
3. professionaliseren, investeren in levenslang leren en verder ontwikkelen van medewerkers. Dat draagt bij tot de kwaliteit en tot het welzijn van elke medewerker.

Die drie opdrachten vertalen zich in een driedelig model dat we in hoofdstuk 4 'De medewerkers in de kinderopvang' uitgebreid toelichten.

⇒ Voorstel

Pedagogische kwaliteit moet structureel ingebed zijn in de organisatie van kinderopvang zodat er garanties zijn dat elk kind en elk gezin terechtkomt in een pedagogisch kwaliteitsvolle en veilige omgeving.

2.4. Meten en monitoren van pedagogische kwaliteit in Vlaanderen

Het instrument MeMoQ volgt de pedagogische kwaliteit in de kinderopvang op. Dit wetenschappelijk instrument tracht een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de pedagogische realiteit in een leefgroep, zoals beschreven in het pedagogische raamwerk. MeMoQ bekijkt de meetbare of observeerbare aspecten van pedagogische kwaliteit op basis van deze **krachtlijnen**:

- De ontwikkeling van kinderen wordt gestimuleerd door **emotioneel en educatief ondersteunende interacties**.
- **Het welbevinden en de betrokkenheid** van de kinderen brengen hun ervaringen in de opvanglocatie in beeld.
- De **rijke leef- en leeromgeving** nodigt kinderen uit tot exploratie in een brede waaier van ervaringsgebieden.
- Een wederkerige **samenwerking met ouders met respect voor de maatschappelijke diversiteit** is vereist voor het kind en als erkenning van ouders als eerste opvoeders.

In 2016 is voor het eerst de pedagogische kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang gemeten.⁶¹ De dimensie 'emotionele ondersteuning' scoorde redelijk goed. Voor de andere dimensies is echter meer aandacht nodig: 'betrokkenheid', 'educatieve

⁶¹ [Vandenbroeck, M., Laevers, F., Hulpia, H., Daems, M., Declercq, B., Janssen, J., & Van Cleynenbreugel, C. \(2016\). MeMoQ Deelrapport 14. Samenvatting van de nulmeting. Brussel - Gent - Leuven: Kind en Gezin - UGent - KU Leuven.](#)

ondersteuning (actief-stimulerende begeleiding en taalondersteuning), ‘omgeving’, ‘maatschappelijke diversiteit’ en ‘communicatie met ouders’.

De nieuwe meting van 2023 zal een nieuw zicht geven op de pedagogische kwaliteit en op de verschillen met 2016. We verwachten de resultaten in de zomer van 2024. Ze geven input aan het beleid: Wat loopt er goed en waar kan er versterkt op worden ingezet? Die metingen zijn richtinggevend voor de beleidskeuzes rond kinderopvang.

⇒ Voorstel

We meten en monitoren de pedagogische kwaliteit van de Vlaamse kinderopvang vijfjaarlijks met MeMoQ en gaan aan de slag met de resultaten om de pedagogische kwaliteit te verbeteren.

2.5. Wat we uit internationale benchmarking leren over de Vlaamse kinderopvang

De kwaliteit in de kinderopvang waarborgen, hangt af van verschillende factoren. De kind-begeleider-ratio of het aantal kinderen per begeleider speelt daarbij een belangrijke rol. In 2023 voerde het Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin een internationaal vergelijkend onderzoek naar de kind-begeleider-ratio in de formele opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar en de bijbehorende modaliteiten en randvoorwaarden⁶².

De studie biedt een overzicht van de ratio's en de bijbehorende modaliteiten in tien landen en regio's, waaronder Nederland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, Noorwegen, Finland, Litouwen, Duitsland (deelstaat Berlijn), Estland, Vlaanderen en Wallonië. In vergelijking met andere landen en regio's heeft Vlaanderen de hoogste wettelijke kind-begeleider-ratio en groepsgrootte, en een beperkte leeftijdsdifferentiatie.

Die vergelijkende studie toont ook aan dat er **aanzienlijke verschillen bestaan rond beleid, financiering en organisatie van de OOJK⁶³-sector**. Ondanks die verschillen zijn er vergelijkbare uitdagingen zoals arbeidstekorten, personeelswerving en -behoud, werkdruk en ziekteverzuim.

Bovendien is er in veel landen een groeiende focus op:

- professionalisering in de sector
- de loon- en arbeidsvoorwaarden verbeteren
- de sector versterken
- de loopbaanmogelijkheden bevorderen.

⁶² Teppers, E., Van Regenmortel, M. (2023). *Internationaal vergelijkend onderzoek naar de kind-begeleider-ratio in formele opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar en de bijbehorende modaliteiten en randvoorwaarden*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Zie [2023_02_rapport_11_swvg_ef_30_kind_begeleider_ratio_kinderopvang.pdf](https://nimbui.io/2023_02_rapport_11_swvg_ef_30_kind_begeleider_ratio_kinderopvang.pdf) (nimbui.io)

⁶³ OOJK staat voor Opvang en Onderwijs van Jonge Kinderen. Dit is de Nederlandstalige term voor de internationaal algemeen gebruikte benaming ECEC (Early Childhood Education and Care)

Algemene aanbevelingen uit het internationale benchmarkonderzoek

- De studie bevestigt de aanbeveling om:
 - de **kind-begeleider-ratio** te **verlagen** met aandacht voor de praktische haalbaarheid
 - de maximale groepsgrootte te verlagen
 - rekening te houden met de leeftijd van de kinderen en de aanwezigheid van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften.
- Daarnaast wordt aanbevolen om:
 - de frequentie van **kwaliteitstoezicht en -monitoring** vast te leggen en te verhogen
 - te investeren in preventieve maatregelen en adequate begeleiding en ondersteuning op de werkvloer.
- Het is ook belangrijk om:
 - te blijven **investeren in professionalisering, loopbaanontwikkeling**, verbeterde loon- en arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden
 - de maatschappelijke erkenning en waardering voor kinderbegeleiders te bevorderen.

HOOFDSTUK 4: DE MEDEWERKERS IN DE KINDEROPVANG

Uit internationaal onderzoek^{64 65 66} blijkt dat **arbeidsomstandigheden** en **professionele ontwikkeling** van medewerkers essentiële componenten zijn van kwaliteitsvolle kinderopvang.

Organisatoren van kwaliteitsvolle kinderopvang werken met voldoende, professioneel opgeleide medewerkers - tewerkgesteld in duurzame jobs. Vandaag focust de rekrutering in de Vlaamse kinderopvang zich op kinderbegeleiders met een relatief beperkt opleidingsniveau⁶⁷. Bovendien zijn er weinig doorgroeimogelijkheden voor kinderbegeleiders. Het maakt kinderopvang tot een minder attractieve sector en leidt tot een moeilijke invulling van vacatures.

De prognoses voor onze arbeidsmarkt wijzen op een verdere groei van die arbeidsmarktkrapte in diverse sectoren (door vergrijzing, maar ook door toenemende tewerkstellingsgraad) in de komende jaren⁶⁸. Er is dan ook nood aan een visie op wat nodig is om **in de kinderopvang werken aantrekkelijk en duurzaam te maken**. Het belang van blijvende professionalisering en ondersteuning op verschillende niveaus binnen de organisatie, zoals vastgesteld in internationaal onderzoek, staat daarbij voorop.

1. Maatregelen rond de locatie, de aansturing en de ondersteuning van de organisatie en het ruimere netwerk

1.1 Differentiatie in taken en functies

Een driedelig model met ruimte voor professionalisering en differentiatie

De Toekomstgroep stelt **een nieuwe visie op het beroepenveld** in de kinderopvang voor en vertrekt daarbij vanuit wat noodzakelijk is voor een kwaliteitsvolle kinderopvang.

Die visie gaat uit van **een driedelig organisatiemodel** met ruimte voor **meer professionalisering en differentiatie** in taken en functies. Dat kader geldt zowel voor groepsopvang als voor gezinsopvang.

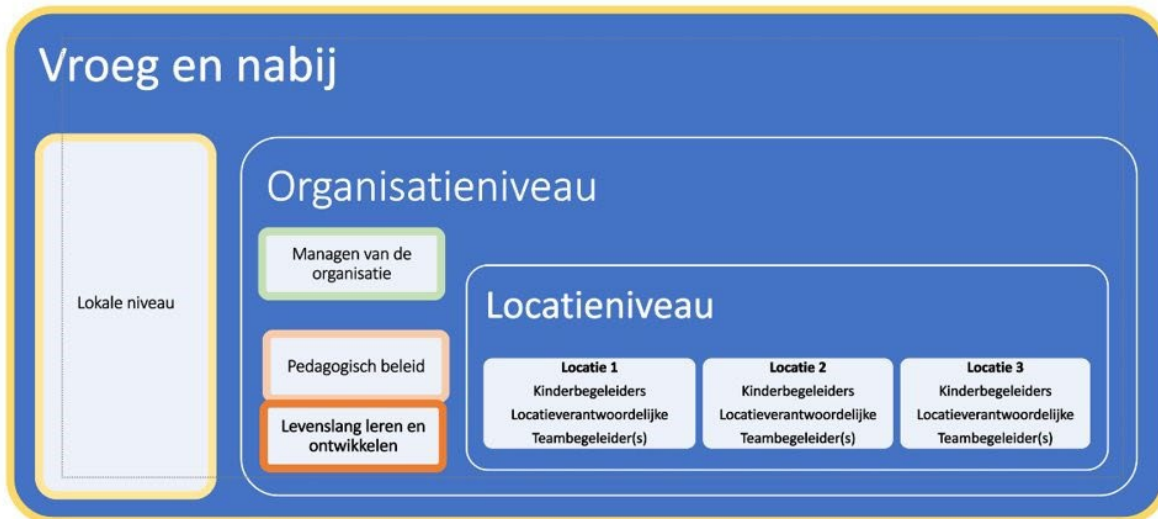
⁶⁴ [European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Early childhood education and care - How to recruit, train and motivate well-qualified staff - Final report, Publications Office, 2021, https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043](https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043)

⁶⁵ [report-competence-requirements-in-early-childhood-education-and-care-core-final-report.pdf \(vbjk.be\)](https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043)

⁶⁶ [CELEX:32019H0605\(01\):NL:TXT.pdf \(europa.eu\)](https://data.europa.eu/doi/10.2766/489043)

⁶⁷ Samen met Onderwijs is te bekijken hoe we dat kunnen versterken vanuit het reguliere onderwijs

⁶⁸ Zie onder meer de studie van Steunpunt Werk <https://www.steunpuntwerk.be/publicaties/is-de-toekomstige-vraag-naar-arbeid-in-alle-sectoren-even-groot>

Figuur 1. Illustratie voor groepsopvang

1. De dagelijkse dienstverlening naar kinderen en hun gezin situeert zich op **locatieniveau**:
 - Een locatie kan deel uitmaken van een grotere organisatie.
 - De locatie is de werkvloer met een of meerdere leefgroepen.
 - De werkvloer is de plek voor het begeleiden van de kinderen en hun gezinnen, met aandacht voor een combinatie van zorgen, spelen, leren ...
2. Een **organisatie** omvat een of meerdere locaties en heeft drie grote opdrachten:
 1. **de gehele organisatie** en **eventueel verschillende locaties** managen: aansturen, ondersteunen en zorgen voor voldoende beleidsvoerend vermogen
 2. **het pedagogische beleid** uittekenen en versterken
 3. **professionaliseren**: investeren in levenslang leren en de verdere ontwikkeling van medewerkers, en werkplekleren mogelijk maken.
3. De kinderopvangorganisaties maken lokaal deel uit van een groter geheel. Ze werken samen met andere centra voor jonge kinderen als deel van een **ruimer lokaal netwerk** van basisvoorzieningen voor jonge kinderen en hun ouders met de Huizen van het Kind' als spil (zie hoofdstuk 7 'Kinderopvang in netwerkcontext'). Kinderopvang is zo ook een essentieel deel van het lokaal geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid en met het oog op een doorgaande lijn van 0 tot 6 jaar.

⇒ Voorstellen

Voor de Toekomstgroep geeft dit **driedig model** de richting aan voor zowel de groepsopvang als de gezinsopvang.

Bij de uittekening van het toekomstige kinderopvangbeleid, moet dat model als einddoel voor ogen staan, zodat alle toekomstige beleidsbeslissingen er systematisch naartoe werken.

Diverse competentieprofielen

De Toekomstgroep wijst op de nood aan meer differentiatie in taken en functies in de kinderopvang. Dat zorgt voor:

- meer mogelijkheden om tegemoet te komen aan de diversiteit van opdrachten die bij kinderopvang horen
- meer kansen tot versterking en borgen van kwaliteit
- meer loopbaankansen en afwisseling in en aantrekkelijkheid van het beroep. Een organisatie kan zo meer inzetten op het behoud van kwaliteitsvolle medewerkers in aantrekkelijke banen en hun uitstroom voorkomen.

Wanneer die differentiatie gepaard gaat met meer verantwoordelijkheid, expertise en zelfsturing is een nieuwe functieweging en bijbehorende verloning nodig. Die differentiatie biedt doorgroei- en loopbaanperspectief voor kinderbegeleiders die dat wensen.

De Toekomstgroep ziet verschillende competentieprofielen voor de kinderopvang. Per profiel zijn er specifieke competenties: ze omvatten een geheel van kennis en vaardigheden om in een specifieke context te kunnen handelen met een bepaalde mate van autonomie en verantwoordelijkheid.

Sommige profielen situeren zich binnen één locatie, andere profielen kunnen ingezet worden in verschillende locaties of zijn organisatiebreed aan de slag. **Sommige profielen kunnen ook gecombineerd worden binnen 1 VTE.** De profielen laten ook in grote mate toe te komen tot een gezamenlijk beroepenkader voor groepsopvang én gezinsopvang. Het gaat immers om dezelfde kinderen, dezelfde gezinnen en dezelfde opdrachten. Niet elke medewerker kan ingeschakeld worden om de kinderen te begeleiden en de kind-begeleider-ratio te behalen. Bij de verschillende profielen duiden we aan wie wel en wie niet kan meetellen voor de ratio.

GROEPSOPVANG

Locatieniveau

- Medewerkers die op de werkvloer direct met de kinderen werken.
 - Het profiel **Kinderbegeleider₁** ingeschaald op niveau 4 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur (VKS 4). De kinderbegeleider staat in voor de educare-opdrachten: de begeleiding van baby's en peuters bij hun ontwikkeling en hun verzorging, in samenwerking met ouders, collega's en externen. De kinderbegeleider hanteert een inclusieve aanpak - rekening houdend met de diversiteit in de samenleving - en stimuleert baby's en peuters in hun algemene ontwikkeling en ondersteunt de ouders als eerste opvoeders. De kinderbegeleider telt mee voor de kind-begeleider-ratio.
 - Het profiel **Kinderbegeleider in opleiding** komt in de locatie na screening van basispotentieel, wordt op de werkvloer effectief begeleid in de groei van de competenties en zit in een actief kwalificerend traject. De kinderbegeleider in opleiding heeft in de groepsopvang geen eindverantwoordelijkheid en staat niet alleen met de kinderen. De kinderbegeleider in opleiding telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.
 - Het (op niveau VKS 5 nog te ontwikkelen) profiel **Educatief medewerker voor jonge kinderen** staat op de werkvloer samen met de kinderbegeleiders in voor de pedagogische kwaliteit, is referent voor kinderen met specifieke zorgnoden, zorgt voor een warme inclusieve transitie naar de kleuterklas en kleuteropvang, heeft de expertise over hoe de sociale functie waar te maken in de dagelijkse

werking, en fungeert als mentor voor kinderbegeleiders in opleiding. De educatief medewerker voor jonge kinderen telt mee voor de kind-begeleider-ratio.

- Het (nog specifiek te ontwikkelen) profiel **Teambegeleider**: deze begeleidt en ondersteunt de teams op de locatie. De scope van een teambegeleider is het beste beperkt tot acht à tien medewerkers. De teambegeleider telt mee voor de kind-begeleider-ratio als die met de kinderen werkt in de leefgroep.
- Het (nog specifiek te ontwikkelen) profiel **Locatieverantwoordelijke**: deze stuurt dagelijks de operationele werking van de locatie aan. De locatieverantwoordelijke draagt bij aan de ontwikkeling van en geeft uitvoering aan het medewerkersbeleid (inzet personeel, uurroosters uitwerken), de dienstverlening naar het jonge kind en het gezin en het opname- en inschrijvingsbeleid. De verantwoordelijke kan visiegericht werken, toont leiderschap, kan goed samenwerken/netwerken en bewaart het overzicht van wat op de locatie gebeurt. De locatieverantwoordelijke telt mee voor de kind-begeleider-ratio als die met de kinderen werkt in de leefgroep.
- Het profiel **Logistieke functie** (ingeschaald op niveau 3 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur (VKS 3)) voert algemene ondersteunende, logistieke en huishoudelijke taken uit in de locatie en leefgroep. De logistieke medewerker telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.

Organisatieniveau

- Het competentieprofiel **Directeur** zet de grote strategische lijnen uit op beleidsmatig, operationeel en financieel vlak. Het profiel coördineert en bewaakt de kwaliteit van de gehele organisatie van de dienstverlening, aansluitend bij de noden van de jonge kinderen en hun gezin. De directeur telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.
- Het competentieprofiel **Pedagogisch coach/Pedagogisch ondersteuner** coacht alle medewerkers vanuit het pedagogische beleid met kwaliteitsverbetering en inclusie van de dienstverlening als doel. De pedagogisch coach telt mee voor de kind-begeleider-ratio als die met de kinderen werkt in de leefgroep.
- Het competentieprofiel **Praktijkopleider** voert het professionaliseringsbeleid uit, ondersteunt de permanente vorming van elke medewerker, ondersteunt specifiek ook zij-instromers in hun beroepskwalificerende EVC-traject en hun werkplekleren, en is daartoe ook aanspreekpunt voor de mentor op de werkvloer en voor de onderwijsinstellingen. De praktijkopleider telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.
- Het competentieprofiel **HR-medewerker** ondersteunt het rekruteringsbeleid, het onthaal en inwerken van nieuwe medewerkers, het retentiebeleid en begeleidt medewerkers bij uitstroom. De HR-medewerker telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.
- Het competentieprofiel **Administratief/Financieel medewerker** zorgt voor het administratief-financieel beheer van de organisatie en bezorgt financiële informatie aan het management. De administratief/financieel medewerker telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.
- Het competentieprofiel **Medewerker facility en preventie** beheert de gebouwen, de inrichting en de materialen (administratie, vergunningen, nutsvoorzieningen, aankoopbeleid, onderhoud) met oog voor duurzaamheid en continuïteit, staat in voor het preventiebeleid (veiligheid) en stuurt de technische medewerker aan. De medewerker facility en preventie telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.
- Het profiel **Technisch medewerker** voert technische opdrachten en klussen voor de hele organisatie uit. De technisch medewerker telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.

GEZINSOPVANG⁶⁹

Locatieniveau gezinsopvang

- De kinderbegeleider in de gezinsopvang is de onthaalouder.
 - Het profiel is gelijk aan dat van kinderbegeleider voor baby's en peuters.
 - Specifiek is dat de **onthaalouder** vaak alleen staat voor een beperkte groep kinderen. De onthaalouder is dan ook verantwoordelijk voor de dagelijkse werking in de eigen kleine opvang. Daarom is het belangrijk dat de onthaalouder vanuit de omkadering in de organisatie actief en van nabij begeleid en ondersteund wordt.
 - Gezinsopvangorganisatoren kunnen ook werken met het profiel van de zogenaamde '**mobiele onthaalouder**'. Die springt als kortdurende back-up in wanneer een onthaalouder om diverse redenen de gezinsopvang niet kan aanbieden (bv. als de onthaalouder ziek is, om familiale reden niet aanwezig kan zijn of een opleiding volgt). Naast het profiel van kinderbegeleider beschikt een mobiele onthaalouder ook over de specifieke competentie en knowhow om kwaliteitsvol te werken in diverse gezinsopvanglocaties.

Competentieprofielen ter ondersteuning op de gezinsopvanglocatie:

- Een **logistiek medewerker** voert algemene ondersteunende, logistieke en huishoudelijke taken uit in de locatie. In de praktijk is aangewezen dat een logistiek medewerker enkele uren (bv. een halve dag) per week per gezinsopvanglocatie logistiek kan ondersteunen, en daarnaast nog een halve dag per week ruimte heeft voor werkplanning en -organisatie, aankopen ... De logistiek medewerker telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.
- Het is aangewezen dat nog een aantal andere profielen vanuit de organisatie voldoende frequent op de werkvloer van de gezinsopvang komt. Dit om te ondersteunen, maar ook om op te volgen. Zo houdt de omkadering voldoende voeling met de situatie en de werking ter plaatse, en met de onthaalouder zelf. Zo kan de nodige ondersteuning en waar nodig aansturing multidisciplinair gebeuren, met geïntegreerde aandacht vanuit verschillende relevante invalshoeken en expertises, vanuit een gezamenlijke visie, afstemming en samenwerking. Het gaat daarbij om de volgende functies:
 - **Praktijkopleider**: nieuwe onthaalouders, zij- instromers, onthaalouders die zich van op de werkvloer voorbereiden op een EVC-traject begeleiden, een leerbeleid rond onthaalouders ontwikkelen en uitvoeren. De praktijkopleider telt mee voor de kind-begeleider-ratio wanneer die in de gezinsopvanglocatie met de kinderen werkt.
 - **Pedagogische coach**: een pedagogische visie op de werkvloer implementeren, de aanpak van kinderen bespreken, de kinderbegeleider/onthaalouder ondersteunen rond inclusie, Blinkmodules opvolgen, pedagogische adviesvragen behandelen ... De pedagogisch coach telt mee voor de kind-begeleider-ratio wanneer die in de gezinsopvanglocatie met de kinderen werkt.
 - **Veiligheidsmedewerker**: de veiligheidsaspecten ondersteunen in de woning waar de onthaalouders werken en de opvolging en de permanente evaluatie ervan. De veiligheidsmedewerker telt niet mee voor de kind-begeleider-ratio.

⁶⁹ Bovenstaande sluit niet dat onthaalouders in een zelfstandig statuut blijven werken. Wel is belangrijk dat opvanglocaties niet geïsoleerd werken en zich inschakelen in een ruimer geheel dat de nodige omkadering en ondersteuning voorziet.

Competentieprofielen op het niveau gezinsopvangorganisatie

Naast de praktijkopleider, pedagogische coach en veiligheidsmedewerker - deels op de werkvloer en deels werkend op het niveau van de organisatie - zijn ook de volgende profielen nodig op organisatieniveau:

- **Verantwoordelijke gezinsopvang:** verzorgt de contacten met ouders, Lokaal Loket, LOK, bezetting, selectie, volgt het kwaliteitsbeleid op, verzorgt het contact met klantenbeheer Opgroeien, Zorginspectie, huisbezoeken ... De verantwoordelijke telt mee voor de kind-begeleider-ratio wanneer die uitzonderlijk met de kinderen in een gezinsopvanglocatie werkt.
- **HR-medewerker:** staat in voor de werving en selectie van onthaalouders en de overige medewerkers van de organisatie, de loonadministratie ... (idem groepsopvang).
- **Financieel/Administratief medewerker:** financiële administratie, ouderdossiers, facturatie beheren en betaling ouderbijdragen opvolgen ... (idem groepsopvang).
- **Directeur/beleidsmedewerker:** het kwaliteitsbeleid, het opnamebeleid, het personeelsbeleid en -overleg, het financieel beleid van de dienst, beleidsmatig overleg met bovenlokale partners en met Opgroeien ... uitwerken en coördineren (idem groepsopvang).

Geïntegreerde samenwerking

Werkvloer - Organisatie

Met dit model leggen we een **expliciete verbinding tussen de verschillende aspecten van de werking**, waardoor het ook een model is voor het samenspel tussen de werkvloer en de omkaderende organisatie.

- De pedagogische kwaliteit wordt continu opgevolgd en verbeterd.
- Er is een voortdurende uitwisseling van goede praktijken tussen de kinderbegeleiders, de educatieve medewerkers voor jonge kinderen (op de werkvloer) en de directeur, die samen met de pedagogisch coach het pedagogisch beleid over de locaties heen uittekent, bijstuurt en verbetert.
- Levenslang leren wordt voor elke medewerker mogelijk gemaakt van bij de selectie en er wordt ingezet op een retentiebeleid.
- Er is een regelmatige uitwisseling tussen de teambegeleider en de locatieverantwoordelijke op de werkvloer, de HR-medewerker en de praktijkopleider over de verdere professionalisering van elke medewerker, met specifieke aandacht voor de zij-instromers en hun werkplekieren.
- Er is aansturing van de organisatie, het beleid kan worden uitgetekend vanuit de samenwerking en het overleg tussen de organisator, de directie en de locatieverantwoordelijke op de werkvloer. Dat draagt er ook toe bij dat de ondersteunende processen door de medewerkers facility en preventie, de technisch medewerker en de logistieke functie hier geïntegreerd en gericht kunnen toe bijdragen.

Groepsopvang - Gezinsopvang

Het model en de gewenste competentieprofielen voor een divers beroepenveld voor groepsopvang en gezinsopvang komen in grote mate overeen. Dat biedt kansen om omkaderende en ondersteunende functies over beide opvangvormen heen in te zetten.

Dat sluit aan bij de voorstellen om kinderopvangvoorzieningen in de context van een geïntegreerd netwerk te brengen (zie hoofdstuk 7) en geïsoleerd werken te vermijden, maar ook om middelen efficiënt in te zetten over middelgrote gehelen om versnippering van overheidsmiddelen te vermijden (zie hoofdstuk 5).

⇒ Voorstellen

De Toekomstgroep omschrijft de diverse competentieprofielen die nodig zijn.

Voor de opdrachten en competentieprofielen op organisatieniveau pleit de Toekomstgroep voor meer middelen om die opdrachten te kunnen realiseren. Daarbij krijgen organisatoren **de nodige ruimte om vanuit hun beleidsvoerende vermogen zelf een passende invulling te geven hoe de competentieprofielen, functies en rollen concreet worden ingevuld.**

De Toekomstgroep vindt het noodzakelijk om voorrang te geven aan profielen die een impact hebben op de rechtstreekse dienstverlening aan kinderen en hun gezin. Er moeten dus, naast extra kinderbegeleiders, zo snel mogelijk meer educatieve medewerkers voor jonge kinderen op de werkvloer van de leefgroep en de locatie ingezet kunnen worden.

1.2 Rekenmodel

De Toekomstgroep werkte een **rekenmodel** uit (zie ook hoofdstuk 5 'De financiering en organisatie van kinderopvang' en in bijlage 4) waarmee gekwantificeerd kan worden welke verschillende profielen op de werkvloer en in de organisatie/het ruimere netwerk aanwezig moeten zijn. Door het nodige personeelsvolume voor de diverse functies in het beroepenveld erin op te nemen, kan ook worden berekend **welke kosten** hieraan verbonden zijn, op basis van de huidige loonbarema's en de nodige functieprofielen.

Het in de schoot van de Toekomstgroep ontwikkelde rekenmodel gaat richtinggevend uit van een organisatie van 225 plaatsen in 5 locaties met elk 3 leefgroepen van 15 plaatsen (groepsopvang) of in 45 gezinsopvanglocaties. Zonder daarmee uitspraak te doen over de organisatievorm, past dat in een zoektocht om competenties, mankracht en middelen samen te brengen in een breder kader van aansturing en ondersteuning.

Het nodige volume aan kinderbegeleiders op de werkvloer houdt rekening met de effectieve normale beschikbaarheid op de werkvloer per voltijds equivalent, rekening houdend met de wettelijke verlof- en vormingsdagen, te verwachten ziekte-afwezigheid en dergelijke. Er wordt echter ook rekening gehouden met de wettelijke verplichting om een kinderopvanglocatie (behalve gezinsopvang) minstens 220 dagen per jaar te openen, minstens 11 uur per dag. Om permanent één kinderbegeleider op de werkvloer bij de kinderen te kunnen inzetten, moet er dus meer dan 1 VTE in dienst zijn. Zie het detail van die berekening in bijlage 3. De Toekomstgroep verrekende daarin ook ruimte voor de

kinderbegeleider om andere werkopdrachten op te nemen dan de werkopdrachten rechtstreeks met de kinderen⁷⁰.

Een rekenmodel heeft als meerwaarde dat het de brug legt tussen hoe een divers beroepenveld voor de kinderopvang er zou moeten uitzien en hoe dat gekwantificeerd kan worden naar in te zetten personeelsvolumes. Het laat ook toe de nodige werkingsmiddelen in te brengen en dat te verrekenen naar een subsidiekost per plaats. De budgetimpact van keuzes kan zo worden gesimuleerd. Dat laat toe om een meerjarenplan met groeipad uit te tekenen, van waaruit doelgerichte, onderbouwde investeringskeuzes kunnen worden gemaakt. Ad hoc beleid rond workforce in de kinderopvang wordt er ook mee vermeden.

⇒ Voorstellen

De Toekomstgroep vraagt de Vlaamse overheid om uit te gaan van het aangereikte diverse beroepenveld bij de **ontwikkeling van een toekomstgericht beleid om het medewerkerskader in de kinderopvang te versterken**. Het rekenmodel is daarbij richtinggevend om beleidskeuzes te onderbouwen en te simuleren.

De Toekomstgroep ijvert in deze context ook voor de erkenning van de nood aan werkuren van medewerkers op de werkvloer voor andere werkgerelateerde opdrachten - en de integratie van die uren in de subsidiesleutels en -mechanismen.

2. Prioriteit aan maatregelen die direct voelbaar zijn voor de medewerkers op de werkvloer

De Toekomstgroep vraagt unaniem om **prioritair** te starten met maatregelen met een direct voelbaar effect op de werkvloer en op de vele kinderbegeleiders en **medewerkers** die nu actief zijn in de kinderopvang. De sector heeft dringend nood aan zuurstof én perspectief. De kinderopvang moet terug een aantrekkelijke werkgever worden om de verdere uitstroom van medewerkers te stoppen. Zonder medewerkers is er geen kinderopvang.

De kinderopvang moet in eerste instantie geschikte medewerkers kunnen aantrekken voor de bestaande vacatures. Maar dat volstaat niet. **Kinderopvang toekomstgericht kunnen uitbouwen** tot een haalbare, duurzame, kwaliteitsvolle en inclusieve basisvoorziening voor kinderen en gezinnen, vergt ook bijkomende investeringen voor medewerkers: niet enkel kunnen werven, maar ook voldoende, professioneel opgeleide medewerkers behouden en motiveren, in aantrekkelijke en duurzame jobs (retentiebeleid), en profielen en competenties versterken en diversifiëren. Om dat mogelijk te maken formuleert de Toekomstgroep voorstellen over gelijkwaardige loon- en arbeidsvoorwaarden en voorstellen om de werkdruk te verminderen.

⁷⁰ Door de kinderopvangsector vaak benoemd als 'kindvrije uren': tijd voor (team)overleg met collega's, intervisie en reflectie, overleg met de ouders, overleg met externe partners waarmee wordt samengewerkt voor specifieke ondersteuning van kinderen en hun gezinnen (bv. bij inclusieve kinderopvang, ondersteuning van kwetsbare gezinnen ...), coaching- en mentorgesprekken, voorbereiding van inhoudelijk-pedagogisch werk met de kinderen.

2.1 Inzetten op degelijke, gelijkwaardige inkomens en arbeidsvoorwaarden

Een eerste essentiële en evidente maatregel is om alle medewerkers in de kinderopvang de kans te geven op **degelijke en gelijkwaardige inkomens- en arbeidsvoorwaarden**. Daartoe is alvast absoluut aangewezen om een volledig gelijk subsidiespeelveld voor alle kinderopvangorganisaties te creëren, waardoor we organisatoren in staat stellen hun medewerkers tewerk te stellen volgens de baremieke loon- en arbeidsvoorwaarden voor de kinderopvangsector. Stip aan de horizon is een gelijk speelveld voor medewerkers in elke functie met het IFIC-loonhuis, dat gelijk is voor de private en publieke sector als referentiepunt.

Bijkomende investeringen moeten ertoe leiden dat op termijn alle opvang op het niveau van subsidies voor inkomenstarief kan worden gesubsidieerd. Organisatoren die zo in een gelijk speelveld worden gebracht moeten die extra subsidies effectief aanwenden voor een gelijke verloning van hun medewerkers met als referentiepunt het geëigende barema, bepaald door de sociale partners⁷¹.

2.2 Het werknemersstatuut, het loon en het werkregime voor aangesloten onthaalouders

Het werknemersstatuut

De nevenwerf toekomst gezinsopvang vraagt om zowel op korte als langere termijn werk te maken van de omschakeling van het sociaal statuut voor aangesloten **onthaalouders die het werknemersstatuut wensen**.

Een aantal beslissingen van de Vlaamse Regering zijn alvast een stap in de goede richting, zoals:

- de beslissing in 2023 om het werknemersstatuut structureel in de regelgeving in te schrijven
- de beslissing in 2024 om extra budget te voorzien voor meer VTE onthaalouders-werknemers, zowel voor al werkende aangesloten onthaalouders als voor nieuwe starters die zich aansluiten bij een dienst.

De nevenwerf dringt bij de Vlaamse Regering aan op een concreet verder groeiplan voor de invoering van het werknemersstatuut voor aangesloten onthaalouders.

- Voorzie overheen de jaren in de volgende twee legislaturen, dus tot 2034, een jaarlijks budget voor het werknemersstatuut voor zowel nieuw startende aangesloten onthaalouders als voor sui generis-onthaalouders die wensen over te stappen, zodat de overgang voor de gehele sector gemaakt kan worden.
- Om geen problemen in het werkveld te veroorzaken, kan het advies van de Nationale Arbeidsraad (NAR) worden gevolgd, namelijk:
 - bestaande sui generis-onthaalouders niet verplichten om snel over te stappen naar het werknemersstatuut. Voorzien in een ruime tijd voor de overstap tot uitdoving in een periode van tien jaar tussen 1 januari 2025 en 31 december 2034
 - vanaf 2025 starten nieuwe onthaalouders gezinsopvang die aansluiten bij een dienst meteen in het werknemersstatuut.

⁷¹ Dit is het barema behorend tot de vroegere subsidietrapp T2A, bv. in de private sector (PC331) is dat barema voor begeleidend personeel klasse 2A.

Aangesloten onthaalouders die de overgang van het sui generis- naar het werknemerssttuut uiteindelijk niet willen maken, kunnen nog altijd overgaan naar een zelfstandig statuut.

Gelijk loon voor gelijk werk

Het loon van een onthaalouder-werknemer situeert zich amper boven het GGMMI⁷² en ligt ver onder het baremieke loon van een kinderbegeleider die in een groepsopvang met inkomenstarief werkt.

De nevenwerf vraagt om op korte termijn te starten met het stapsgewijs wegwerken van dat verschil, als een signaal van engagement naar de gezinsopvang. Het gelijk loon voor gelijk werk kan ook de jobmobiliteit tussen de gezinsopvang en groepsopvang bevorderen. Het barema voor kinderbegeleiders kinderopvang in het IFIC is de referentie voor de onthaalouder-werknemer. De nevenwerf pleit ook voor gelijke lonen voor onthaalouders-werknemers in de publieke en de private sector.

Werkregime

Het aantal werkuren van onthaalouders-werknemers in huisarbeid (vandaag 50 uur per week) moet meer in overeenstemming worden gebracht met het aantal werkuren van kinderbegeleiders-werknemers buiten de gezinsopvang en met de arbeidsregelgeving.

- Een te hoog aantal werkuren per week is niet goed voor de draagkracht van onthaalouders.
- Er moet voor de onthaalouder-werknemer klaarheid komen over het verschil tussen het aantal werkuren in het werkregime opgenomen in de arbeidsovereenkomst, het aantal te presteren werkuren op basis van de opvangplannen en het effectief aantal gepresteerde werkuren op basis van de aanwezigheid van de kinderen. Hoe verhouden die zich tot elkaar en wat is vereist voor een stabiel, vast maandloon? Dat is des te belangrijker zolang de subsidies voor gezinsopvang bij aangesloten onthaalouders mee afhankelijk blijven van effectieve prestaties.

2.3 Maatregelen die leiden tot een werkbare kind-begeleider-ratio

In vergelijking met andere landen heeft Vlaanderen de hoogste wettelijke kind-begeleider-ratio en de hoogste groepsgrootte (18 plaatsen), met beperkte leeftijdsdifferentiatie. Dat leidt tot een **hoge werkdruk en ook uitval van medewerkers**. We verwijzen naar de conclusies en aanbevelingen uit het internationaal vergelijkend onderzoek van het Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin, in hoofdstuk 3.

De kinderbegeleiders zijn de eerste handen op de werkvloer die in grote mate de directe kwaliteit van de kinderopvang voor de kinderen bepalen. Het is cruciaal dat hun werk haalbaar is en dat hun werkbelasting niet te hoog ligt. Daarom zijn concrete maatregelen naar een verlaging van de kind-begeleider-ratio nodig. De eerste stap daartoe wordt in 2024 ingezet, maar er is ook een concreet en motiverend engagement en perspectief nodig voor een ratio die finaal zal landen op 1 kinderbegeleider per 5 aanwezige kinderen⁷³.

⁷² GGMMI: het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen van werknemers

⁷³ De organisator geeft daaraan vanuit beleidsvoerend vermogen concreet invulling op locatieniveau

Aansluitend is het belangrijk om ook de leefgroepen naar een werkbare grootte te laten evolueren. In het verlengde van een ratio van 5 aanwezige kinderen per kinderbegeleider, is een evolutie naar een leefgroeps grootte in de groepsopvang van richtinggevend 15 kinderen wenselijk. Dat vergt dan 3 aanwezige kinderbegeleiders. Het rekenmodel gaat alvast uit van die streefdoelen voor de ratio en de leefgroeps grootte.

De Toekomstgroep wijst op de noodzaak van een zorgzaam transitieplan en de nodige maatregelen waardoor de leefgroeps grootte in de groepsopvang naar maximaal 15 kinderen verminderen geen plaatsverlies veroorzaakt.

⇒ Voorstellen

De Toekomstgroep vraagt dat de investeringen in de kinderopvang ertoe leiden dat op termijn alle opvang over de nodige financiering beschikt om zijn medewerkers in een gelijk speelveld te brengen voor degelijke en gelijkwaardige inkomens- en arbeidsvoorwaarden.

Voor de gezinsopvang vraagt de Toekomstgroep om op korte termijn werk te maken van de voorstellen voor een groeiplan waardoor:

- de aangesloten onthaalouders kunnen overstappen naar het werknemersstatuut
- de onthaalouders die nieuw aansluiten meteen als werknemer kunnen werken
- het sui generis-statuu t zo wordt afgebouwd, aansluitend bij het advies van de NAR.

Sui generis-onthaalouders kunnen er ook voor kiezen over te stappen naar het zelfstandige statuut.

De subsidies voor gezinsopvang moeten ervoor zorgen dat de onthaalouder een vergelijkbaar stabiel inkomen heeft als de kinderbegeleider. Om als onthaalouder werken aantrekkelijk te maken en te houden en er zo ook voor te zorgen dat het aanbod gezinsopvang op peil blijft, moeten de stappen daartoe al snel worden gezet.

De Toekomstgroep vraagt ook om een perspectief en concreet plan om op termijn te kunnen evolueren naar een ratio van 1 kinderbegeleider per 5 aanwezige kinderen en een groeps grootte van richtinggevend 15 kinderen. Dat vraagt bijkomende maatregelen om dat als organisator te kunnen realiseren.

HOOFDSTUK 5: FINANCIERING EN ORGANISATIE VAN DE KINDEROPVANG

1. Uitgangspunten

Het vergunnen en subsidiëren van kinderopvang is geen doel op zich, maar wel een middel (naast andere) om doelen te faciliteren. De ambitie moet zijn om ieder kind **kansrijk te doen opgroeien in een positieve, brede en inclusieve leefomgeving**.

- Kinderopvang heeft een economische, pedagogische en sociale functie die gelijkwaardig zijn aan elkaar.
- Kinderopvang staat niet op zich, maar vormt met (kleuter)onderwijs en kleuteropvang een zo geïntegreerd mogelijk geheel met het oog op een doorgaande lijn van 0 tot 6 jaar.
- Kinderopvangvoorzieningen maken deel uit van een lokaal netwerk, met het Huis van het Kind als ankerplek.

Organistoren ontvangen in de toekomst een **subsidie-enveloppe** die bestaat uit:

- een voldoende, stabiele en voorspelbare basisfinanciering
- extra subsidie op basis van kind- en gezinskenmerken en incentives voor flexibele opvang.

Cofinanciering moet hierbij mogelijk zijn.

2. Basisfinanciering

2.1 Een gelijk speelveld

Belangrijk uitgangspunt voor de toekomstige financiering is dat deze moet leiden tot een **'gelijk speelveld'** voor gebruikers, organisatoren én medewerkers.

- Ieder gezin draagt bij volgens financiële draagkracht⁷⁴.
- Stip aan de horizon is dat iedere organisator kan werken met een **gelijke subsidie onder gelijke voorwaarden**. Op termijn verdwijnt het subsidietrappensysteem en heeft iedere organisator toegang tot subsidie inkomenstarief. Zolang dat doel niet is bereikt, kunnen organisatoren, geheel of gedeeltelijk, werken met vrije prijs.
- Stip aan de horizon is een **gelijk statuut voor gelijk werk en gelijke competenties**. De gelijke subsidies maken het mogelijk dat de medewerkers werken volgens gelijke inkomens- en arbeidsvoorwaarden, en dat de kinderbegeleiders op termijn vanaf een bepaald subsidievolume werken als werknemer⁷⁵. De subsidies gezinsopvang laten aangesloten onthaalouders toe te werken in een werknemersstatuut⁷⁶. Voor gezinsopvang door onthaalouder-werknemers betekent dat ook een vereenvoudiging

⁷⁴ De Toekomstgroep boog zich ook over de vraag waarom we gezinnen financieel zouden moeten laten bijdragen aan de kosten voor kinderopvang. Zie bijlage 1.

⁷⁵ Met respect voor de Arbeidsrelatiewet, die regelt hoe de aard van een arbeidsrelatie wordt bepaald. Zie [Wetgeving - Commissie Arbeidsrelaties \(belgium.be\)](#)

⁷⁶ Het sui generis-statuuut voor de aangesloten onthaalouders is af te bouwen. Als de onthaalouder in sui generis-statuuut geen onthaalouder-werknemer wil worden, dan blijft het mogelijk om als zelfstandige (niet meer bij een organisator aangesloten) onthaalouder te werken met een passende ondersteunende omkadering.

van het huidige complexe subsidiesysteem (dit is nu enerzijds een sterk prestatieafhankelijke plaatssubsidie op maat van onthaalouders sui generis en anderzijds een subsidie per VTE onthaalouder-werknemer).

2.2 Een stabiele en voorspelbare financiering

De **basisfinanciering moet stabiel en voorspelbaar zijn**. Dat betekent dat de subsidie in de toekomst minder prestatiegebonden wordt, met behoud van een minimaal te realiseren globale bezetting, aantal openingsdagen en -uren.

Specifiek voor **de gezinsopvang** wordt in die context opgemerkt dat de subsidies die aangesloten onthaalouders ontvangen en de door hen te betalen sociale bijdragen, onvoorspelbaar schommelen. Dat heeft te maken met het aantal geleverde prestaties en bemoeilijkt de betaling van een vast loon aan de onthaalouder-werknemer. Dat moet in de toekomst veranderen.

Om te vermijden dat plaatsen niet of onvoldoende op maat van de reële behoeften van gezinnen worden ingevuld, zijn **een ondergrens en incentives** voor flexibele opvang nodig. Tegelijk staat kwaliteit voorop en is er ook een bovengrens nodig. De gemiddelde prestatiegraad moet dus binnen een vork blijven, bijvoorbeeld tussen 80% en 100% (richtinggevende percentages), rekening houdend met het aantal openingsdagen en -uren.

2.3 Een kostendekkende financiering

De **basissubsidie moet kostendekkend zijn** en dat zowel op het vlak van personeel, werking als infrastructuur. Dit impliceert een volledige indexering⁷⁷ van de subsidie, ook het deel dat bedoeld is om in te zetten voor werking. Personeel is de belangrijkste kost. Uitgangspunt voor de toekomstige subsidie is een divers beroepenveld, waarbij functies worden gerealiseerd op drie niveaus: locatie, organisatie en netwerk. De subsidie moet ook rekening houden met de anciënniteit, als bepalend element in de personeelskost. Uitgaande van een ratio van 5 kinderen per kinderbegeleider⁷⁸, de nodige omkadering en een richtinggevende organisatie van 225 plaatsen, wordt op basis van rekenmodellen de kostprijs per plaats geraamd.⁷⁹ Deze geraamde kostprijs per plaats is richtinggevend voor het toekomstige subsidiebedrag.

⁷⁷ Indexering heeft tot doel geldbedragen aan de inflatie aan te passen zodat het reële bedrag gelijk blijft, d.w.z. dezelfde (gemiddelde) koopkracht blijft vertegenwoordigen. Dit behoort tot de essentie van kostendekking.

⁷⁸ De organisator geeft hieraan vanuit zijn beleidsvoerend vermogen concreet invulling op locatieniveau.

⁷⁹ De rekenmodellen die in het kader van de toekomstwerf kinderopvang zijn ontwikkeld voor respectievelijk groeps- en gezinsopvang, zijn te vinden als bijlagen bij deze tekst. De geraamde kostprijs per plaats is telkens gebaseerd op een aantal uitgangspunten, is richtinggevend en laat toe om een globale inschatting te maken van de budgettaire impact van de verschillende beleidsvoorstellen. Zie ook de toelichting over het rekenmodel in hoofdstuk 3 'De medewerkers in de kinderopvang' en in bijlage 4.

2.4 Ruimte voor maatschappelijk verantwoord sociaal ondernemerschap

De organisator beschikt als **sociaal ondernemer** over een grote vrijheid om de middelen te besteden, maar moet zich wel kunnen verantwoorden.

Daarbij staat een duurzame organisatie met rechtspersoonlijkheid⁸⁰ en een sterk beleidsvoerend vermogen voorop. Bovendien moet 80% van de subsidie (richtinggevend percentage) aantoonbaar worden ingezet voor vergoeding van medewerkers⁸¹.

Het subsidiesysteem is zo eenvoudig en overzichtelijk mogelijk, met een minimale administratieve belasting voor gezinnen, organisatoren en de Vlaamse overheid. Daarbij wordt maximaal gebruik gemaakt van automatische gegevensuitwisseling, bijvoorbeeld via het Groeipakket.

⇒ Voorstellen

Op termijn verdwijnt het subsidietrappensysteem en heeft iedere organisator toegang tot subsidie inkomenstarief, onder gelijke voorwaarden.

De subsidie moet stabiel, voorspelbaar en kostendekkend zijn en dus minder prestatiegebonden. De gemiddeld te realiseren prestatiegraad blijft binnen een vork tussen 80% en 100% (richtinggevend percentage).

De kostprijs per plaats wordt bepaald op basis van een rekenmodel. Het in de schoot van de Toekomstgroep ontwikkelde model is richtinggevend en kan verder worden verfijnd. Op basis van een aldus geraamde kostprijs kan het toekomstige subsidiebedrag (mits verrekening ouderbijdragen) worden bepaald.

De organisator beschikt als sociale ondernemer over ruime bestedingsvrijheid in functie van kwaliteitsvolle, toegankelijke en duurzame kinderopvang. Een duurzame organisatie staat daarbij voorop. 80% van de subsidie (richtinggevend percentage) moet aantoonbaar worden ingezet voor financiering van medewerkers, binnen het kader van een divers beroepenveld. Daarbij geldt het principe 'gelijke vergoeding voor gelijk werk'.

De administratieve belasting voor gezinnen, organisatoren én overheid is zo minimaal mogelijk.

⁸⁰ Rechtspersoonlijkheid vanaf een minimaal organisatie- en subsidievolumen. Dit is aangewezen in functie van eenieders rechtszekerheid.

⁸¹ De subsidies worden immers in die mate voorzien op de inzet van medewerkers.

3.Toegankelijkheid

3.1 Algemene principes voor subsidiëring die toegankelijkheid ondersteunt

Toegankelijkheid moet een belangrijke plaats krijgen in de vergunnings- en/of subsidievoorwaarden (zie ook: hoofdstuk 2 'Toegankelijkheid van kinderopvang').

Een organisator die **kinderen uit sociaal kwetsbare gezinnen of met een specifieke ondersteuningsbehoefte** inclusief opvangt, heeft extra werklast en dus een extra kost. Om te komen tot een kostendekkende financiering willen we deze kinderen een extra subsidiegewicht geven, voor de dagen dat ze effectief gebruik maken van de opvang. De organisator geeft maandelijks prestaties door, zoals ook nu al gebeurt. Om het risico op sociale segregatie te vermijden wordt het aantal kinderen dat hiervoor in aanmerking komt afgetopt op twee derde van het totale aantal kinderen (indicatief cijfer).

De extra subsidie is bedoeld voor **bijkomende personeels- en/of werkingsuitgaven**, gerelateerd aan de opvang van kinderen uit kwetsbare gezinnen of van kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte. Ook hier geldt dat de organisator als sociaal ondernemer beschikt over voldoende vrijheid om de middelen te besteden, maar zich wel moet kunnen verantwoorden.

Om de **administratieve last te beperken** voor de gebruiker, de organisator en de overheid wordt maximaal beroep gedaan op gegevens die beschikbaar zijn voor automatische gegevensuitwisseling in het kader van het Groeipakket. Ook voor Brussel moet maximaal gegevens uit het Groeipakket digitaal beschikbaar worden gemaakt. Als dat niet mogelijk is moet een specifiek en gebruiksvriendelijk alternatief worden aangereikt, met behoud van het gelijk speelveld bij middelenverdeling (ongeacht of een opvanglocatie binnen of buiten Brussel ligt).

Daarnaast zorgt de Vlaamse overheid voor de nodige ondersteuning van organisatoren en kinderbegeleiders op het vlak van **sociale functie en inclusie**. Het lopend participatief traject kan uitwijzen hoe ondersteuning van organisatoren en/of kinderbegeleiders op dit specifieke thema, in de toekomst het best vorm krijgt binnen het bredere geheel.

3.2 Kinderen uit kwetsbare gezinnen

Uitgangspunt is de subsidieregeling voor SES-kinderen in het basisonderwijs. Een meer gelijkvormige subsidiëring faciliteert ook de realisatie van een doorgaande lijn van 0 tot 6 jaar.

De SES-criteria in het onderwijs⁸² zijn het opleidingsniveau van de moeder, de schooltoeslag en de thuistaal.

- Als de moeder geen erkend diploma heeft, dan is haar gezin meer kwetsbaar.
- De schooltoeslag houdt verband met het gezinsinkomen. Voor kinderopvang kan de schooltoeslag worden vervangen door criteria die worden gebruikt voor de sociale toeslag, ook binnen het Groeipakket (en rekening houdt met de specifieke context voor Brussel).

⁸² De zgn. SES criteria: criteria inzake de sociaaleconomische status van het gezin.

- Kinderen met andere thuistalen zijn een extra uitdaging voor het pedagogisch en taalbeleid van de organisator en dus als verzwarende factor mee te rekenen in de financiering.

Het opleidingsniveau van de moeder en de criteria vanuit de sociale toeslag zullen op zichzelf aantikken voor de toekenning van extra subsidiegewicht. Het criterium thuistaal zal niet op zichzelf aantikken, wel in combinatie met een ander criteria. Dit moet vermijden dat bijvoorbeeld kinderen van Europese ambtenaren extra gewicht krijgen als 'kwetsbaar gezin', wat ze vaak niet zijn. Het extra gewicht voor kinderen uit kwetsbare gezinnen moet nog worden bepaald.

Het is onduidelijk in welke mate de toekomstige doelgroep kinderen uit kwetsbare gezinnen, volgens voormelde criteria, verschilt van de huidige. Het is belangrijk om dit verder in kaart te brengen.

3.3 Kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften

Het bestaande subsidiesysteem voor inclusie is te strikt en volstaat niet.

Het toekomstige subsidiesysteem moet eenvoudig zijn, zodat de **drempel om de subsidie aan te vragen** niet te hoog is. Hierover moet verder worden nagedacht, ook op basis van ervaringen van voorzieningen die regelmatig met dergelijke kinderen werken. Er moet worden afgestapt van de al te eenzijdige medische benadering, zoals die vandaag bestaat in de praktijk. Een specifieke ondersteuningsbehoefte kan ook sociaalpedagogische redenen hebben.

Uitdaging vandaag is dat alleen een diagnose van tel is (medisch attest), maar dat de diagnose soms lang uitblijft. De subsidie is ook afhankelijk van de goedkeuring van een evaluerend arts. In de toekomst is het beter om **ook te werken met een 'vermoeden' van nood aan een specifieke ondersteuningsbehoefte**, zoals in de sector personen met een handicap. Andere diensten, zoals een CAW, een dienst voor gezinszorg en eventueel een lokaal team van Kind en Gezin zouden dit mee kunnen inschatten. Knelpunt is dat die diensten nu niet overal even sterk zijn uitgebouwd. De pilootprojecten 'Zorg en ondersteuning op lokaal niveau' en 'Vroegdiagnostiek' in het kader van Vroeg en nabij zouden tot bijkomende inzichten kunnen leiden.

Voorbeelden uit het buitenland tonen al een **lagere kind-begeleider-ratio** zodra er één dergelijk kind aanwezig is. Kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte een dubbel gewicht geven bij de subsidieberekening is op het eerste zicht een minimum (richtinggevend). Mogelijk moet dit verder worden verfijnd en meer gedifferentieerd, eventueel rekening houdend met de zorgzwaarte van het kind. Tegelijk moet de gehanteerde berekeningswijze wel 'doenbaar' blijven voor gezinnen, organisatoren en overheid.

De wijze waarop de **multifunctionele centra** (MFC's) personeel inzetten voor het passend omgaan met kinderen met zware zorgnoden zou tot bijkomende inzichten kunnen leiden. Mogelijk kan de ondersteuningstoeslag of de zorgtoeslag binnen het Groeipakket ook een betekenisvolle rol spelen. Het is belangrijk om dit verder in kaart te brengen.

Daarnaast blijft er een nood aan **aparte, structurele plaatsen voor inclusieve kinderopvang**. Dit structurele aanbod kan de drempel voor ouders van een kind met een

zware zorgnood verlagen om gebruik te maken van kinderopvang én geeft de organisator meer financiële stabiliteit.

Het is onduidelijk in welke mate de toekomstige doelgroep van kinderen met specifieke ondersteuningsbehoefte, volgens voormelde criteria, verschilt van de huidige. Het is belangrijk om dit verder in kaart te brengen.

3.4 Flexibele opvangplannen

Flexibele opvang mag niet wordt beperkt tot ruimere openingsuren. Het moet zeker en vooral gaan over **occasionele en dringende opvang en variabele opvangplannen**. Niet alle gezinnen hebben behoefte aan voltijdse opvang of opvang tijdens kantooruren. Het is belangrijk dat organisatoren daar voldoende rekening mee houden in de opvangplannen. Om flexibele opvangplannen te stimuleren houdt de toekomstige subsidie rekening met hoeveel kinderen van een opvangplaats gebruik maken, bijvoorbeeld bekeken op zowel maand- als jaarbasis.

Daarnaast blijf er ook nood bestaan aan aparte, structurele plaatsen voor **dringende opvang**. Dit structurele aanbod kan de drempel voor ouders van een kind met een dringende opvangvraag verlagen om gebruik te maken van kinderopvang én geeft de organisator meer financiële stabiliteit.

⇒ Voorstellen

Kinderen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen of met een specifieke ondersteuningsbehoefte krijgen een extra gewicht bij de subsidieberekening. Kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte een dubbel gewicht geven bij de subsidieberekening is op het eerste zicht een minimum.

Naar analogie met het (kleuter)onderwijs wordt de doelgroep kwetsbare gezinnen bepaald op basis van opleidingsniveau van de moeder, criteria van de sociale toeslag (binnen het Groeipakket) en de thuistaal. De eerste twee criteria staan op zichzelf, het derde criterium enkel in combinatie.

Voor kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften moet worden afgestapt van een te eenzijdige medische benadering. Naar analogie met de sector personen met een handicap wordt best ook gewerkt met een 'vermoeden'.

Om flexibele opvangplannen te stimuleren houdt de toekomstige subsidie rekening met de kind/plaats-ratio.

Zowel voor dringende kinderopvang (zolang er niet voldoende aanbod is gerealiseerd) als voor inclusieve kinderopvang blijft er nood aan aparte, structurele plaatsen.

4.Cofinanciering

4.1 Cofinanciering moet mogelijk blijven

Onder 'cofinanciering' wordt verstaan: het geheel van aanvullende financieringen die organisatoren ontvangen, naast de reguliere subsidie van Opgroeien. Cofinanciering bestaat vandaag in veel diverse gedaanten, volgens verschillende logica's en technieken.

Cofinanciering moet mogelijk blijven binnen **duidelijke randvoorwaarden**, maar een stroomlijning dringt zich op. Om de oefening grondig te kunnen maken, is het belangrijk om de veelheid en de werkbaarheid van deze financiële stromen grondig te onderzoeken.

4.2 Specifieke aandachtspunten met betrekking tot infrastructuursubsidies

- **Geschikte infrastructuur is belangrijk voor kwaliteitsvolle kinderopvang.** Er is behoefte aan een degelijke infrastructuursubsidie van de Vlaamse overheid, naast de subsidie-enveloppe voor werking en personeel. Die moet rekening houden met de verlaging van de ratio en andere maatregelen in uitvoering van het masterplan. Duurzame investeringen hebben daarbij de voorkeur op eenmalige (energie)premies. Daarbij moet worden gestreefd naar een veralgemening van een verlaagd BTW-tarief van 6%, naar analogie met schoolgebouwen.
- **De specifieke noden van de kinderopvang op het vlak van infrastructuur zijn verschillend van deze in de andere (welzijns)sectoren, bijvoorbeeld ouderenzorg.** Sectorale regels blijven nodig. Tegelijk moet het delen van infrastructuur met (kleuter)onderwijs en ander aanbod gezinsondersteuning (bijvoorbeeld Huis van het Kind) en/of jeugdhulp zeker worden gestimuleerd. Verdere afstemming tussen VIPA en Agion is nodig om een doorgaande lijn voor kinderen van 0 tot 6 jaar te faciliteren op het vlak van infrastructuur.
- Er zijn veel verschillende regimes en systemen qua subsidie voor infrastructuur. Een organisatie kan naast een deel werkingsmiddelen uit de subsidie-enveloppe soms ook beroep doen op financiering voor infrastructuur van het VIPA en/of van een lokaal bestuur en/of van andere instanties. **Daarbij moet overcompensatie of dubbele financiering worden vermeden.**
- Het principe 'gelijk speelveld' voor organisatoren (gelijke subsidie, gelijke voorwaarden) moet worden doorgetrokken naar infrastructuursubsidies.
- De wijze van subsidiëring van infrastructuur kan efficiënter gebruik mee stimuleren.
- Er zijn voldoende garanties nodig dat infrastructuursubsidies niet verloren gaan, bijvoorbeeld omdat een organisatie niet duurzaam is of omdat middelen overgaan naar vastgoedondernemingen. Infrastructuurprojecten die (mee) worden gefinancierd door de overheid mogen niet zomaar aan derden worden verkocht of overgedragen.
- **De voorwaarden en procedures mogen niet te zwaar zijn. De doorlooptijd van dossiers moet zo kort mogelijk blijven.**

⇒ Voorstellen

Cofinanciering moet mogelijk blijven, maar een stroomlijning dringt zich op. Om de oefening grondig te kunnen maken, is het belangrijk om de veelheid en werkbaarheid van de diverse financiële stromen grondig te onderzoeken.

Er is behoefte aan een degelijke infrastructuursubsidie van de Vlaamse overheid (naast de subsidiëring voor werking en personeel). Sectorale regels zijn nodig, delen van infrastructuur in het kader van doorgaande lijn en Huis van het Kind moet worden gestimuleerd.

5. Inschatting van de budgetimpact

5.1 Inleidend

De voorstellen van de toekomstwerf kinderopvang kunnen enkel worden gerealiseerd met aanzienlijk bijkomende middelen. Vandaag zijn er nog heel wat onzekere factoren zodat een voldoende betrouwbare en gefundeerde budgetraming op dit ogenblik onvoldoende mogelijk is.

De **onzekere factoren** zijn onder meer:

- Hoeveel plaatsen moeten er bijkomen opdat kinderopvang effectief een basisvoorziening kan zijn die tegemoet komt aan de opvangbehoefte van elk kind / elk gezin? Daartoe is vernieuwd behoefte-onderzoek voorzien.
- Het nu ontwikkeld rekenmodel is nog verder te verfijnen.
- Welke impact is aan inkomstzijde te verwachten van nog te beslissen aanpassingen in de IKT berekening en van de stroomlijning met het gezinsbegrip en inkomensbegrip uit het Groeipakket?
- De impact van algemene maatschappelijke evoluties (bv. inflatie) en van te verwachten terugverdieneffecten.

5.2 De elementen die de impact op het budget direct beïnvloeden

De **budgetimpact** wordt zeker mee bepaald door volgende elementen in de voorstellen:

- het verlagen van de kind-begeleider-ratio naar 1 op 5
- de introductie van een divers beroepenveld in functie van verbreding en versterking van profielen
- gelijke subsidies voor de initiatieven (geen trappensysteem meer)
- uitbreiden van het aantal plaatsen, tot een niveau dat voldoende is om aan de behoefte voor elk kind/elk gezin te kunnen beantwoorden
- uitbreiding financiering Lokale Loketten in functie van uitbreiding van de opdracht
- extra ontvangsten uit ouderbijdragen (geraamd volgens de huidige IKT regeling) uit plaatsen die omschakelen naar en nieuwe plaatsen met de subsidie met inkomenstarief.

Bijkomend kan er ook impact zijn van inflatie en indexeringen, voorgestelde aanpassingen in de berekening van de IKT ouderbijdrage en de stroomlijning van het IKT op het gezins- en inkomensbegrip in het Groeipakket, de mogelijke nodige verschuiving van subsidiëren

van plaatsen gezinsopvang naar subsidies groepsopvang en desgevallend specifieke subsidies voor infrastructuur.

5.3 Terugverdieneffecten

De budgettraming houdt geen rekening met de **baten en mogelijke terugverdieneffecten** van een beter georganiseerde sector kinderopvang. Wetenschappelijk onderzoek⁸³ geeft aan dat deze te verwachten zijn.

Economische studies stellen vast dat hoe vroeger in het leven de investeringen gebeuren, hoe hoger het rendement in de rest van het leven is. De grote meerderheid van de onderzochte programma's toont een positieve kosten-batenbalans. Voorschoolse voorzieningen beschikbaar en toegankelijk maken voor iedereen, is bovendien erg belangrijk voor kinderen uit (kans)arme gezinnen.

Terugverdieneffecten kunnen concreet verwacht worden uit onder meer:

- een hogere arbeidsmarktparticipatie
- hogere inkomsten fiscaal en uit sociale bijdragen
- minder uitgaven door de preventieve effecten van kinderopvang in onderwijs (taalverwerving, vlottere overgang naar kleuteronderwijs,...), op jeugdhulp, op gezondheidszorg, (bv impact op work-life balance bij jonge ouders)
- sociale zekerheid (werkloosheid, ziektekosten ...).

Deze terugverdieneffecten kunnen zich ook op lange termijn manifesteren in het verdere leven van de kinderen zelf, in het bijzonder de meest kwetsbare.

Zoals de positieve kosten-batenbalans in ons onderwijs¹ - dat algemeen toegankelijk en beschikbaar is voor elk kind - kan dat ook worden verwacht van bijkomende investeringen in kinderopvang als basisvoorziening.

De concrete becijfering van te verwachten terugverdieneffecten van de voorstellen in de Vlaamse en Belgische context vergt gericht verder wetenschappelijk onderzoek.

⁸³ Zie onder meer:

- S. Groenez, M. Vandenbroek, *De positieve effecten van voorschoolse voorzieningen voor kinderen in armoede. Bijlage 1 bij VLAS-studies 5 Society Case 'Ongelijkheid begint in de wieg' (ECEC) (2013)*. Zie: [bijlage_societycase.pdf \(vlaanderen.be\)](#)

- M. Elchardus, *Maatschappelijke baten en kosten van onderwijs en leerervaring. Een micro-benadering*. Zie: [6234.pdf \(vlaanderen.be\)](#)

- P. Leseman, T. van Huizen, *Effecten van kinderopvang op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. (2022)*. Zie: [IOS-Rapport Effecten kinderopvang \(Leseman & van Huizen, oktober 2022\).pdf \(uu.nl\)](#)

HOOFDSTUK 6: GEZINSOPVANG

1. Waarom een specifieke focus op gezinsopvang?

In de gezinsopvang zorgen onthaalouders voor de opvang van de kinderen, vaak in de woning van de onthaalouder. Gezinsopvang is altijd een **populaire opvangvorm** in Vlaanderen geweest.

Gezinsopvang heeft een **bijzondere eigenheid en waarde**. De kleinschalige, huiselijke opvang door een vertrouwd persoon, spreekt veel ouders aan. Gezinsopvang komt ook tegemoet aan behoeften van kinderen die specifiek baat hebben bij die kleinschalige opvangvorm. Gezinsopvang heeft een waardevolle plek in het kinderopvanglandschap. Daarom is het relevant te kijken wat de gezinsopvang nodig heeft om in de toekomst duurzaam en kwaliteitsvol te kunnen blijven werken.

Op vraag van de minister werkte, binnen de werkzaamheden van de Toekomstgroep, een nevenwerf toekomst gezinsopvang daarom aan de **specifieke uitdagingen en toekomst voor de gezinsopvang**.

Die opvangvorm staat vandaag immers onder druk. Niet in het minst omdat, net zoals in andere westerse landen⁸⁴, het aantal locaties de laatste vijftien jaar bij ons **sterk afgenomen** is. Het aantal aangesloten onthaalouders is meer dan gehalveerd en het aantal zelfstandige onthaalouders is herleid tot slechts 10% van het aantal begin jaren 2000.

2. De eigenheid en waarde van gezinsopvang

2.1 De identiteit van gezinsopvang

Gezinsopvang heeft een **eigen identiteit** waarvoor ouders geregeld bewust kiezen. De Toekomstgroep wil de **waarde** van gezinsopvang naar de toekomst toe verduurzamen. De nevenwerf toekomst gezinsopvang herkent de identiteit en waarde van de Vlaamse gezinsopvang in het 'Close Relationship Model'⁸⁵ en vertaalde dat naar de Vlaamse context:

- De gezinsopvang is **huiselijk en kleinschalig** en de kinderen worden opgevangen in de **context van een gezin** in zijn verschillende verschijningsvormen.
- **Vanuit het perspectief van het kind** biedt de gezinsopvang unieke kansen om bij te dragen aan wat nodig is voor elk kind.
 - De onthaalouder is continu en voorspelbaar aanwezig en daardoor vertrouwd. Dat versterkt de kansen op een veilige hechting en om als onthaalouder het kind echt goed te kennen.

⁸⁴ Zie bv. gelijkaardige vaststellingen over die periode onder meer in [Nederland \(Aantal gastouders neemt elk jaar af - Kinderopvangtotaal\)](#), de Franse Gemeenschap ([Rapports d'activités - Public - Office de la naissance et de l'enfance \(one.be\)](#))

⁸⁵ Dit Close Relationship Model' is ontwikkeld vanuit een Ierse wetenschappelijke studie die de praktijk en de pedagogie van onthaalouders verkent in de Ierse context. Gezinsopvang heeft door zijn kleinschaligheid en huiselijkheid vijf typische kenmerken: 'Love and affection', 'Interaction with parents', 'Fun and happiness', 'Enduring relationships' en 'Extended family belonging'. Zie bijlage 6 voor een beknopte verdere toelichting.

- Het beperkt aantal kinderen maakt ook de dynamiek tussen de kinderen enkelvoudiger en houdt de situatie overzichtelijk. Dat creëert ook tijd en ruimte voor individuele aandacht en aanpak op maat van elk kind.
- **Vanuit het perspectief van de ouders**
 - De vele gezinsopvanglocaties in elke regio maken laagdrempelige en toegankelijke opvang in de nabijheid van gezinnen mogelijk. Vele onthaalouders behoren tot de buurt en het bredere sociale netwerk rond gezinnen.
 - Gezinsopvang biedt specifieke kansen op een langdurige relatie en vertrouwensband tussen ouders en onthaalouder. Dat vergemakkelijkt de aanwezigheid van directe, nabije steun voor ouders wanneer dat nodig is.
- **Regulering van gezinsopvang**
 - Het is essentieel dat kleinschalige opvang in gezinscontext pedagogisch kwaliteitsvol, veilig en gezond verloopt. Ook van gezinsopvang mag worden verwacht daar bewust vorm aan te geven.
 - De regelgeving voor gezinsopvang moet compatibel zijn met de mogelijkheden in elke concrete gezinscontext. Regelgeving mag de eigenheid van de gezinsopvang niet op de helling zetten.

2.2 Een nieuwe definitie van gezinsopvang

Gezinsopvang is momenteel gedefinieerd als een opvangvorm tot acht vergunde plaatsen. De nevenwerf gezinsopvang pleit ervoor om af te stappen van een definitie die enkel is gebaseerd op het aantal vergunde plaatsen.

Gezinsopvang kan gedefinieerd worden door drie samenhangende kenmerken die de eigenheid en waarde weergeven.

1. De gezinsopvang is een kleinschalige locatie waar een beperkte groep kinderen wordt opgevangen.

Het belangrijkste criterium voor het aantal kinderen in gezinsopvang is de kind-begeleider-ratio. De gezinsopvang sluit aan bij het algemene voorstel van maximaal vijf baby's en peuters. Voor gezinsopvang willen we daarbij de huidige regeling behouden dat een voltijds werkende onthaalouder gemiddeld per kwartaal vier voltijdse kinderen per dag opvangt. Dat komt overeen met wat buiten de Vlaamse Gemeenschap doorgaans geldt⁸⁶.

De opvang gebeurt in de gezinscontext van de onthaalouder.

De kinderen worden opgevangen in de context waar de onthaalouder dagelijks woont of verblijft: een woning die de onthaalouder zelf kiest en die de gezinssfeer van een woonplek uitstraalt⁸⁷. **Opvang die in een andere context gebeurt of panden die geen verband houden met een gezinscontext (een bedrijf, een school, een ziekenhuis, een sporthal, een WZC ...) zijn geen gezinsopvang.**

⁸⁶ De recente internationale benchmarkstudie⁸⁶ toont aan dat vier tot vijf kinderen per onthaalouder internationaal gangbaar is. In de Franse Gemeenschap geldt voor een onthaalouder een maximum van vijf tegelijk aanwezige kinderen, met een kwartaalgemiddelde van maximaal vier per dag.

⁸⁷ De Engelstalige term voor gezinsopvang maakt dat duidelijk: home-based family day-care.

2. De onthaalouder is de vaste vertrouwde persoon die het kind opvangt.

Omdat gezinsopvang gebeurt in de woning waar de onthaalouder woont of geregeld verblijft, is de onthaalouder ook op elk moment de vaste opvangpersoon voor het kind. Bij korte onbeschikbaarheid van de onthaalouder kan wel een korte noodoplossing door een vervanger nodig zijn.

Kan gezinsopvang gebeuren door meer dan één onthaalouder?

De nevenwerf toekomst gezinsopvang vindt samenwerkende onthaalouders geen na te streven doel voor gezinsopvang, maar acht dat mogelijk binnen deze contouren:

- De samenwerking vindt plaats in de woning waar de onthaalouders wonen of geregeld verblijven.
- Er zijn maximaal twee onthaalouders.
- Beide onthaalouders zijn vaste, vertrouwde personen voor het kind.
- Ze behoren allebei tot dezelfde gezinscontext (bv. partners, ouder met volwassen kind).
- Bij een onthaalouder zijn maximaal vijf kinderen aanwezig, bij twee maximaal tien⁸⁸.

Samenwerkingen buiten die contouren beantwoorden niet aan de kenmerken van gezinsopvang.

⇒ Voorstel

Gezinsopvang wordt het best beperkt tot opvang met drie tegelijk aanwezige kenmerken:

- de kleinschalige locatie waar een beperkte groep kinderen wordt opgevangen,
- de opvang gebeurt in de gezinscontext van de onthaalouder,
- de onthaalouder is altijd de vaste vertrouwde persoon die het kind opvangt.

2.3 De huidige locaties van samenwerkende onthaalouders

Samenwerkende onthaalouders met meer dan acht plaatsen hebben vandaag een vergunning voor groepsopvang en zijn gesubsidieerd als gezinsopvang. Ze werken met het sui generis-statuuut. Het staat buiten kijf dat dat een incoherent en weinig duurzaam organisatiemodel is.

Die kleinere locaties groepsopvang zijn zeker ook waardevol voor wie er werkt en voor gezinnen. De nevenwerf toekomst gezinsopvang vraagt om die opvangvorm te behouden, maar dan ook op alle vlakken als **een volwaardige groepsopvang** te behandelen door:

- die opvang te **subsidiëren als groepsopvang** met subsidie inkomenstarief, zoals voorzien is in de huidige kinderopvangregelgeving⁸⁹ maar nog niet uitgevoerd. Al snel

⁸⁸ Hier moet verder bepaald worden tot hoever een 'beperkt aantal kinderen' in overeenstemming met de eigenheid van gezinsopvang kan gaan, met aandacht voor de consequenties voor vandaag bestaande opvanglocaties.

De regeling in de Franse Gemeenschap biedt inspiratie. Een samenwerking is er beperkt tot twee onthaalouders die samen maximum tien kinderen tegelijk opvangen. Dat is ook maximaal vijf kinderen tegelijk aanwezig per onthaalouder en gemiddeld maximaal vier per kwartaal per onthaalouder.

⁸⁹ Na een overgangstijd tot 2020 zou deze opvangvorm worden gesubsidieerd als groepsopvang met subsidie voor inkomenstarief. De Vlaamse Regering heeft dat uitgesteld naar 2026.

in de nieuwe legislatuur is de politieke garantie nodig dat dat vanaf 2026 effectief met het nodige budget wordt gerealiseerd.

- de onthaalouder en de organisator voldoende tijd te geven om de **transitie** naar een gesubsidieerde groepsopvang te maken.
- De consequentie daarvan is dat:
 - de betrokken onthaalouders vanaf dan kunnen overgaan naar een gewoon **werknemersstatuut**⁹⁰, met de volwaardige loon- en arbeidsvoorwaarden van kinderbegeleiders in elke groepsopvang. Het sui generis-statuut was nooit bedoeld voor groepsopvang en moet hier op korte termijn uitdoven.
 - de organisator de nodige **personele omkadering** krijgt zoals voorgesteld in het model voor een divers beroepenveld in de groepsopvang.

⇒ Voorstel

Geef de huidige opvangvorm ‘samenwerkende onthaalouders’ het nodige perspectief door hen als volwaardige groepsopvang met IKT te subsidiëren. Voorzie daartoe effectief in het nodige budget, ten laatste vanaf 2026.

Los op die manier ook het probleem van het sociaal statuut bij deze groep onthaalouders op.

Deze opvang werkt dan eenduidig volgens de vergunnings- en subsidievoorwaarden van groepsopvang.

3. Organisatie van de gezinsopvang

Wat is specifiek nodig voor gezinsopvang op de werkvloer en in de omkadering om tot een kwaliteitsvolle, duurzame werking te komen die de specifieke sterktes van gezinsopvang tot uiting laat komen?

3.1 Factoren rond kwaliteit en duurzaamheid van gezinsopvang

De competenties en vaardigheden die elke kinderbegeleider moet hebben, heeft een onthaalouder of kinderbegeleider in de gezinsopvang ook nodig. In de gezinsopvang zijn daarnaast nog een aantal extra **factoren van belang** bij de selectie, opleiding en ondersteuning van onthaalouders:

- een woning die geschikt is voor opvang in gezinsverband
- voldoende maturiteit om ‘alleen’ een groep baby’s en peuters op te vangen
- de nodige competenties of potentieel om erin te kunnen doorgroeien, onder meer door eerst met een ervaren onthaalouder mee te draaien.

⁹⁰ En niet het werknemersstatuut van onthaalouders in huisarbeid, omdat daarin niet is voorzien voor kinderopvang die geen gezinsopvang is.

In de gezinsopvang is de duurzaamheid en de kwaliteit van de opvang meestal afhankelijk van één kinderbegeleider of onthaalouder. Daarom is een **goede omkadering** op locatie- en op organisatieniveau nodig.

De pools gezinsopvang hebben een **onderbouwd en werkbaar kader en stappenplan** waarmee een organisator aan de slag kan gaan wanneer een nieuwe onthaalouder zich kandidaat stelt. Dergelijke voorbereiding biedt belangrijke aanknopingspunten voor een goede start en een verdere begeleiding van de onthaalouder. Omdat geen enkele gezinsopvang nog geïsoleerd zou mogen werken, is een netwerk met goede begeleiding en ondersteuning nodig. Dat moet regelgevend verplicht blijven en vergt middelen voor een passende ondersteunende omkadering.

Het kader voor een divers beroepenveld ook in de gezinsopvang, opgebouwd vanuit dezelfde visie als voor groepsopvang, maakt die omkadering meer concreet. Zie in het hoofdstuk 4 'De medewerkers in de kinderopvang'.

3.2 Keuze voor het werknemersstatuut voor aangesloten onthaalouders en een groeipad voor lonen

De nevenwerf toekomst gezinsopvang ontwikkelde voorstellen over het **statuut en de loonhoogte** van aangesloten onthaalouders en wijst in die context ook op de kwestie van het hoge aantal werkuren per week van de onthaalouders. Dat komt aan bod in hoofdstuk 4 'De Medewerkers in de kinderopvang'.

3.3 Subsidies voor gezinsopvang

De nevenwerf vraagt naar de vernieuwing van het subsidiesysteem voor gezinsopvang, dat minder complex is en dat rekening houdt met onthaalouders-werknemers. Het sluit aan bij het voorstel om voor alle kinderopvang de subsidies voorspelbaarder en stabiel te maken en veel minder afhankelijk te zijn van de prestaties van de onthaalouders. Zie in hoofdstuk 5 'De financiering en organisatie van kinderopvang'.

3.4 Omkadering

Elke gezinsopvang wordt in de toekomst **omkaderd, ondersteund en opgevolgd**. Ook voor de gezinsopvang kan dat door de middelen optimaal in te zetten over een groter geheel en een versterkte samenwerking. Het deel van de subsidies voor de omkadering is te voorzien op het niveau van een groter omkaderend geheel.

De voorstellen voor gezinsopvang zijn verwerkt in hoofdstuk 4 'De medewerkers in de kinderopvang' en hoofdstuk 5 'De financiering en organisatie van kinderopvang'.

3.5 De rand- en werkingsvoorwaarden voor het organiseren van gezinsopvang

Gezinsopvang speelt zich af in een familiale, huiselijke context. Daarom moeten de **rand- en werkingsvoorwaarden** op maat zijn van wat wenselijk is voor die specifieke opvangvorm.

De nevenwerf gezinsopvang denkt onder meer aan:

- de toekenning van een vergunning op niveau van de organisator
 - Kan de vergunning voor gezinsopvang zoals vroeger terug naar het niveau van de organisator die vanuit beleidsvoerend vermogen verantwoordelijk is voor wat in iedere locatie gebeurt?

- **eenvoud van de regels** om gezinsopvang te kunnen organiseren
 - Werken met doelregelgeving en hoe de doelen doordacht, verantwoord en zo kwaliteitsvol mogelijk op maat van de concrete gezinscontext realiseren.
 - Het belang van effectief aanwezig inzicht en beleidsvoerend vermogen bij de ondersteunende organisator.

⇒ Voorstellen

Om gezinsopvang duurzaam mogelijk te blijven maken, moet worden ingezet op:

- specifieke factoren die gezinsopvang in staat stelt kwaliteitsvol en duurzaam te werken (een geschikte woning, maturiteit om alleen te werken, maar tegelijk vermijden dat de onthaalouder geïsoleerd werkt en daarom het extra belang van een goede begeleiding van voor de start)
- het werknemersstatuut voor aangesloten onthaalouders en een groeipad voor lonen
- subsidies voorspelbaarder en stabiel maken en veel minder afhankelijk van de prestaties van de onthaalouders
- omkadering, ondersteuning en opvolging
- werkings- en vergunningsvoorwaarden die haalbaar zijn voor kleinschalige opvang in de gezinscontext.

Zie ook in bijlage 5 de bundeling van alle voorstellen voor gezinsopvang uit dit hoofdstuk en de andere hoofdstukken.

HOOFDSTUK 7: KINDEROPVANG IN EEN NETWERKCONTEXT

Kinderopvang is geen eiland op zichzelf, maar maakt lokaal deel uit van een groter geheel.

1. Continuïteit op 4 domeinen

De kinderopvang werkt samen met collega's uit aanverwante sectoren aan meer **continuïteit op 4 domeinen**:

1. Structurele continuïteit

Er is een nauwe samenwerking tussen verschillende (basis)voorzieningen: preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang, buitenschoolse opvang en activiteiten en kleuterschool. Hierbij gaat specifieke aandacht naar maatschappelijk kwetsbare groepen.

2. Pedagogische continuïteit

De pedagogische kaders worden onderling afgestemd met aandacht voor de transitie. Zorg en leren of 'je goed voelen en leren' zijn even belangrijke elementen van kwaliteit.

3. Professionele continuïteit

Alle relevante professionals hebben een gedeelde verantwoordelijkheid in het ondersteunen van een warme basisvoorziening voor kinderen en hun ouders. Alle professionals kennen ook elkaars pedagogische kaders.

4. Continuïteit met thuis, buurt en gemeenschap

Inzetten op lokale samenwerkingsverbanden en ouderparticipatie bevordert ook de wederkerige dialoog tussen professionals, ouders, buurt en gemeenschap.

2. Geïntegreerd lokaal samenwerken nabij gezinnen met de Huizen van het Kind als spil

Om de huidige kinderopvanginitiatieven te laten doorgroeien tot basisvoorzieningen die mee het **geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid** realiseren, kunnen zij niet geïsoleerd werken. Ze moeten deel uitmaken van een netwerk van geïntegreerde dienstverlening. Dat netwerk ontwikkelt ondersteuning nabij de gezinnen, kinderen en jongeren. De bestaande **Huizen van het Kind** - die als netwerk nu al lokaal en nabij de gezinnen werken - hebben het potentieel om de kinderopvang een plaats te geven in hun netwerk en bovendien de eigen werking te versterken. Het is dus niet nodig een volledig nieuwe structuur uit te bouwen. Dat is interessant omdat het Huis van het Kind dichtbij de gezinnen aanwezig is en nu al door veel ouders gekend is.

Het lokale netwerk omvat best ook de **lokale onderwijspartners**, in de eerste plaats het kleuteronderwijs dat geïntegreerd mee gestalte geeft aan een aanbod voor jonge kinderen en hun gezinnen in één doorgaande lijn.

Het **Huis van het Kind** moet voor het delen van zorg en ondersteuning binnen een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid verschillende functies vervullen:

- voor de ouders en de kinderen
- voor de basisvoorzieningen
- voor de meer specialistische (bovenlokale) diensten.

De **gezinnen** plukken de baten van het netwerk van basisvoorzieningen en de samenwerkingen.

Ze vinden er informatie rond het delen van zorg en ondersteuning op vraag en op maat.

Via een

outreachinge en responsieve houding van de medewerkers van het Huis van het Kind en het netwerk wordt waar nodig aan nood- en vraagverduidelijking gewerkt.

De **kinderopvangvoorzieningen** kunnen via het Huis van het Kind de eigen dienstverlening versterken en bijschakelen met de expertise die vanuit het (boven)lokale netwerk beschikbaar is.

De **specialistische diensten** vinden via het Huis van het Kind een lokaal netwerk van basisvoorzieningen. Daar kunnen ze mee samenwerken en zo hun taken meer lokaal vorm geven. Deze combinatie van functies maakt van het Huis van het Kind ook zelf een basisvoorziening en laat hen toe een eigen dienstenaanbod ontwikkelen, afgestemd op lokale noden.

Het Huis van het Kind wordt dan **dé spil van het model van proportioneel universalisme** in het kader

van geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid. Dat ondersteunt gezinnen en kinderen rond alles wat te maken heeft met opvang maar ook met opgroeien, opvoeden en (specifieke) zorgen. Ieder Huis van het Kind moet in de toekomst, naast de taken van adviesverlening en lokaal overleg, ook doorgroeien naar een **volwaardig en operationeel lokaal netwerk van basiszorg en -ondersteuning**.

Voor een meer gedetailleerd overzicht van ideeën en voorstellen over de verhouding tussen kinderopvang en het Huis van het Kind, verwijzen we naar het hoofdstuk 'Het Huis van het Kind als spil' in de tekst [Toekomstconcept kinderopvang in een geïntegreerd jeugd- en gezinsbeleid](#).

Hoe de Huizen van het Kind in de toekomst Vlaanderen- en Brusselbreed kunnen uitgebouwd worden tot netwerken van lokale zorg en ondersteuning, is voorwerp van een recente [oproep](#). Deze pilots moeten verdere inzichten opleveren voor de toekomstige beleidsontwikkeling.

3. Basiszorg en bijschakelen

Voor de behoeften van gezinnen aan zorg en ondersteuning speelt kinderopvang een betekenisvolle rol op verschillende vlakken. In de eerste plaats wordt er **basisondersteuning** geboden vanuit de thema's waarover de medewerkers in de kinderopvang de expertise hebben. Het kan zowel gaan om het geruststellen van ouders over de ontwikkeling van hun kind als om het beantwoorden van vragen over de dagelijkse

zorg en opvoeding. De medewerkers van de kinderopvang kunnen vanuit diezelfde interactie en relatie met ouders en kinderen **zorgen delen**.

In samenspraak met de ouders is voor kinderen en gezinnen met specifieke behoeften **'bijschakelen' van vroegtijdige en nabije zorg en ondersteuning** mogelijk, op een geïntegreerde manier en in de kinderopvang. Dit zorgt ook voor een verrijking van de werking. Een voorbeeld van bijschakelen in de kinderopvang is het binnenbrengen van handicapspecifieke expertise door een thuisbegeleidingsdienst.

Dit vereist niet alleen dat organisatoren kinderopvang hun expertise verder uitbouwen op het vlak van toegankelijkheid en inclusie, maar ook dat ze inzetten op samenwerking met partners die aanvullende zorg bieden.

Om goed zicht te krijgen op de randvoorwaarden die nodig zijn om die rol van betekenis te kunnen spelen, is ook voorzien dat **kinderopvangvoorzieningen een kernpartner zijn in de pilootprojecten**.

⇒ Voorstel

Kinderopvang heeft altijd en minstens een verbinding met het lokale **Huis van het Kind en/of het Lokaal Loket Kinderopvang** en met de **kleuterscholen en buitenschoolse opvang en activiteiten**.

Kinderopvang maakt deel uit van een breder lokaal netwerk om expertise te versterken op vlak van toegankelijkheid en inclusie en om, indien nodig, te zorgen voor het bijschakelen van bijkomende ondersteuning en zorg, met respect voor de keuzevrijheid van en de regie door gezinnen zelf.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Waarom gezinnen financieel laten bijdragen aan de kosten voor kinderopvang?

De kinderopvang is uit te bouwen als een basisvoorziening voor elk kind en elk gezin, met een essentiële maatschappelijke ondersteunende rol om gezinnen bij te staan in de zorg voor en ondersteuning van de ontwikkeling van jonge kinderen.

Gezien deze maatschappelijke opdracht is het de verantwoordelijkheid van de Vlaamse overheid om deze dienstverlening voor elk kind en elk gezin algemeen mogelijk te maken, en daartoe ten volle gemeenschapsgelden in te zetten. De vraagstelling of en hoeveel ook gezinnen financieel zouden bijdragen aan de kostprijs, is dus steeds tegen de achtergrond van dit basisprincipe te begrijpen.

Voor de toekomst zijn hoe dan ook een **voldoende aanbod én maximale betaalbaarheid** voor elk kind en elk gezin het doel. Sommige standpunten spreken over het toewerken naar een ouderbijdrageregeling gealigneerd op het kleuteronderwijs: kosteloos met een maximumfactuur voor bepaalde bijkomende kosten waarvoor de ouders keuzevrijheid hebben.

Uit ervaringen met gezinnen in armoede blijkt evenwel dat gratis opvang voor kansarme gezinnen niet het eerste is wat we moeten doen. Het is wel belangrijk dat hun bijdrage in een correcte verhouding staat tot hun werkelijke, erg beperkte financiële draagkracht. De huidige regeling van het minimumtarief creëert hiertoe in elk geval een te hoge drempel. Als we op termijn de stap zouden zetten naar gratis opvang of een bijdragesysteem zoals in het kleuteronderwijs, is het belangrijk armoede-organisaties te betrekken bij hoe we dat dan het best doen. Daarbij onder meer ook rekening houdend met hun perceptie van het verwerven van een recht wanneer men er (hoe beperkt ook) toe bijdraagt.

Uit internationale ervaringen blijkt ook dat waar kinderopvang gratis wordt gemaakt, zonder dat er een voldoende aanbod is voor elk kind en elk gezin, dit leidt tot het versterken van het mattheuseffect. Omdat bij een tekort aan plaatsen het juist de meest kwetsbare gezinnen zijn die te weinig toegang vinden. Gratis kinderopvang wordt dan vooral gebruikt door minder kwetsbare gezinnen.

Dat gezinnen financieel mee instaan voor de kosten voor kinderopvang is vandaag al de realiteit, en blijft budgettair ook op langere termijn nodig en gerechtvaardigd. Het lijkt niet realistisch noch prioritair om gratis opvang te verwachten terwijl er veel andere noden veel dringender zijn.

Essentieel is een aanbod dat kan tegemoetkomen aan elke opvangbehoefte, met een algemeen systeem van inkomenstarief, aansluitend bij de basisvisie in de nota Toekomstconcept kinderopvang die startpunt was voor de opdracht van de minister aan de Toekomstgroep.

Dit inkomenstarief kan in functie van zijn doel wel nog geoptimaliseerd worden. Hervormingen van het vandaag bestaande IKT systeem mogen echter niet leiden tot betekenisvol welvaartsverlies voor de gezinnen. Daarom moet steeds eerst de te verwachten impact worden gesimuleerd van elk voorstel op verschillende soorten

gezinnen, om zeker te kunnen zijn dat de uitkomst strookt met het doel erachter.

Bijlage 2: De voorstellen inzake inkomenstarief

Het minimum- en maximumtarief

- Verruim de vork tussen het minimumtarief en het maximumtarief.
- Voer terug één eenduidig minimumtarief in en verlaag dit bedrag tot de hoogte van het huidige allerlaagste minimumtarief.
- Verhoog de inkomensgrens vanaf wanneer het maximumtarief geldt en trek dit maximumtarief op tot het bedrag dat geldt bij ONE.

Het individueel verminderd tarief

- Blijf voor gezinnen in bijzondere individuele situaties altijd de mogelijkheid voor een individueel verminderd tarief (IVT) voorzien, als ‘manuele’ afwijking op het formeel berekende inkomenstarief.
- De inschatting van het actuele werkelijke beschikbare inkomen moet gebeuren aan de hand van een gemeenschappelijk werkinstrument dat ter zake een ‘gekallibreerde’ aanpak versterkt.
- Maak mogelijk dat opvangvoorzieningen met knowhow om dit werkinstrument toe te passen vanuit hun direct contact met de gezinnen een formele rol opnemen in het berekenen van een IVT, in samenspraak met lokaal relevante actoren en het doormelden van het IVT aan Opgroeien en de uitbetalingsactor van het gezin.
- De lokale samenwerking rond kinderopvang in elke gemeente voorziet in een plan B om ouders te helpen met hun vraag naar een IVT als ouders daarvoor niet terecht kunnen in hun opvang zelf.

Een nultarief voor bijzonder kwetsbare doelgroepen?

- Een nultarief kan voor heel uitzonderlijke situaties worden voorzien, maar dit is nu niet de grootste prioriteit. In functie van een betaalbare kinderopvang zijn de voorstellen rond het minimumtarief en het individueel verminderd tarief het meest prioritair.

Wat met de vrije prijs?

- Zorg voor een zo kort mogelijk groeipad waardoor alle kinderopvangvoorzieningen gesubsidieerd kunnen worden om inkomenstarief aan te bieden.
- Zorg dat elke nieuwe opvang in staat wordt gesteld het IKT toe te passen.

Een maximumfactuur voor kinderopvang?

- Het heeft weinig meerwaarde een bijkomend begrip ‘maximumfactuur’ te introduceren in de kinderopvang die werkt met het inkomenstarief. Wel heeft het zin een vorm van maximumfactuur te zetten op extra kosten. Het is ook zinvol om de berekeningscoëfficiënt in het IKT voor alle inkomens gelijk te trekken en dit principe ook consequent ten volle door te trekken in het verlagen van het minimumtarief en het verhogen van maximumtarief.
- Een maximumfactuur kan een zinvolle maatregel zijn in opvang met vrije prijs, zolang deze er nog is. Een maximumfactuur betekent dan een afgetopte factuur die rekening houdt met het gezinsinkomen. Daartoe is dan wel een compenserende bijpassing door overheid of derden noodzakelijk, ter ondersteuning van de toegankelijkheid en leefbaarheid van opvang met vrije prijs zolang deze nog bestaat.

Zo maximaal mogelijk één all-in factuur en beperking van extra kosten

Maak concreet verder werk van:

- het zo maximaal mogelijk beperken van de kosten tot één all-in factuur
- het bepalen welke kosten effectief behoren tot de all-in factuur en bijhorend deze kosten ook af te dekken in een all-in subsidie
- het aftoppen van eventuele bijkomende kosten die moeilijker in de all-in factuur thuisshoren omdat de kost of de regeling variabel moet kunnen zijn of voor ouders een facultatieve kant heeft. Bijkomende kosten kunnen enkel kostendekkend zijn, desgevallende stijgingen ook
- op korte termijn minstens een eenduidige regeling voor waarborg- en inschrijfkosten. Doel is het overbodig maken ervan door een zo sluitend mogelijk inschrijf- en subsidiesysteem
- een beperking van boetesystemen tot situaties die ouders normaliter kunnen vermijden en indien ze effectieve extra kosten of lasten veroorzaken voor de opvang. De hoogte van boetes moeten beperkt blijven. Ze mogen niet wezenlijk raken aan de financiële draagkracht van een gezin
- in het verlengde hiervan: de stopzetting van het systeem dat ouders moeten betalen voor gereserveerde opvangdagen waarop het kind niet aanwezig was, door een afdoende, minder prestatieafhankelijk subsidiesysteem
- transparante en heldere communicatie aan ouders vooraf over de bijdrage- en kostenregeling

Het globale kostenplaatje voor ouders met een kind in inclusieve KO

- De kostprijs voor gezinnen van een geïntegreerde samenwerking tussen kinderopvang en een VAPH voorziening moet in één haalbaar en geïntegreerd all-in plaatje kunnen worden gepast. Hoe dat dan juist moet gebeuren, is werk voor experts ter zake.

Impact van stroomlijning tussen IKT en Groeipakket

De Toekomstgroep is akkoord met de principes van stroomlijning, maar vraagt:

- voldoende tijd en ondersteuning vanuit technische en inhoudelijke expertise om tot degelijke verdere simulaties te kunnen komen
- inhoudelijk degelijke en onderbouwde keuzes omtrent deze stroomlijning.

IKT en automatische rechtentoekenning in het licht van toegankelijkheid

IKT en de automatische toekenning ervan hebben op zich een sterk potentieel in functie van toegankelijkheid. Dit potentieel kan echter pas ten volle tot zijn recht komen als ook aan cruciale randvoorwaarden is voldaan: voldoende plaatsen en het budget om ze alle aan IKT betaalbaar te maken.

De voorrangregels moeten de toegang voor alle gezinnen ondersteunen, en geen uitsluiting in de hand werken.

De recent gewijzigde voorrangregels moeten terug worden aangepast. Implementeer de automatische toekenning van het IKT zoals dat ook met het Groeipakket gebeurt.

- Zorg dat de principes achter de berekening conform zijn en blijven met wat nodig is in functie van financieel toegankelijke opvang. Leg ze helder uit.

- Zorg voor een heldere aanpak en tijdige proactieve communicatie: over hoe de automatische berekening van het IKT werkt, hoe dit tijdig in gang te zetten, hoe werkt de herberekening ...
- Laat opvangvoorzieningen minstens een belangrijke, toeleidende, informerende en adviserende inbreng hebben in het op individuele basis verminderen van het IKT waar dat nodig is. Zodat de manuele procedure naast de automatische toekenning van het IKT geen louter papieren aangelegenheid wordt, maar effectieve inbreng kent van actoren in het werkveld die dicht bij het gezin staan.
- Voorzie zo vroeg mogelijk alle nodige informatie over kinderopvang en het IKT voor nieuwe ouders, ouders in spe en voor wie bezig is met geboorteplanning. Werk aan mogelijkheden om dit heel laagdrempelig te doen via diverse kanalen, waaronder zeker ook kanalen die beschikbaar zijn voor nieuwe ouders, ouders in spe en ouders die bezig zijn met geboorteplanning.
- Stuur deze informatieverbreiding niet enkel centraal aan, dit moet ook mee worden opgenomen binnen lokale en regionale netwerken van basisvoorzieningen voor jongere, jongvolwassenen en gezinnen.

De Toekomstgroep vraagt concrete aandacht en haalbare oplossingen voor gezinnen waarvoor de geautomatiseerde berekening van het IKT volgens de aanpak en gegevens in het Groeipakket niet zou mogelijk zijn. Dit kan gaan over gezinnen die in het Brusselse of het Franse Gewest wonen, maar mogelijk ook over alle gezinnen die niet formeel in de overheidsdatabanken gekend zijn.

De berekening van het IKT

- Kinderen uit eenzelfde gezin moeten steeds eenzelfde IKT tarief hebben.
- Door de stroomlijning met de berekening van het Groeipakket gaat dit over naar een automatische jaarlijkse herberekening op basis van de recentst gekende gegevens.
- De jaarlijkse herberekening moet voldoende tijdig gebeuren zodat gezinnen tijdig het nieuwe bedrag kennen.
- Behoud de mogelijkheid om tussentijds het IKT te herberekenen of aan te passen indien de situatie van het gezin dat vraagt.
- Aanbeveling om werk te maken van het meteen verrekenen van de belastingvermindering van kosten voor kinderopvang, en niet pas in het aanslagbiljet.

Het gebruik van coëfficiënten bij de berekening van het IKT tarief

De berekening van het IKT moet voor alle inkomensgroepen altijd gebeuren op basis van eenzelfde berekeningscoëfficiënt.

De hoogte van deze coëfficiënt moet zo worden bepaald dat ze zeker geen nadelig effect veroorzaakt voor de gezinnen met de lagere inkomens. Het kan een keuze zijn voor alle gezinnen te werken met de coëfficiënt van de huidige groep middeninkomens. Deze ligt lager dan deze bij de groep van lagere inkomens, maar ook de facto hoger dan het huidige schijvensysteem voor de hoogste inkomensgroepen. Dat schijvensysteem moet dan ook worden verlaten.

Verminderde tarieven voor bepaalde groepen

Behoud de mogelijkheid tot automatische toekenning van het laagste tarief voor het beperkt aantal groepen die vandaag al het automatische minimumtarief krijgen.

Er is echter geen consensus in de Toekomstgroep om dit ook te blijven doen voor andere groepen met een minimumtarief of voor bijkomende groepen zoals bv. alleenstaande ouders.

De voorstellen om nog slechts één algemeen minimumtarief over te houden (aan het bedrag van het huidige allerlaagste minimumtarief), en de mogelijkheid om het berekende IKT te verminderen voor gezinnen voor wie dit nodig is, kan al een heel eind tegemoet komen aan deze noden.

De korting voor kinderlast

Behoud het systeem van korting voor kinderlast in het IKT, zeker zolang het de enige manier is om in de ouderbijdrage wezenlijk vorm te geven aan het doel van gezinsmodulering, nl. door rekening te houden met het aantal kinderen dat leeft van het gezinsinkomen.

Daarom is het terug meetellen van kinderen ten laste tot de leeftijd van 18 jaar aangewezen en te verantwoorden.

Het gewicht van de korting voor kinderlast kan wel nader onderzocht worden. De Toekomstgroep suggereert te onderzoeken of een progressieve manier om kinderlast mee te tellen (bv. naargelang het aantal kinderen ten laste of het gezinsinkomen) mogelijk een verbetering is in functie van toegankelijkheid van de kinderopvang.

Bijlage 3: Berekening van het nodige aantal VTE bij een kind-begeleiderratio van 1 op 5 en leefgroepen van 15 plaatsen

Beschikbare uren voor begeleiding op jaarbasis voor 1 VTE kinderbegeleider

52 weken x 38 uren	1.976,00	
4 weken wettelijk verlof	152,00	
10 wettelijke feestdagen	76,00	
2 dagen conventioneel verlof	15,20	
5 dagen conventioneel verlof vanaf 35 jaar	38,00	kan ook meer zijn bij hogere leeftijd
effectieven uren op jaarbasis zonder afwezigheid	1.732,80	
7,5% absentieïsme	129,96	
1 werkuur/dag voor andere opdrachten ⁹¹	220,00	
5 dagen vorming per jaar	38,00	
beschikbare uren voor begeleiding op jaarbasis	1.344,84	

Benodigd aantal VTE kinderbegeleider voor 15 plaatsen met ratio 1 op 5

Aantal openingsdagen op jaarbasis	220,00
Aantal openingsuren op jaarbasis	2.420,00

Maximaal scenario:

Op elke moment voldaan aan ratio	7.260,00	maximale begeleidingsuren, altijd 3 VTE aanwezig op werkvloer
Maximaal aantal VTE kinderbegeleiding	5,40	

Meer realistisch scenario:

- ochtend 1 uur met 1 VTE, 1 uur met 2 VTE		
- avond 1 uur met 1 VTE, 1 uur met 2 VTE		
- rustmoment na de middag 1 uur met 2 VTE		
=> 7 begeleidingsuren minder per dag	5.720,00	begeleidingsuren
Aantal VTE kinderbegeleiding	4,25	
Hoeveel % extra t.o.v. 3 VTE?	41,78%	of 1,42 VTE nodig in dienst voor 1 VTE aanwezig op de werkvloer gedurende elk openingsuur

⁹¹ Bedoeld wordt een werkuur voor wie op de werkvloer met de kinderen werkt, om andere werkopdrachten dan de directe zorg en begeleiding van de kinderen. Door de sector zelf vaak aangeduid als 'kindvrij uur'.

Bijlage 4: Een rekenmodel

Bijlage 4A: een rekenmodel voor groepsopvang

REKENMODEL		RAMING PRIVATE SECTOR (groepsopvang)							
Hypothese		organisatie 225 pl op 5 locaties		15 leefgroepen	15pl per leefgroep				
kost personeelskader per jaar			bruto bezol	patr bijdr	totaal pp	aantal	op werkvloer	TOTAAL	
verrekenende anciënniteit		bedienden							
12j	niveau locatie	Educatief medewerker niv 5	50.912,54	16.327,86	67.240,40	15,00	x 1,42	1.432.220,42	21,30
12j		Begeleider niv 4	44.804,86	14.369,10	59.173,96	30,00	x 1,42	2.520.810,69	42,60
15j		Locatieverantwoordelijke niv 6	58.454,95	18.746,74	77.201,69	5,00		386.008,45	
15j		Teamverantwoordelijke niv 6	58.454,95	18.746,74	77.201,69	2,50		193.004,23	
15j		Administratie niv 4	46.164,84	14.805,25	60.970,10	2,25		137.182,72	5.054.456,22
15j	niveau organisatie	Financieel medewerker niv 5	52.460,03	16.824,14	69.284,17	1,00		69.284,17	
15j		HR	52.460,03	16.824,14	69.284,17	1,00		69.284,17	
15j		Facility en preventie	58.454,95	18.746,74	77.201,69	1,00		77.201,69	
15j		Pedagogisch ondersteuner	58.454,95	18.746,74	77.201,69	1,00		77.201,69	
15j		Professionalisering zij-instroom	58.454,95	18.746,74	77.201,69	1,00		77.201,69	
18j		Directeur	75.622,21	24.252,35	99.874,56	1,00		99.874,56	524.712,43
		arbeiders							
	niveau locatie	Logistiek L3	35.893,05	15.470,91	51.363,96	7,50		385.229,72	
	niveau organisatie	Technisch medewerker L2	38.199,44	16.465,03	54.664,47	1,00		54.664,47	
	procentueel	aandeel inzet budget		in locaties	zelf				91%
	procentueel	aandeel inzet budget		op niveau	organisatie				9%
		TOTAAL						voor 225 pl.	5.579.168,65
								per plaats (pp)	24.796,30
		ADV-uren!	??	!!!!					
		Indirecte loonkosten 3%	167.375,06	voor 225 pl	dit is per plaats	743,89	subtotaal pp	25.540,19	
werkingskost pppj									
optie 1		Werkingskost volgt personeelskost (20% van T2)	1.115.833,73	voor 225 pl	dit is per plaats	4.959,26	Totaal 1 pp	30.499,45	
optie 2		Vaste werkingskost per pl (obv raming 2023 VWV)	802.125,00	voor 225 pl	dit is per plaats	3.565,00	Totaal 2 pp	29.105,19	
TOTAAL									
Totaal optie 1		met 20% werkingskost voor 225 pl per jaar	6.862.377,44						
		per plaats per jaar	€ 30.499,46						
		per plaats per dag	€ 138,63						
Totaal optie 2		met 'vaste' werkingskost voor 225 pl per jaar	6.548.668,71						
		per plaats per jaar	29.105,19						
		per plaats per dag	129,36						

Bijlage 4B: een rekenmodel voor gezinsopvang

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
1	REKENMODEL	GEZINSOPVANG	RAMING PRIVATE SECTOR (gezinsopvang)													
2	Hypothese	organisatie 225 pl op 45 locaties	45 locaties	1pl per locatie												
3																
4	kost personeelskader per jaar			bruto bezol	patr bijd	totaal pp	op werkvloer	aantal VTE	TOTAAL		eindejaarspremie	patr bijd op EP	totaal kost EP/p/p	TOTAAL EP		
5	verrekende anciënniteit		bedienden													
6	12]	niveau locatie	Begeleider niveau 4 (onthalouder werknemer in thuisarbeid)	44.804,86	14.369,10	59.173,96		45,00	2.662.828,20		3.218,74	1.106,92	4.325,66	194.654,91		
7	12]		Mobiele kinderbegeleider gezinsopvang niv. 4	44.804,86	14.369,10	59.173,96		2,50	147.934,90	2.810.763,10	3.218,74	1.106,92	4.325,66	10.814,16		
8	15]	niveau ondersteuning op locatie	Praktijkopleider	58.454,95	18.746,74	77.201,69		50%	38.600,85		4.199,35	1.444,16	5.643,51	2.821,75		
9	15]		Pedagogisch coach	58.454,95	18.746,74	77.201,69		50%	38.600,85		4.199,35	1.444,16	5.643,51	2.821,75		
10	15]		Veiligheidsmedewerker (preventie)	58.454,95	18.746,74	77.201,69		50%	38.600,85	154.403,38	4.199,35	1.444,16	5.643,51	2.821,75		
11	15]	niveau organisatie	Administratie niv 5	52.460,03	16.824,14	69.284,17		0,50	34.642,08		3.768,68	1.296,05	5.064,73	2.532,36		
12	15]		Verantwoordelijke gezinsopvang	58.454,95	18.746,74	77.201,69		2,00	154.403,38		4.199,35	1.444,16	5.643,51	11.287,01		
13	15]		HR-medewerker	52.460,03	16.824,14	69.284,17		1,00	69.284,17		3.768,68	1.296,05	5.064,73	5.064,73		
14	15]		Veiligheidsmedewerker (preventie)	58.454,95	18.746,74	77.201,69		50%	38.600,85		4.199,35	1.444,16	5.643,51	2.821,75		
15	15]		Pedagogisch coach	58.454,95	18.746,74	77.201,69		50%	38.600,85		4.199,35	1.444,16	5.643,51	2.821,75		
16	15]		Praktijkopleider	58.454,95	18.746,74	77.201,69		50%	38.600,85		4.199,35	1.444,16	5.643,51	2.821,75		
17	18]		Directeur/beleidsmedewerker	75.622,21	24.252,35	99.874,56		1,00	99.874,56	512.607,57	5.432,63	1.868,28	7.300,91	7.300,91		
18			arbeiders													
19		niveau ondersteuning op locatie	Logistiek L2	38.199,44	16.465,03	54.664,47		5,00	273.322,34	273.322,34	3.183,29	1.094,73	4.278,02	21.390,09		
20																
21																
22		procentueel	aandeel inzet budget		locatie	zelf		47,50		75%						
23		procentueel	aandeel inzet budget		ondersteuning op locatie	organisatie		7,00		11%						
24		procentueel	aandeel inzet budget		organisatie	organisatie		6,50		14%						
25																
26			TOTAAL						voor 225 pl.	3.751.096,38					275.618,21	
27									per plaats (pp)	16.671,54						
28									per locatie (pl)	83.357,70						
29																
30			ADV-uren		niet verrekend											
31			Indirecte loonkosten 3%	112.532,89	voor 225 pl	dit is per plaats	500,15		subtotaal pp	17.171,69						
32						dit is per locatie	2.500,73		subtotaal pl	85.858,43						
33		onkostenvergoeding per jaar														
34				513.540,00	voor 225 pl	per locatie per jaar	11.412,00	951 euro per maand								
35						per plaats per jaar	2.282,40									
36																
37		werkingskost pppj / plpj														
38			Werkingskost volgt personeelskost, zonder onthaalouders (12%)	130.592,18	voor 225 pl	dit is per plaats	580,41		Totaal pppj	17.752,10						
39						dit is per locatie	2.902,05		Totaal plpj	88.760,48						
40																
41		TOTAAL														
42		Totaal	met werkingskost voor 225 pl per jaar			€ 4.507.761,45										
43			per plaats per jaar			€ 20.034,50										

Bijlage 5: Alle voorstellen voor gezinsopvang op een rij

De nevenwerf toekomst gezinsopvang vraagt om een positieve keuze te maken voor de toekomst van gezinsopvang, met zijn specifieke eigenheid en waarde binnen de Vlaamse kinderopvang.

Om gezinsopvang duurzaam te maken, zijn een tastbaar engagement en investeringen vanuit de Vlaamse overheid nodig. De nevenwerf pleit voor:

- het definiëren van gezinsopvang vanuit de **combinatie van drie elementen**: kinderopvang in de gezinscontext van de onthaalouder, met een beperkt aantal kinderen en de onthaalouder als de vaste vertrouwde persoon voor het kind
- ‘**in de gezinscontext**’ beperken tot waar de onthaalouder dagelijks woont of verblijft en waarbij deze woonplek een gezinssfeer uitstraalt
- een **verantwoorde kind-begeleider-ratio** van 5 baby’s en peuters
- een **stabiel, volwaardig inkomen voor de onthaalouder**. Voor aangesloten onthaalouders op basis van een **volwaardig sociaal en arbeidsrechtelijk statuut** met als referentie het statuut van **werknemers in huisarbeid en IFIC**. Elke onthaalouder moet kunnen rekenen op:
 - specifiek voor aangesloten onthaalouders: de volwaardige opbouw van sociale rechten en de gangbare arbeidsrechten van een werknemer (een passende vakantiedagenregeling, anciënniteitsopbouw, vakantiegeld, eindejaarspremie, werkurenregime ...)
 - een voldoende, voorspelbaar en stabiel inkomen dat niet afhangt van prestaties
 - een degelijke kostenvergoeding voor de kosten die de onthaalouder maakt voor de opvang
 - een plan om dit al in de komende jaren mogelijk te maken.
- als Vlaamse Gemeenschap uitvoering geven aan het advies van de Nationale Arbeidsraad van juli 2022 inzake **het statuut van de aangesloten onthaalouder** door:
 - de overgang naar het werknemersstatuut te realiseren vanuit een 10-jarig gefaseerd groeiplan dat volledig is afgrond in 2034, voor nieuwe en bestaande sui generis onthaalouders
 - het sui generis-statuuat af te bouwen.
- een **stabiele, voldoende en voorspelbare financiering** voor de organisatie⁹², die al dan niet de werkgever van de onthaalouder is en die instaat voor de **ondersteuning en opvolging**, zonder dat dit afhankelijk is van de prestaties van individuele onthaalouders
- een onthaalouder die **niet geïsoleerd** aan het werk mag zijn:
 - de onthaalouder wordt systematisch opgevolgd en ondersteund, zowel voor de start als wanneer de onthaalouder aan de slag is

⁹²: Een omkaderende organisatie voor zelfstandige onthaalouders wordt momenteel opgenomen door het ondersteuningsnetwerk kinderopvang “Mentes”. Voor organisatoren gezinsopvang (zgn. “diensten voor onthaalouders”) zijn dit de pools gezinsopvang. Er volgt binnenkort nog een evaluatie over het ondersteuningslandschap.

- gezinsopvang maakt deel uit van een lokaal netwerk van kinderopvang en van andere voorzieningen met een basisvoorziening voor gezinnen met jonge kinderen
- **voldoende mogelijkheden** om als kandidaat-onthaalouder in de gezinsopvang **te kunnen instappen en te groeien** in de job:
 - de starter volgt een starterstraject van een omkaderende organisatie (screening, inhoudelijke voorbereiding, opmaak van een persoonlijk ontwikkelingsplan, (vergoede) stage-mogelijkheid in een andere kwaliteitsvolle gezinsopvang voor de start ...)
 - de onthaalouder wordt ondersteund om de beroepscompetenties te versterken, en waar nodig ook om de beroepskwalificatie te behalen
- **regelgevende vereisten** die rekening houden met de nodige ruimte om in de gezinscontext van de onthaalouder kwaliteitsvolle opvang te kunnen organiseren:
 - wat mogelijk is voor kleinschalige opvang in een familiale, huiselijke context
 - doelregelgeving in combinatie met het effectief aanwezig inzicht en beleidsvoerend vermogen bij de organisator
 - subsidie mogelijk op Vlaams niveau, waarbinnen de organisatie zelf kan kiezen om op lokaal, regionaal of Vlaams niveau te opereren
 - administratieve eenvoud.

Bijlage 6: Gezinsopvang, het ‘close relationships model’

De nevenwerf toekomst gezinsopvang herkent de identiteit en waarde van de Vlaamse gezinsopvang in de **vijf cruciale elementen** die worden beschreven in het ‘Close Relationship Model’. Dit model is ontwikkeld vanuit een wetenschappelijke studie die het culturele model van de praktijk en de pedagogie van onthaalouders verkent in de Ierse context⁹³.

Samengevat verwoord vanuit de Vlaamse context:

“Love and affection”: gezinsopvang biedt omwille van zijn kleinschaligheid bij dezelfde onthaalouder specifieke kansen op emotioneel warme affectieve relaties tussen de onthaalouder en de kinderen. Dit opent specifieke kansen tot het ontwikkelen van 1 op 1-relaties en tot continuïteit in deze relaties. En zo ook kansen op het kunnen ontwikkelen van een veilige en nabije hechting met eenzelfde, continu aanwezige persoon wat sterk ondersteunend is voor een goede ontwikkeling van jonge kinderen.

“Fun and happiness”: Plezier maken, blijheid en spelen staan centraal. Gezinsopvang verloopt in huiselijke sfeer en kadert mee in het gezinsleven van de onthaalouder. Opgroeien en ontwikkeling kan op een speelse, niet-formele manier gebeuren. Dit kan omdat er een beperkt aantal kinderen wordt opgevangen.

“Interaction with parents”: Gezinsopvang biedt specifieke kansen op directe en nabije interacties tussen ouders en diegene die hun kind opvangt. De relatie tussen onthaalouder en ouders kan zich meer specifiek ontwikkelen vanuit een partnerschap in de opvoeding en de zorg voor het jonge kind. Er zijn ook specifieke kansen om een informeel steungezin te zijn voor ouders met zorgen en moeilijkheden.

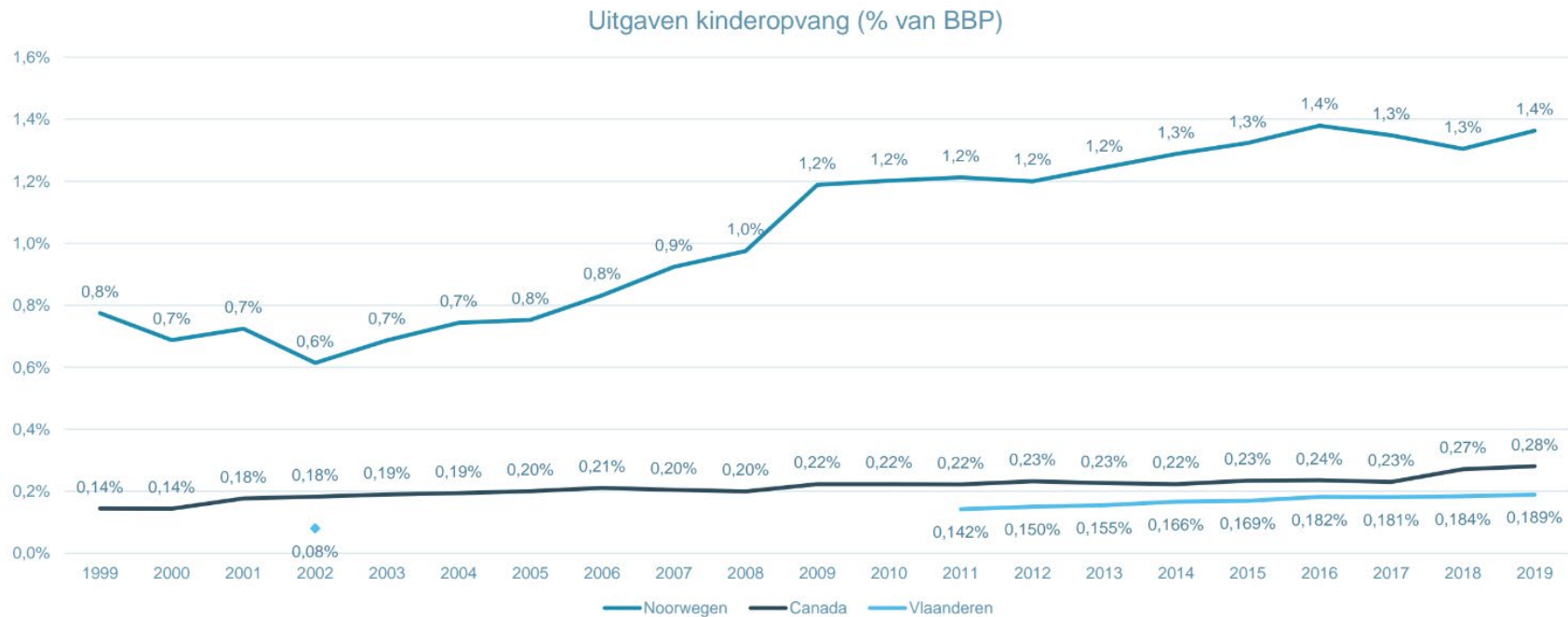
“Enduring relationships”: Gezinsopvang heeft voor kinderen en ouders het potentieel om langdurende en diepgaande relaties te ontwikkelen met de onthaalouder. Die band kan ook nog lang na de opvangperiode blijven voortbestaan. Zeker ook wanneer de kinderen jarenlang bij dezelfde onthaalouder worden opgevangen in een doorgaande lijn.

“Extended family belonging”: Het kind draait mee in het gezin van de onthaalouder, samen met de eventuele gezinsleden, familie of het directe sociale netwerk van de onthaalouder. Zij zijn vaak mee betrokken in het opvanggebeuren. Het opvangkind leert er omgaan met ‘close-sibling’ relaties, ontwikkelt er sociale competenties op gezinsniveau ... Met andere woorden: gezinsopvang in familieverband biedt specifieke kansen om een verlengstuk te zijn van of aanvulling te zijn op het thuisgezin.

⁹³ O'Regan, M., Halpenny, A. M., & Hayes, N. (2020). Childminders' Close Relationship Model of praxis: an ecocultural study in Ireland. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28(5), 675-689. (<https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1054&context=aaschlanart>)

Bijlage 7: Internationale vergelijking uitgaven kinderopvang in % van het BBP (1999-2019)

Uit onderzoek van prof. Wim Van Lancker, KULeuven

Bijlage 8: Aanbeveling uit internationaal vergelijkend onderzoek naar de kind-begeleider-ratio en bijhorende modaliteiten in formele opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar⁹⁴

In grote lijnen zijn de concrete aanbevelingen:

- Verlaag de **kind-begeleider-ratio in de groepsopvang**, maar zorg ervoor dat kinderopvanglocaties voldoende flexibiliteit hebben om dit praktisch haalbaar te maken.
- Mogelijke suggesties:
 - de ratio op locatieniveau berekenen (met eventueel een minimumnorm voor het aantal begeleiders per locatie, gebaseerd op het aantal beschikbare opvangplaatsen)
 - uitzonderingsregels toestaan, bijvoorbeeld een 3-uurs regeling zoals in Nederland.
- Voeg **leeftijdsgroepdifferentiatie** toe, met extra aandacht voor de baby's. Dit kan worden bereikt door een lagere ratio voor jonge kinderen vast te leggen, zowel in horizontale als verticale leeftijdsgroepen.
- Verlaag de **kind-begeleider-ratio in de gezinsopvang**.
 - Stel leeftijdsgroepdifferentiatie in door bijvoorbeeld een maximum te gebruiken voor het aantal baby's.
 - Sta uitzonderingsregels toe voor flexibiliteit en praktische haalbaarheid, zoals het toelaten van een extra schoolgaand kind.
- Houd rekening met kinderen die extra ondersteuning nodig hebben, zoals
 - kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte (bijvoorbeeld een dubbele telling voor de ratio)
 - kinderen uit kwetsbare gezinnen (bijvoorbeeld kinderen die in sociaal achtergestelde wijken wonen, kinderen die geen Nederlands als moedertaal hebben of kinderen met een migratieachtergrond).
- Verlaag de maximale **groepsomvang**, omdat dit naast het verlagen van de kind-begeleider-ratio in Vlaanderen ook de kwaliteit van de kinderopvang kan verbeteren.
- Investeer in **toezicht en monitoring**:
 - Leg de frequentie van toezicht en monitoring van de kwaliteit van de kinderopvang wettelijk vast, waarbij de kind-begeleider-ratio en de groepsomvang belangrijke criteria vormen. Verhoog deze frequentie tot jaarlijks en pak eerste signalen van problemen aan.
 - Investeer in preventieve maatregelen om de kwaliteit te waarborgen, zoals het verlagen van de kind-begeleider-ratio en het bieden van voldoende begeleiding en ondersteuning op de werkvloer, bijvoorbeeld door de inzet van pedagogische coaches en hoger opgeleide profielen.

⁹⁴ Teppers, E., Van Regenmortel, M. (2023). Internationaal vergelijkend onderzoek naar de kind-begeleider ratio in formele opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar en de bijhorende modaliteiten en randvoorwaarden. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
P. 91 - 102 in [2023_02_rapport_11_swvg_ef_30_kind_begeleider_ratio_kinderopvang.pdf \(nimbu.io\)](#)

- Hou de kind-begeleider-ratio in de praktijk nauwkeurig bij en monitor deze over een langere periode. Investeren in kwaliteit van de kinderopvang moet voorop staan bij het beleid.

Bijkomende aandachtspunten waarop de onderzoekers wijzen:

- verder investeren in professionalisering en voldoende begeleiding en (pedagogische) ondersteuning op de werkvloer
- aandacht voor loopbaanontwikkeling voor begeleiders en het stimuleren van 'werkplezier'
- het beroep van kinderbegeleider aantrekkelijker maken door betere loon- en arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden
- het voorzien van maatregelen om te verhelpen aan de arbeidstekorten
- het stimuleren van maatschappelijke erkenning en waardering voor het beroep van kinderbegeleider (bijvoorbeeld door het lanceren van campagnes).

Bijlage 9: Deelnemers aan de Toekomstgroep kinderopvang

Deze lijst omvat de organisaties of personen die zijn uitgenodigd en minstens één keer deelnamen tussen december 2022 en februari 2023. Deelname impliceert niet dat alle deelnemers het over elk punt steeds unaniem eens waren, noch dat elke deelnemer de tekst op alle punten onderschrijft. Zie ook bij het voorwoord.

Werkgeversorganisaties en koepels van organisatoren kinderopvang:

Vlaams Welzijnsverbond

SOM

Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten

UnieKO

Federatie Kinderopvang

Unizo

VOKA

Werknemersorganisaties

ACOD lokale en regionale besturen

ABVV-BBTK

ACV openbare diensten

ACV-Puls

ACLVB

VSOA

Ondersteuningsorganisaties in de kinderopvang

Mentes

Pool gezinsopvang Ferm

Pool gezinsopvang Felies

Pool gezinsopvang i-Mens

Pool gezinsopvang VWW

Pool gezinsopvang VVSG

Vertegenwoordigers van gezinnen

Netwerk Tegen armoede

Gezinsbond

Vrouwenraad

Experten

Goedele Denil (VBJK)

Anne Lambrechts (Elmer / Actiegroep eerste 1000 dagen)

Prof. Michel Vandenbroeck (UGent)

Prof. Wim Van Lancker (KU Leuven)

Vlaamse Gemeenschapscommissie Brussel (VGC)

Vlaamse overheid

Opgroeien

Vlaams Agentschap Personen met een Handicap (VAPH)

Departement Zorg, afdeling Zorginspectie

Procesbegeleiding overlegmomenten in de schoot van de Toekomstgroep:
Opgroeien: Filip Winderickx , Christine Faure, Naomi Fontaine, Els Pauels, David Vits
met de ondersteuning van het SERV-secretariaat (Kristel Bogaerts) en het Kabinet van de
minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (Elke Verdoodt)

